

ŠKLEB

—

Richard
Weiner

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

41 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

Škleb
Příběhy
Richard Weiner

Znění tohoto textu vychází z díla [Škleb](#) tak, jak bylo vydáno v Praze nakladatelstvím Torst v roce 1996. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Text díla (Richard Weiner: Škleb), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 2. 10. 2018.

OBSAH

Smazaný obličej	6
Ruce.....	28
Stigma.....	42
Vůz.....	48
Prázdná židle.....	53
Hlas v telefonu.....	72
Uhranuté město	88
Smířlivý akord.....	101
Zvěst	112

Smazaný obličej

Neznámému

Zbabělá domýšlivost, s níž lidé o životě usuzují a jej soudí podle řady svrchovaně lhostejných dat, která jsou najevo, troufá si napsati o tom o onom vynikajícím či slavném člověku třeba takto: „Život jeho nevykazuje dramatických peripetií. Tento génius žil na výsluní a znenáhla jeho *harmonická* bytost, aniž jí byly stavěny v cestu překážky, jež by stály za řeč, rozvíjela se v onu téměř božskou dokonalost, již lidstvo vděčí za dílo tak neobsáhlé i hluboké.“

Co říci „harmonické“ bytosti dané jaksi už předem, jejíž harmoničnost v představě biografově rostla patrně ještě tím, že ona se ubírala cestou od kolébky ke hrobu, jí nebylo třeba přeskakovati překážek obvyklých na dráze závodní, a která konečně, došedši k cíli, to jest k místu, kde stál pán s chronometrem, jenž ji zpravil o tom, že to cíl skutečně jest, povila v předepsaných bolestech, ale jinak šťastně, ono dílo, jemuž vděčíme, a tak dále?

Než budiž jakkoliv, takovýto výklad o dráze umělecké dojmá přece ještě téměř mysticky, srovnán s prostoduchostí jiné lícně: „Původem z rodiny nebohaté, požil přece pečlivé výchovy, která zanechala v jeho pracech stop nesmazatelných. *Vpravdě však vytvořily jeho uměleckou duši a jí určily stavební ráz onoho starobylého města, kam byl dán na studia, především však vliv profesora češtiny Sýkory, vzdělaného a osvíceného člověka, jenž rozpoznal živelné sklony jinochovy, je vedl a dovedl.*“

Reliéf takto koncipovaný může se zdáti výstižným, ba snad i objektivitě právě jen potud, pokud nejsou (a vpravdě nikdy nebývají) zachována svědectví o tom, že poprvé zažehl kalný básnický plamen v onom jinochu tehdy, kdy na humnech „starobylého“ města byl schvácen v náručí ženy, která potoulavši se světem, pobývši ve všemožných peleších hříchu i na všerůzných magicky osvětlených scénách mezinárodní skvělosti, kde průkaznými listinami jsou le-

dovost srdce a radostné oddání se vlastní podlosti, došla do tohoto hnízda s falešným pocitem, že je jí třeba prostnosti, ve skutečnosti i zde šíříc nákazu a korumpujíc. – – Anebo pokud není zápisu o tom, že první jinochova báseň, jejíž kletby se nikdy nezbyl, byla ona, literou o serafické čistotě sfér psaly jeho prsty křečící zkřivené, zatímco seděl nad kalnou tůní uprostřed chaotických skalek, jež hyzdily kraj lajdáckou bezhlavostí, s níž Moc je vsadila právě sem a právě v této úpravě, prosté všeho jemnocitu, a zatímco zrak jeho neodolatelně byl váben k malé rudé budovičce obecních jatek, kde se časem uplatňoval také obecní ras.

I kdyby však historie věděla o jsoucnu těchto strašlivých bodů, jimiž je stanovena křivka života, nedbala by jich. Ve své sveřepé nadutosti zamítá vše, co jeví se „náhodným“ a „nepodstatným“, neobsahuje v sobě možnosti vývoje, racionalisticky pojímaného, aniž naň působí. Ve skutečnosti však jsou náhodnost a nepodstatnost pouhými slovy, vynalezenými pro žabařskou potřebu takzvaných dějin, které z pohodlí či nemohoucnosti řetězí svoje vývojesloví z prvků právě tak spirituálních jako babka oka své punčochy. Jest prý jen to, co se dá omakati a co bezpečně souvisí s klubkem námi namotaným a námi odmotávaným. I jest jasno, že ani „neřestná žena“, ani „rasovna“ nejsou z tohoto klubka. A proto *vůbec* nejsou. Než ať historie mluví, co chce: tyto strašlivé body, do nichž je zakleto vždy po periodě života, byť se zdály ojedinělými, náhodnými a nepodstatnými, jsou bójemi vyčnívajícími z okeánu života. Onyť jsou znameními, kudy lodi plují.

Křivdil bych však – a já nechci křivditi –, kdybych tvrdil, že historie nám osudy lidí buduje toliko z těchto ubohých lapálií, ohryzaných z krajíce jevové skutečnosti, vzdalujíc se tak pravdy nesrovnatelně více než ony historické komedie, jež vycházejí z budoárových intrik, *odtud* snujíce otřesné výbuchy na fóru Kliinu. – Mezi historiky jsou takzvaní *esprits fins*¹, kteří látají psychologické podobizny, pipalajíce se v díle člověka, o němž právě určili, že ho dobrácky zkarikují. To,

1 Jemní, duchaplní (historici). Pozn. red.

co vyrábějí, jest abstrakce z jeho myšlenek a z jeho vlastních záznamů, v nichž jejich nožíky rejdí jako larvy hrobaříků. Ale čím jest myšlenka *zaznamenaná*, ne-li opět hrubou hmotou? Kam se poděl chaos, z něhož pošla, kam blesk, jenž chaos rozrazil? Zemřely v člověku již tehdy, kdy žil. Zrodivše myšlenku, vybuchnuvše představou, vyrokotavše pocitem, propadly se v nepovědomo. A přece jen jsou onen chaos a ony bleskorodné mraky pravou podstatou života, jistě jeho jedinou bolestí, jeho jedinou úzkostí, jeho jediným štěstím a jediným poznáním. Nuže sbohem, vy esprits fins mezi historiky, kteří pro své jasné a blysknavé obrazy třete barvy tak vyrudlé!

Nyní však spěchám říci, že píše o pidimužích atentátech, podnikaných učenci na podobách lidí, jež patří historii, nemám za to, jako by toliko *jejich* dráhy, počátky *jejich* počinů a vlnění *jejich* cest byly ponořeny v hrůznou tajuplnost. Nikoliv já, nýbrž historie považuje vnitřní život básníkův za cosi výlučného, ba dokonce za cosi záhadného, byť toliko v mezích komických představ, jež historie o záhadách si činí. Usilujíc však strhnouti i prameny života gigantů v dosah čmuchalského pátrání (a podařilo se jí potud, že se věří alespoň v možnost zdaru těchto směšných zvědů), ponížila všechny život lidský v jakousi spiritualistickou mechančnost, na níž duchaplnost i duchaplnictví vesele si rejdí, netušíce už ani, jaké svatokrádeže se dopouštějí.

Kterak hloupoučky dobráckým, ale zároveň hluboce uraženým jeví se mi život člověka, korunovaný na odvěké martýrium ducha tím, že se vyšňoří (historií) jakýmsi konfliktem mezi dvěma povinnostmi, mezi dvěma láskami, že se křížuje na kříži oddanosti, drásané takzvanými vyššími zřeteli, že se láme na kole sebelásky, otáčeném povinnostmi k obecně, či že se napíná na loži Víry, jež je příliš těsné, než že by na něm bylo lze oddati se i Pokušení! Ó jaké nevinné pikniky v zahradě pravých muk jsou ponížení, urážka, zklamání, nešťastná láska, poroba, pád hrdosti, marnost snahy, děs před smrtí; ó jak laškovnými se zdají u srovnání s oněmi děsy, jimž není jména a kteří nás straší v hlubinách vlastních našich niter, v hlubinách tak hrozných a nedozírných, že se jich nikdy nedopátráme.

Jak prostý a umoudřený je i život šílencův, jestliže mu měříme *pocity a představami a myšlenkami*, jichž jména aspoň vykoktati dovedeme, ale v jaký to pekelný blázelec noří se kořeny i toho „nejvyrovnanějšího“ života, jenž jen trochu, trošinku naslouchá oněm vnitřním nezvučným hlasům, jestliže si troufá pohlédnouti na ony kabalistické obrazce, vyvolávané příšernými zaklínadly na sítnici podvědomého zraku a nemající ani obrazů, ani ploch, ani barev – a jež přece *jsou*, jsouce našimi vlkodlaky.

Jen někdy – zřídka! –, nejčastěji v hodině smrti (a toliko u kreatur vyznamenaných Bolestí i v květu života) – rozevře se ona rudá mlha, za níž jsou skryta uzliště společná pohnutkám nejprotichůdnějším a sběžné body drah nejrozbíhavějších, pařeníště, na nichž svorně vedle sebe rostou ctnosti s hříchy, kde svatost cizopasí na neřesti a radost na bolesti. Ale i pak, rozevře-li se clona oněch mlh, stačí jen, že paprsek z lidského oka stihne za ní, aniž uspěl, aby se vrátil s kořistí tam, odkud vyšel. Co tedy víme? Co tedy víme?

Ó, kdyby byly napsány dějiny oněch nevysvětlitelných přesmyků, jimž podlehly naše úmysly, kdyby bylo možno vypsati slovy, proč se stalo, že ty, jenž jsi se chystal právě sáhnouti v struny harfy nebeské, spouštíš místo toho kakofonii kýchs bláznivých harmonik, kdyby se podařilo neřku pojmenovati, ale aspoň některým lidským smyslem postihnouti onu hmyzně maličkou myšlenečku, která způsobila, že šumná radost tvá sráží se obrátkou v jakousi nechutnou truchlost, tak jako mléko, zdánlivě bez příčiny, se sráží, sbalujíc se v mazlavé chuchvalce tvarohu, anebo proč chmury tvé rozpustily se náhle v čirou radostnost, tak jako škrobový maz, aniž kdo působil, se rozplývá v opalizující olejnou tekutinu – – – jaké *to* by byly dějiny!

Říkáme: ten či onen vykonal to či ono, protože... *Protože??* Ó nadutosti plísňe, jež se zověš zkumem!

Kráčíme pěšinou a utkvěle přemýšlíme o zítřejší cestě. Tu, aniž jsme čeho pozorovali, zaskřípe to v našich myšlenkách jako v hodinách, které se zastavily – a již odvíjí se pásmo, na němž zobrazeny jsou výjevy kteréhosi fantastického cirku. Čím se stalo? Smekl se kudy nějaký světelný paprsek a přičinil k barvě ovzduší nevyléci-

telný tón? Nevíme. Nepozorovali jsme. – Vyskytla se v hudbě sfér kteréjsi jemná disonance, jež přesmykla vesmír v jinou tóninu? Nevíme. Neslyšeli jsme. – Míhl se po naší sítnici, aniž přiveden byl v centrum percepce, jakýsi hmotný zjev? Nevíme. Neviděli jsme. – Či přišel duch, aby zhasil jedno světlo a rozžal druhé? Nevíme, neboť nezachvěli jsme se. – Dějiny života člověka!!

Houževnatě jdeme hloží, s vůlí soustředěnou klestíme si cestu, páčíme pařezy a rveme šlahouny, a přes hořkost života je nám do zpěvu. A tu pojednou jako by se otrásl sám základ naší naděje a ona se tiše sesune v bédnou hromadu, píseň naši jako by utál, i splaskne napjaté svalstvo a otrocky splihnou paže, vyhloubí se očnice, protože živé čočky, které v nich jsou zasazeny, uzřely pojednou jakoby pomyslnou poušť, vpravdě pustší než Sahara. Ale nejděsivější je, že, slepci, nedotápeme se toho mrzkého, jež nás překotilo. A to, co zveme svými dohady, jsou cáry chaotického podezření, mračno, kterého postřehujeme právě tak ve chvíli, kdy již se rozplývá v nic. Zvrtla nás to vzpomínka nějaká? Zavanul vítr a rozšuměl stromy v beznadějnou píseň, v níž i my jsme byli strženi, my, přepadem omráčení a strnulí? Ó pravda, vzpomínáme si, že vítr zavanul... Či snovala se myšlenka, která ovinula zlehka naši naději a pak ji jediným vzpětím rozmáčkla (až zachřupal) jako *boa constrictor*²? Ano, vzpomínáme si! Zde ční ještě jakás trocha myšlenky. Či je to jen přízrak její? – Ale vzpomínáme si též, že jdouce svým sladce-hořkým hloží, jsme pocítili pojednou jakoby zatetelení srdce: zájíc přeběhl před našima očima; – v hlubinách našich vzdychlo cosi: krákor vrány ostře, drze proklovl ovzduší; – ale vždyť také – ó bože můj! – jsme se sladce roztoužili právě okamžik před svým děsným pádem: to růže květ nás jal a jeho vůně. Zkad tedy prameníš, nepochopitelný Smrtonoši naší naděje a radosti? Zkad jdeš a kam nás vláčíš?... Dějiny života člověka!!

A jindy opět vyšli jsme z domu, slunce zářilo, děti si hrály s fazolemi, my spěchali za bránu, v duši jarní píseň, toužíce ji napsati

2 Hroznýš královský. Pozn. red.

tam kdesi, tam – sedíce na zemi posud rozevřené, sedíce na zemi, která po dětsku žvatlá. Tlak naší krve je tak bujarý, že vyzvedl srdce vysoko, vysoko, a ono že tetelí se tam jakoby na konci mocné vzpružiny, pějíc Sursum corda³, které je tu skutkem. Och, srdci jest tak svobodně a pansky! Tak bezpečno je mu vysoko nade vším! Šplíchot kalu nic jemu nemá, ale stříká naň zběsilá sprcha děsně trpké síly, nedadouc mu, aby ustalo v junáckých tepech, nýbrž bičujíc je v rej bičováním, jež snáší s nevyličitelnou slastí. Svištíme vzduchem, my, pouhý pud, svrhnuvše přítěž myšlenky – a daleko široko nezříme bystrým okem nic, co by mohlo ohrozit náš let. Když tu naráz, z ničeho nic (z ničeho nic?) vše v nás ustrne před harašivým chaosem, podobným chaotickému roztočení koleček v hodinovém stroji, když péro prasklo –, a z moře, zastřeného posud k nebytí, z moře líně se vzdouvajícího kdesi v propastech našeho jásotu, z moře, které má barvu lejna, příšerně se vynořila postava, která ač nemá tvářnosti, je příšernější Gorgony a lhostejnější boha. – Čím jsme byli zatraceni? Kdo nás zatratil? –

Či připomenu onoho mražení, když za lhostejného hovoru se před vámi, téměř bodrými, vztyčí pojednou lhostejné slovo, „stůl“, „jíti“ či jen pouhá spojka nějaká, jež s drsnou důvěrností si vás prohlížeje jako starého známého, vás, kteří si nevzpomínáte, ukazuje prstem jedné ruky (zatímco prst druhé si klade výstražně na rty jakoby podle dohody s vámi) někam do tunelu zcela černého, na jehož konci se kmitá světýlečko (známé? neznámé?), ukazuje, ukazuje, hledíc na vás oběma očima, z nichž jedno je kalné, netečné, druhé však neobyčejně výrazné výrazem, který jako by byl směsí připomínky, rozkazu, přátelství i násilí?

Však dobře vím, že znáte tato oživlá slova, tato slova z mrtvých povstala, která ač ještě nosí rubáš, už se čiperně tváří tím, čím vskutku jsou, zatímco zchytrale vám dávají najevo, že znamenají mnohem více, aniž se prozradila.

3 Vzhůru srdce. Pozn. red.

A víte také o oněch stavech náhlého idiotismu, kdy prudce blbnete, u plném vědomí toho, co nastalo, ale po radě marně se shánějíte, an váš pečlivě učesaný hovor, rozkvět vaší myšlenky, spořádané tak pěkně a splývající tak mile jako naolejovaná kštice fešáková, pocuchá divý skřet, křivý, hrbatý a šilhavý – ne-li jednooký, jenž tváře se svrchovaně blahosklonně, ukazuje vám zadnici a na bobku sedě, opřen o jedno kopýtko, drápky svými přetrhává a mate a uzlí vaše čisté přadeno myšlenkové. Baví ho to neobyčejně a marně děláte kš, kš!, abyste ho zahnali. A tento rarášek, tato naježená slepice, tot' – přihlédnete-li blíže – vzpomínka či představa, rozpláclá na proudu vaší duševní defilírky jako utopenec na hladině řeky, vzpomínka či představa až komicky heterogenní se vším, co jste právě mluvili, cítili, o čem uvažovali; bizarně nesmyslná, obludně vzdutá, budiž třeba představa hověziny červy prolezlé, vynořivší se, právě když jste s přesvědčením kázali o ušlechtilých snahách bibliofilie. – Ale co zde s příklady! Vždyť mluvíme o dějinách nenapsatelných!

A posléze ono podzemní dunění a onen rachot, jež se tu vzbouzejí, aby když nastala příležitost, vyvrhly nepostižitelné výjevy, nikdy nezřené obrazy, nikdy neslyšené vzdušné vzrvy a zvuky, či jež doprovází báječné přesuny duševního života, jenž náhle jakýmsi intramolekulárním dějstvím přehranil se v hranol soustavy zcela jiné, než byla ta, do níž byl zdánlivě už navěky vklet, ale jenž je tu přece tak náhlý, tak nový a zdánlivě opět tak definitivní, a zatím tak labilní jako nevypočitatelný obraz ve stereoskopu, když ruka nepozorovatelně otřásla kukátkem.

A ony souvislosti, kterých nechápeme, ba které popíráme, a jež přece nám řvou do uší, že jsou tu a že neustoupí. A ony předtuchy, ústící v mystických dálkách v představy zcela smazané, ona duševní sfumata⁴, kde pod povrchním nehybnem je blouznivý halas, kde s ledovou tváří přemáhajíc poplach, naše *příští* obraznost jest jako

4 „Do ztracena“; malířská technika překrývání průsvitné vrstvy barvy, aby se vytvořil zjemnělý prostorový dojem. *Pozn. red.*

sopka před výbuchem, zmatená, divá a zlá, postrach nám i sobě samotné!

At' jen kdo přijde s pohrdlivě staženými rty, vece: „Patologické stavy duše! Ale právě nic více než stavy! Sirý, zdravý proud života převalí se přes ně a jde dál svým *moudrým* tokem! Pro dějiny lidského života neznamenaají nic více než sen!!“

Jen vesele dál, historičtí esprits fins! Leč i vy, nimrodové duší, se chvějete, když zazněl onen hluše znějící gong. Vibrace éteru strou se od něho v šíř i dál v mohutných spazmech, a vy se třesete, byť pero vaše psalo dušezpytným krasopisem. – Pevně vkořeněné předsevzetí vyvane z vás jako fluidum Nicoty – a hle, konáte jinak, než se vám včera snilo. Šermujíce fleretkem své lidské hrdosti, couváte s vytřeštěným zrakem ku zdi, a protože Pěst jde za vámi, klidná a skoro vlídná – ale Pěst! –, kvičíte jako ohrožený ušák a bleptáte rozkoší, když se jí zmanulo spokojiti se tím, že zhnětla váš rozum v jinou soustavu a nevyrvála vám ho docela. A pak odcházíte spokojeni jako děti, které dostaly jen pardus, ačkoliv čekaly temnou komoru. – Však i vy dobře víte – byť byste zapírali sebevíce –, že cesta Cínu zametá svou stopu v myslí lidské právě tak, jako had ji zametá na skále, holubice ve vzduchu a žena nevěrná za svými zálety, však i vy znáte třas, jenž vámi zalomcoval jako přízračný náraz větru, a to právě když jste se mněli v bařtipánském bezpečí na výsluní svého rozumu.

Letos o prázdninách, nevím už při které příležitosti, vypravoval mi otec velmi obyčejnou událost: druhorozený bratr přijel z pole na dovolenou. K nám do nevelkého krajského města jižních Čech. Jednoho dne vybrala se celá rodina do kinematografu. Zaujali pět sousedících sedadel; nejkrajněji seděl bratr, vedle něho otec. Když bylo po představení, všiml si otec, že bratra není. Odcházeti ho však neviděl. – Pokud mě se týče, nemám za to, že tato okolnost stačí k popření možnosti, že bratr odešel *přirozeně*. Ale vypravování vzbudilo ve mně dojem, že otec tento odchod za přirozený nepovažuje. Poukaz k tomu, že „by toho (totiž odchodu) byl jistě postřehl“, jest ovšem

lichý. Nicméně zdá se mi podivným, že bratr odcházející nic neřekl, a podivným zdá se mi to přesto, že měl – v jisté míře – i rozumnou příčinu, aby odešel mlčky. Poptavše se toho onoho návštěvníka i majitele biografu (z nich žádný bratra odcházeti neviděl), vrátili se naši domů – a tam bratra našli. Na otázky odpověděl zcela prostě, že v kinematografu viděl známou učitelku, která odcházela před koncem, že se tedy zvedl a doprovodil ji. – Čeká-li kdo, že příhoda nyní začne, věz, že je jí právě konec. Totiž konec zjevný. – Ostatně přisvědčuji ochotně každému, kdo praví, takže-li tomu, moje historika že je až urážlivě nudná. – Ale mimo poukaz k okolnosti již podotčené, že totiž otec jen jaksi *neochotně* uvěřil v přirozenost bratrova odchodu přesto, že bratr vše vysvětlil způsobem, jež bylo možno doložit i svědecky, rád bych ještě uvedl vlastní otcova slova, jenž nakonec pravil: „On (totiž bratr) vyložil nám to dopodrobna a jistě mluvil pravdu. Ale způsob, jakým nám vše říkal, měl na sobě cosi, co zaráželo. Bylo mi, jako by jaksi naznačoval, že říká sice pravdu, že však by bylo možné i *jiné vysvětlení*, třebaže ono, které uvedl, odpovídá pravdě ve všem všudy.“

Není, proč bych smlčel, že tato banální historie, a více ještě otcův výklad působily na mě podivně. Zmocnil se mě neklid. Jímala mě cizí hrůza vždy, kdykoliv se mi vynořila vzpomínka na ono vypravování, a byl-li jsem právě o samotě, prchal jsem před ní jako před strašidlem. Bylo mi tehdy, jako bych stál před přetmavým vchodem a u tohoto vchodu jako by se vztyčilo cosi úděsně mlčelivého, cosi převelice vysokého a štíhlého, co napřaženým ramenem ukazovalo do oněch temnot. A mně bylo, že musím, musím vejít. I měl jsem pocit, *To že souvisí s něčím v budoucnosti a že se s Tím ještě setkám. Aniž To mělo podobu čehokoliv*. Ba bylo úplně beztvaré, a přece konkrétní, ale já nevěděl. Já nevěděl.

Tu jako vždy, kdykoliv jsem zkrušen neodbytným děsem, snažil jsem se zbýti se hrůzy, svrhaje ji na bedra druhotné své skutečnosti: literatury. Ale způsob, jímž jsem ji právě popsal, jest vše, co jsem z oné suroviny dovedl vykřesati, i nemohu zneuznati, že to nestojí po žádné stránce za řeč. Ba, vzhledem k tomu, jak mírný (mírně

řečeno) je honorář, jehož požívám, nestojí to za řeč ani po stránce výdělečné (budiž mi prominut tento nejapný žert!) – a nebýti oněch očí!

Ano! Bylo totiž uchystáno cosi v záloze nejen pro čtenáře, jemuž běda, jestliže doufal, že spějí ku konci, nýbrž i pro mě.

Brzo po návratu do Prahy seděl jsem v Národním divadle. Vešel jsem v nejlepší náladě do hlediště krátce před počátkem představení (toho dne dařily se totiž moje mrzké zálety) a rozhlížeje se díval jsem se, zády obrácen k jevišti, na první balkon. Nevida tam známých tváří, svezl jsem bezděčně zrak do parteru k stání a chtěl právě opět usednouti, když mě tu jakýsi podvědomý reflex přinutil, abych popatřil znovu. Učinil jsem tak a objevil v pozadí parteru pár široce rozevřených očí, utkvěle na mě patřících. Třebaže v oněch místech, kde byly oči, vládlo pološero, třebaže jsem neviděl nic kromě čela a očí (necht' jsem se jakkoliv nakláněl) a třebaže nás dělilo aspoň deset řad sedadel, nebylo možno se mýlit: *pohled byl upřen na mě*. Výraz bulvy byl přes značnou vzdálenost kupodivu zřetelný. Ačkoliv mám velmi dobrou paměť pro celkovou fyziognomii i její detaily, nepřipomínal mi onen pohled nikoho, byť i jen z lidí povrchně známých. Nemohl jsem pochybovati: byl to cizí zrak, ale cizí ten zrak mi cosi důvěrného říkal. Nevěděl jsem proč, ale polekal jsem se. A leknutí mé proměnilo se v děs, když mi náhle vytanula vzpomínka na otcovo vypravování. Nejvíce však zaráželo to, co mi ony oči tam v parteru sdělovaly: jejich neobyčejně rozšířené zornice *křičely* na mě, že se mnou nic nemají. Ale přitom – kupodivu! – vykřikovaly to trvalým bleskem, jenž děl, že jim velmi záleží na tom, abych věděl, že po mně nic nechtějí, prikazujíce mně zároveň, abych do nich patřil. Což bylo zbytečné, neboť nemohl jsem jinak. A tento němý souboj dvou očních párů, které se navzájem fascinovaly jen proto, aby si dosyta říkaly, že jsou sobě cizí, byl až bolestně groteskní. – Ale uhrančivý zrak tlumočil zároveň cosi mimo vztah ke mně. Ač na mě upřen, sunul se jakýmsi kalným zbytečkem zrčení mimo mě a v onom mimotném bylo cosi jako absolutní výstraha, jakási hrozba, zákaz – bůh to sud'! –, jež platily netoliko mně. A hle, náhle spojily se oba tyto

proudy zrění, pohled jako by se soustředil a vhloubil a monologicky pravil: „Shledání!“

Světla pohasla. Hra počala. Byla to kterási vskutku triviální komedie, jež nerušila mých dum. Naopak, obkládala a chránila je jakoby naechranou, izolující plstí.

Podivný pocit, seděti tak ztracen a neznám uprostřed davu, který žárlivě pase jen po tom, aby jej hra na jevišti „chytla“ a on tak přišel takříkajíc ke svým penězům, zatímco já hru pouze snáším, vděčen za to, že jest dosti obyčejná, aby nerušila mých myšlenek, a věda, že v hlubinách setmělého hlediště jest ještě člověk (člověk?) stejně netečný ku hře jako já a stejně jako já zkoumající záhadu, očima marně se vdlabuje ve tmě k onomu místu, kde mě tuší.

Jestliže jsem správně četl ono „Shledání!“ – a nebylo možno pochybovati, že ano –, vzniká otázka: Proč mu chtíti, proč po něm toužiti, proč k němu vyzývati, jsme-li sobě lhostejni? Tak ledově lhostejni? Či bylo by právě vzájemné sdělení svrchované cizoty příčinou nezbytné nutnosti shledati se? Či zavazuje jakýsi nepochopitelný úrdek ke srážce právě ty z lidí, mezi nimiž se hloubí propast? Či jest nějaká transcendentní spravedlnost, jež lhostejnost *projevenou* tresce tím, že velí k střetnutí?

Ať jakkoliv tomu jest: scény prvního jednání se vlekly a mnou počala cloumati horečná zvědavost, krutá jako touha, nedočkavá, aby hlediště opět vzplanulo světly a já opět mohl vyhledati zrak, jehož vyzývací nevšímavost tak zjevně naznačovala, jak bedlivě střeží vrávorající nevšímavost moji.

Konečně! Nad milovníkem, který v první půli aktu vévodil a nyní (ovšem jen v pojetí naivky) do nevrátima zmizel, aby učinil místo následníkovi, nad oním milovníkem, tvářícím se v posledním výjevu svrchovaně udiveně, a tudíž hloupě, snesla se opona, hlediště proláchnuto světelnou vlnou a posluchači puštěni na čtvrt hodinovou svobodu.

Všemi dveřmi hrnuli se lidé do chodeb. A protože v prořídleém parteru ke stání nebylo nic, co by byť jen vzdáleně se podobalo kouzlu, které mě odtamtud bylo opředlo, vyšel jsem i já. Venku byl

jsem zabaven hovorem. Cítil jsem, nevrle téměř, jak očarování jihne, se rozplývá, ale přece jsem, roztržitě alespoň, pátral po onom pohledu, po onom pohledu, jenž tkvěl tak hluboko a tak jasně v mém vědomí, že nebylo lze zmásti si jej s jinými. Tím byl jsem si jist. – Ale nebylo ho. Nevypátral jsem ho ani pak, když jsem se do hlediště vrátil. Zmizel –

Zatím, jak jsem již pravil, pustilo mě očarování ze svých tenat. Ba zastyděl jsem se i poněkud, že jsem takto podlehl pohledu divadelního okouněče, snad venkovana, jenž „vyvaloval“ oči. Nyní sledoval jsem hru pozorně a bavila mě docela znamenitě. Ti dva z herců, jimž po tři akty připadlo sdělovat největší část nudy celé hry, dostali se konečně za sebe; a vědouce, tady že se blíží konec hereckých útrap, rozradovali se tak, že zahráli závěr s výjimečnou vervou. Byla to podívaná, když přirozenost lidská tak okatě se proklubala na povrch hereckého artifexu⁵, a jak již řečeno, bavil jsem se tím nemálo, na celé kolo, neméně než celou tou pitomou hrou, pohlavkující bez ustání samu sebe. Neboť mám jistou zálibu pro tento druh her. Líbí se mi jejich bodrost, s níž – nic zlého netušíce – přivádějí *komediantství* divadla k netušené výši. – Pobyl jsem pak ještě v kavárně, kde bylo přemíláno páté přes deváté (krom představení, jemuž jsme *právě* byli přítomni), a šel jsem pak domů, samolibě přeháněje šlen-driánskou chůzi; bylot' mi dobře.

Doma zasedl jsem k studené večeři. Zabořil jsem se do lenošky, čelem ke dveřím bíle natřeným, jako obvykle. Vedou přímo na schodiště. Žvýkám poklidně svůj chléb, hledím na dveře, prost myšlenky jakékoliv. Prsty bubnuji na opěradlo. Pojednou překvapuji sama sebe, že počítám rázy prstů. Jedna – dvě – tři – čtyři – pět, jedna atd. Chci ustati, nemohu. Zlobím se. Konečně si pravím, že přestanu-li bubnovati, přestanu i počítat. Provedu to. Ale zmrzí mě; neboť rodí se podivínská, vysměvačná myšlenka, insinuuující cosi o slabosti vůle. Počínám tedy bubnovati znovu, zároveň konstatuje podrážděn, že se mi nedaří ustati s počítáním. Počítání se pak usta-

5 Umělec, mistr, znalec. *Pozn. red.*

luje v rytmické střídání, o němž uvažuji. A tu úvaha moje pojednou vklouzla samočinně v resumé: rytmus hudby z Dona Juana, příchod mrtvého komtura.

Zesinal jsem. Bulvy mi vystoupily z očnic. Výraly na dveře. Víím, že za nimi není, co tam vidím, ale nemohu toho neviděti. Je za dveřmi. Ačkoliv To vidím naprosto přesně, nemám o Něm jasné představy. Víím sice, že to, čeho za dveřmi není, je velmi vysoký a velmi bledý pán, vzhledu nikterak příšerného, ošacený tuze korektně v žaket a pruhované nohavice, stojící zpříma, ruce pěkně svislé, s tmavýma očima upřenýma na mě. Ale přitom jasně víím, že jde pouze o oči, že jediné oči jsou významné, kdežto všecek ostatní pán jako by byl jen proto, aby oči měly na čem býti.

Víím, že by stačilo otevřít dveře, abych se přesvědčil (a nepochybuji ani dost málo, že bych se přesvědčil), že za nimi je toliko neforemná tma. Víím, že by stačilo otevřít dveře, abych byl zproštěn hrůzy.

Věděl jsem, věděl – a mám chuť opakovati donekonečna, že jsem věděl, že za dveřmi nikoho není; ale za nic na světě nebyl bych se odvážil otevřít je.

Tož sedím, a zatímco jsem škrcen příšerou, vytane rencontre⁶ z divadla (a tu se při vši hrůze usměji pohrdlivě alespoň se mi tak zdá – té naiv-nosti přízraku, jenž jako by mi onou vzpomínkou chtěl připamatovati, že to tam a to zde je totožné, což ovšem víím už hodnou chvíli); tedy vytane rencontre z divadla a zároveň *vidím* zvuk věty: „... bylo by možné i jiné vysvětlení...“

Vášnivě se mi chce křičeti po pokračování. Ale pán je nesmírně klidný, docela i lhostejný. Dívá se na mě skrze dveře a náhle, v nejlepším dívání, je tentam. Ale vtom již také dveře proděravěly a bezprostředně před sebou – tedy ne již skrze dřevo křídla dveřního – zřím dvě oči. Skutečné, živé oči, onu vlhce rosolnatou hmotu, v níž, jak vííme, sídlí lidská duše, *to jest zření*. Tentokráte jen oči, a nic než ony. Totiž...! Jsou zasazeny do hlavy. Jenomže hlavou je tu masitý,

6 Setkání. Pozn. red.

oválný pahýl, bez nosu, bez úst, bez uší, ba i bez vlasů, připomínající ono schéma, jež vídáváme na malířském manekýnu. Tento *smazaný obličej*, v němž nehybně tkví živé oči, toť příliš příšerné, než aby děs se mohl ještě stupňovati. Překvapen přistihuji se pojednou, že vůči této obludě chovám pocity velmi familiární, a co tak zírám na dveře, o nichž pojednou ochotně věřím (nevěda, jak se stalo), že za nimi ni na nich není nic, co by za řeč stálo, jsem schvácen bolestí touhy, an kdesi v daleku vyvstává přede mnou povědomý zrak, tentokráte skutečně odepjat od veškeré tělesnosti, a přece nikterak hrůzný, nýbrž jen vábivý, tak teskný, tak zvoucí, tolik napovídající, tak láskyplný, tolik slibující a tak hrozivý.

Jako by nikdy nebylo bývalo předstírané lhostejnosti, čarodějnické tajemnosti děsu i hrůzy, i zbývá jen nedokonalá, nezhojitelná, rozryvná touha, abych ještě jednou, ještě jednou alespoň uzřel pohled oněch očí, které patřily *člověku*. Ano, člověku, krásnému, všednímu či nehezkému, ale člověku *oněch* očí, v jejichž čaru se zmítám. Jakou marností jevílo se vše mimo tyto oči! – Noc mlčela, ticho pělo a pověděly mi, že zítra, až vyjdu z domu, vyjdu změněným člověkem. Člověkem, jenž fyzicky strádaje, dechem supaje, klidu nenalézaje, blouditi bude ulicemi, bez cíle podle zdání, a přece s cílem tak přesným, protože jedinojediným: neodříkej mi, ó Bože, těchto zraků, zavírajících v sobě všecken svět! Sved' mě s bytostí, bud'si jakákoliv, která jimi patří na všechno tvorstvo, a patřila i na mě! A kdyby bylo určeno, abych shořel, abych se vniveč rozplynul, patře do nich podruhé – nechť se stane ještě hůř! –, jen nedopust', abych svoje oči vyhleděl pátráním odsouzeným k marnosti!

Noc mlčela a ticho pělo – a přesladká bolest hrála moje srdce, protože jsem věděl: nad mořem domů, nad zhaslými svítilnami, nad červotočivým hemžením města jsem hledán tím, jehož hledám sám. Bolest jeho setkává se s bolestí mou – a zahořely mlhovým světlem, jímž žasnou noční chodci. Touha jeho spjala se s touhou mojí a zahořely purpurově na rozbřesku dne. Volání moje pohlceno voláním jeho, že nezůstalo stopy po žádném z nich – jen bouřící se klid sfér, jimiž trmácí se Srdce, vláčící olověnou přítěž.

Vichr ustal a mraky halucinovaných úzkostí, jež rozrejdil v strašidelné kavalkády, srazily se nakonec v jednotvárnou šedavou hmotu, z níž unyle dštilo. Všecek malátný sunul jsem se, ve všech údech pociťuje zahořklou trpkost nemoci, které jsem se poslušně a jaksi vděčně vzdal. I výbuchy horeček ustaly a místo nich zmocnila se mě milá letargie mírné opilosti. Neuhasitelná touha setkati se opět s člověkem podivného pohledu stala se dětinně prostou, cele jsem se jí oddal, a nebyla zkalena vášní. Svět jevil se mi neskonale smutným, nikoliv však zlým. – Nastaly měsíce, z nichž podzim vlídně nám kyne. Bylo prostřed září. Vracejícími se obyvateli Prahy jaksi nabylo a v navečerních hodinách okoušelo město slast ze shledání s lidským hemžením. Praha byla obrovská a vzdutá; mlčky, oddaně vzdal jsem se jejímu zmatku. Bez odmluvy snášel jsem tuto proměnu, ač dobře sobě vědom, že vrstva metropole, odlučující nás oba dva a znesnadňující naše opětné setkání, mohutní a tvrdne den ze dne víc a více. Když se rozeplály obloukovky, nic nezmohouce proti tmě, vilnost huligánsky se rozběhla ulicemi, utíkajíc se stehny roztaženými, a člověčina běžela za ní smečkou, já však dovedl klidně postáti, když se ten husí pochod řítíl mimo mě, a díval jsem se za ním beze vzrušení, dokud nezahnul za roh, mně z dohledu. – Někdy, došed na periferii Vinohradů nebo k Střešovicům, kam rád jsem chodil zvláště za dnů, kdy bylo možno míti za to, že podzimní obzor se vyčeřil do té neobyčejné jasnosti, v níž i nejobsáhlejší panoráma jeví se plošným, mizel i poslední zbytek smyslné nedočkavosti v klid neosobní kontempace. A tehdy stávalo se, že zimničné (neboť vpravdě bylo zimničným) očekávání příštího vzalo na se podobu vzpomínky na minulé a žel po nedostižném stal se vlídnou rezignací jakoby nad čímsi uplynulým, čeho bylo kdysi zplna okušeno.

A pak přišla doba podobná rekonvalescenci, kdy zdávalo se mně, že onoho osudného divadelního představení ani nebylo. Vše jevílo se pouhým snem, jehož živost se roztékala po onom bdělém vizionářském snění, jímž život jest.

Jedné neděle, těsně před polednem, rozloučiv se s kýmsi, dal jsem se Můstkem od Václavského náměstí na Staré Město. Na kři-

žovatce bylo jako v úlu. Učiniv několik kroků a věda, že společník můj zůstal státi na nároží, očekávaje někoho, obrátil jsem se, chtěje mu připomenouti úmluvu. Ale slova mi uvázla v hrdle.

Z proudu promenujících, sunoucích se z Ovocné ulice na Příkopy, smeklo se bokem, těsně podle mě to, co po tak dlouhou dobu jsem očekával a čeho jsem se zároveň tak obával. Opět jako tehdy v divadle, utkvěle, a přece jakoby nenadále a maní, zamířil pohled dvou očí, tentokráte s příměsí sarkasmu sotva znatelného. A opět jako tenkrát vynořovalo se z davu pouze čelo a ony dvě zřítelnice, a nebyti černého tvrdého klobouku, který, jak se mi zdálo, seděl světácky na vlasech, jichž barvy jsem nevnímal, byl bych i teď, v pravé poledne, věřil, že kráčí strašidlo: tak nesvětsky, tak vypočítavě (byť v masce bezděčnosti), tak neomylně zpříma na mě patřilo, že přerвало vše, co mě poutalo k okolí, a uvrhlo mě a sebe v dusné odloučení od věcí a lidí. Teď, uprostřed ruchu nedělního života, pod modrým podzimním nebem, pod sluncem, vrhajícím lehce pastózní, hebké stíny! – Upjal jsem všechnu vůli k tomu, abych překazil jeho uniknutí. Byl jsem odhodlán stopovati je, jíti za ním, nedbaje ničeho, dráti se davem lhostejný k protestům lidí, do nichž snad budu slepě vrážeti, vyzvědět, kým jest, kde bytuje, proč patří *takto*, neboť věřil jsem: zde jsou strmé vztahy, tajemné souvislosti, chechtavé výstrahy. Bylo mi, že jde o život, ztratím-li ho opět, a pomyšlení na tuto možnost přerávalo dech a zbrocovalo studeným potem. Byl to okamžik; v příštím již vyskočil onen *člověk* na schod tramvaje jedoucí k Prašné bráně. Vyskočil (je ku podivu, že jsem dovedl všimnouti si toho) po způsobu pražských hochů, s tím nenapodobitelným sans gêne⁷, s tou božskou snadností, jež vzbuzují dojem, jako by tramvaj je k sobě přivinula, a ne jako by oni se o ni rvali. A zatímco ho k sobě pozvedala, on (jako všichni pražští hoši patřívají) patřil dolů na své nohy, zamilovaně jaksi, kochaje se jejich dovedností. Vše to v okamžiku – a již, zády ke mně, stála vysoká postava ve světlém svrchníku na nejnižším schůdku, stoupajíc jako vítězný toreador.

7 Bez rozpaků, nenuceně. Pozn. red.

Nedbal jsem. Nad hromadou sesuté naděje křečovitě vztyčil se marný vzdor, zuřivý a vědoucí, že vše je marno. Příkopy, lidé, domy, davy, davy – mlhou se obestřely a halas se utlumil jakoby lapen pod tlustou vrstvou plsti. A já dobře věda, že běžím marně, běžel jsem vskutku, netoliko lhostejný k pohledům a výkřikům, nýbrž docela jich nevnímaje, běžel jsem za červenou plochou tramvajové zadní plošiny, jejíž vzdalování budilo ve mně tytéž pocity jako v trosečníkovi vzdalování lodi, s níž se minul na svém vratkém vorku.

A tytam slunné dni oddané rezignace tichého rekonvalescenta.

Vari s útrpností nad malostí mého osudu! Jest mnoho Golgot. A byť ony byly nebetyčné a tyto ne vyšší krtčí hromady, neměnný jest poměr jejich vysokosti k rozměrům člověka, jemuž určeny. Utrpení nelze měřit; není velikých a není malých. Jest míra běd, již ještě snáší velikán; a jest jiná, mnohem menší (jak říkáte), pod níž se zhroutil slabý. Kdo z obou trpěl více? A myslím-li na intenzitu bolesti, kdo jest nešťastnější: Kolumbus, oloupený a žijící, či švadlenka, pijící pro nešťastné milování roztok kostíku?

Už nebylo přeludů a úděsných vidění. Už nebylo hrůz a úleků. Jen prostá, lidská bolest srdce, opuštěná na světě, znehybnělá a rozhlížejší se apaticky.

Vzpružiny života pokryly se jí jako rzí a já nebyl schopen ani bolesti, ani radosti. Přihodilo se tou dobou cosi, co mě zplna poučilo o tom, v jaké míře už udoláno bylo moje srdce. Příhoda jako-siný záblesk, a já pochopil, že z desky ozvučné stal jsem se blátivou louží, jež němě hltá výkřiky a rázy, aniž i málo se zčeřila. A přece onen děj, jenž počal tak líně jako nudný five o'clock, měl býti kulminací této odyseje za neznámým. Je to poučné pro život vůbec... neboť patrně, že tragédie mívají fakturu banální – a z té příčiny často bývají prezírány.

Stál jsem v přeplněné tramvaji u dvířek vedoucích na přední plošinu. Bylo to nedlouho po příhodě na Můstku. Pršelo – a vzduch uvnitř byl těžký a hutný. A hle, tu bylo mi potřetí utkati se s pohledem očí, ach, tak známých. Prosunul se skulinami mezi lidmi, stihl

mě prudce zvědavý, an jsem unaveně upíral zrak před se. Můj zrak, unavený a chabý tak, že poklesal, podchycen byl oním, jenž se naň vysotil z pozadí zadní plošiny. Přijal jsem překvapující výzvu. Byl jsem zasažen v hlubině vědomí, ale citové pohnutí, jež jižjiž se ve mně vztyčovalo, zřítilo se náhle jako podlomené. A viděl jsem, kterak onen pohled temní zlostnými pochybami, pamatuji-li se či nic, jak sálá, divou mocí snaže se ze mě vycloumati úděs, co já naň patřil tak, jako zpráskaný tulák, nevzchopivší se dosud z bití, kterého mu uštědřili, lhostejně snáší útok hafana nadšeného tím, co právě byl viděl, a chňapajícího a rvoucího tulákovy nohavice. – Pak vsunul se kdosi do mého zorného pole – a když se uvolnilo, nebylo zlostníka.

Jeho zmizení uvědomil jsem si ledově, tak ledově, že až i sám jsem se podivil této změně, ale podivno! ulekaná lítost jakási se vplížila. Veliká něžnost, cosi jako sladká pachut' zhrzené lásky mě rozlítostnily a naplnivše oči moje slzami utěšovaly mě melancholickým tichým zpěvem. Já však nebyl k utěšení. Zavilá zloba krčila se ve mně, hanbíc se a rmoutíc se nad sebou samou, a svírala srdce moje kleštěmi. Jak bylo podivné ono sousedství lítosti, něhy, lásky a zloby! Úhrnem žalostné prázdno. Ale neděsil jsem se ho. Tušení bezpečnější než jistota říkalo mi, že toto prázdno v nitru, prázdno tak úžasné, že pociťoval jsem ho hmotně, sesláno jen proto, aby bylo vyplněno čímsi mohutným, čímsi, co neustoupí nikdy, žádné pohrůžce, žádné náhodě, žádnému násilí.

Utrpení mě laskalo. Díval jsem se po lidech rozsazených v tramvaji účelně a rozšafně, jak se mi zdálo. Když jsem vyhlédl z okna do ulice, kde se zatím setmělo, byl jsem překvapen (jakýmsi pozvolným překvapením), jak se lidé pohybují jakoby v rytmech neslyšitelné hudby. Podivná, ladná vypočítavost jevila se v uspořádání výkladních skříní, hovory zněly mi, jako by pluly nad spodním tónem vyššího nějakého významu, jako by se lidé dohovořovali *pravým* smyslem slova, aniž věděli, ale blaženi tušenou tou skutečností. Ovzduší obklopovalo vše jako modrý jantar, který tlumí děj světa v poklidnou intimitu.

Vystoupil jsem u sochy svatováclavské a šel vzhůru k Vinohradům. Cosi přimělo mě, abych stoupal po muzejní rampě a tam, došed k Čechii, spatřil jsem neznámého člověka. Koule obloukovky ozařovala toto zátiší jako měsíc a světlo její zdvojnásobovalo sordinový zvuk, jímž mi tehdy zněl všecek velkoměstský ruch. Třebaže se v ulicích lidmi jen hemžilo, zde jevilo se vše jakoby odsunuto daleko, daleko.

Muž otočil hlavu. Mírným a zároveň cizím zrakem na mě pohlédl a usmál se sotva znatelně, ne však na mě, nýbrž hluboko do sebe sama. – Já však přece poznal, že to jest on a že tohoto shledání nemohlo nebýti.

Postřehl jsem v sobě děj velmi zvláštní: kdyby neznělo paradoxně, řekl bych, že jsem byl do duše otřesen tím, že jsem nepocitoval překvapení, ba že jsem, střetnuv se s ním takto znenadání, nebyl více překvapen, než kdybychom byli schůzku umluvili.

Upřeně pohlížel jsem na jeho obličej, který byl nad všechen pomysl krásný, a on nejenže nejevil nelibosti či podráždění, nýbrž tvářil se, jako by jeho krása neměla jiného poslání než býti lidem na odiv.

Bylo velmi zvláštní a jaksi teskně romantické, jak na muzejní rampě, vyčnívající nad městský halas jako tichá výspa nad příboj, dva lidé se sešli jakoby *vybráni* ze všech ostatních k tomuto shledání, a jak jeden z nich – já – snášel tuto událost jako vyvrcholení těžké životní krize, maje za spoluhráče jeho, jenž sice rovněž upřeně na mě patřil, ale přitom jinak, než jak se díváme na nahodilého chodce: tak snadný, tak vzdálený byl jeho upřený pohled, se stopou údivu nad tím leda, že já, jehož nezná, na něhož se nepamatuje a jehož *jistě* nikdy nespatriřil, tvářím se, jako by byla mezi námi dávná smlouva a srozumění.

Těžko je vyliciti slovy výjev, o němž mluvím, a mám-li se vyjádřiti pokud lze srozumitelně, nemohu říci více, než že jsem byl téměř až vyděšen tím, že toto setkání mě vpravdě vzrušuje tak málo, kdežto on vyjadřoval postojem i pohledem ledovou lhostejnost k příhodě, jež jako celek mně připadala zázračnou.

Konečně odhodlal jsem se promluvit, pobádán tajnou nadějí, že se vztyčí oslnivým tajemstvím.

„Čeho ode mě žádáte?“

Ale místo odpovědi opřel se pohodlněji o zábradlí a patřil k obloze, kde stály hvězdy; a zřejměji než prve dával najevo, že jest vzdálen a vzdálen.

„Čeho si ode mě přejete?“ naléhal jsem dále.

On po chvíli odvrátil pohled shůry a upřel jej na mě, jeho úsměv na chvíli zpřítomněl a ruka se vztáhla.

Linulo z něho jakoby záření, prosvěcující hlubiny. Byl tak krásný, všecek duchový, a přece tak podivuhodně pozemský, že jsem pozbyval pocitu sebe sama, zíraje naň. Jakási neposkrvněnost byla jeho znakem, tak povýšená nade vše, že byla vysvětlována jen sama sebou a sobě samé též vysvětlením. A v jeho přítomnosti i v jeho okruhu zdály se přirozenými i ony věci, jež jinak jistě by mátlly svojí podivuhodností a nepochopitelností. Byl bych shledal přirozeným, i kdyby se byl náhle proměnil v nejbizarnější obludu či v anděla anebo kdyby byl vyslovil mou nejskrytější myšlenku.

A já tápavě, snivě ucítil v rukou útlé konečky dvou sdružených myšlenek a octly se v mých rukou, aniž jsem si byl vědom, že jsem po nich pátral. Byla tajuplná souvislost mezi ponětím, proč naše romantické setkání jeví se mně vpravdě tak nesenzačním, téměř střízlivým, a mezi hluboce upřímným vědomím, že tento nedostatek prvku vzrušujícího jest právě to, co je činí vzácným, že až děsno pomysliti.

Jaká to groteskní myšlenka: mohlo se státi, že bych byl tohoto člověka našel tehdy za divadelní přestávky v cukrárně foyer. Byl bych jej spatřil mezi mnoha jinými a shledal jej nikoliv nehezským, dosti snesitelným, poněkud podivínským v tom případě, kdybych ho byl oslovil. A byli bychom se pak potkávali na ulicích, pozdravovali se, jsouce konvenčními známými. – A zatím! Kolik měsíců a jaké to měsíce leží mezi tehdy a dneškem. Jaké bouře, jaké kataklyzmy, jaká muka touhy, bolesti činí z nich pamětihodnost mého života. A vše jen proto, aby došlo k tomuto shledání, tak málo vzrušujícímu, při

němž slyším pravidelný tepot srdce, jím jsa podiven, a nikoliv tím, že jsem konečně stanul neznámému tváří v tvář. – Nynější chvíle není ničím; ale celý život, bohatý a složitý, vedl k ní, a přece se nezdá, že tato střízlivá chvíle nestála za náklad taký.

A tu jsem pochopil, že bylo dvě možnosti, jak dojít k setkání s člověkem: mně byla přána *možnost krásnější*.

A hle, tiše, tiše vynořila se vzpomínka na otcův příběh a splývala v proudu života s příhodou podivného pohledu jako dvě olejová kola plynoucí po vodě a v jedno se slučující. Bylo třeba obírat otce, jenž jižjiž cítil se nadlehčen pocitem *neobyčejného*, o fantomatický rej dohad a tuch? A zatím byla mu dána jen střízlivá pravda. Přál si čehosi jiného, aniž dovedl vyjádřiti slovy: přál si třeba, aby oplakával syna ztraceného, a ten aby náhle byl mu navrácen za blesků a hřmění či aby ho přivedlo jakési rajske zjevení, ověčené kvítím a přinášející složitou, opojnou vůni země i nebes. A nebylo-li možno dožít se toho, bylo aspoň možno snít o tom skrze opar nejistoty. Otec řekl: Bylo možné i *jiné vysvětlení*. Mně znělo nyní: Byla možná *krásnější možnost*.

Zatímco tyto myšlenky šly v průvodu tiché hudby, cizí onen člověk vzpřímil se a sestupoval ze schodů.

Tesknota sáhla na moje srdce a já zvolal trápen úzkostí, že odchází: „Sečkejte chvíli. – Abych vás příště jistě poznal.“

„Je shledání,“ řekl, „ale poznáte-li mě vskutku?“

A postavil se, abych si ho dobře mohl prohlédnouti. – Pak jsem se odvrátil já sám a odcházel jsem.

„Poznáte-li jen vskutku?“ zvolal za mnou znovu a s takovým přízvukem, že jsem mimoděk stanul.

A vzápětí událo se cosi tak nepochopitelného, že netroufaje zrakům, promnul jsem oči.

Já, který na cizince po dlouhou dobu upřeně zíral, podivuje se kráse jeho rysů, znovu a znovu zkoumaje jeho tvář do podrobností, nedovedu si tváře té vybavit i v mysli, odvrátiv se sotva.

Připomínám si tvar nosu a úst, vidím v duchu jeho oči, rumělec tak podivuhodně se rozplývající v bledosti skrání, karmín rtů

a chvějné jich zvlnění, nízké, jakoby zkuté čelo i hnědé vlasy sčesané nazad smělym vrhem – vše to si připomínám, než marná je snaha utvořit v paměti podobu, jež by kohosi usvědčila.

Ohlédl jsem se. – Cizinec posud stál u rampy a zíral na mě, zcela tak jako v onen večer. Ó, jak byl krásný!

Děl: „Tedy?“

„Ano, jak bych nepoznal!“ zvolal jsem, vši vůlí vtiskuje jeho tahy ve svou paměť. – Ale sotva jsem učinil krok, ucítil jsem s tesknou i zuřivou bolestí, jak jakási mlhová clona zastřela v paměti jeho obraz, mlčenlivě a velitelsky zbraňujíc uchovati byť jen připomínku podoby. Cosi krutě posměvačného, cosi bolestného a zoufalého bylo v tomto naprostém zmizení představy člověka, jenž sám tělesně byl přece ještě ne dále než na dosah ruky.

A hle, i oči, jejichž pohled – zdálo se mi – je nesmazatelně vryt v mou paměť, kalí se, hasnou.

A náhle sune se do mysli připomínka vidiny na bílých dveřích mého pokoje a já – neschopen najít souvislost a postrašen mlčenlivým viděním smazaného obličeje, s nímž tajemně souvisí vše, co mám a co jsem – vrávorám hrůzou, pádím, pádím – a není jiného přání než dospět k lidem, vidět lidské tváře, takové, jež možno si *představit*.

A za mnou zní výsměšně tentokráte:

„Nezapomeňte na obličej Krásnější Možnosti! Denně ji potkáváte.“

Zní to zdola, zpod rampy, kam zatím asi sestoupil. A vskutku, když se v běhu ohlížím, nikoho nahoře není.

Ruce

Zazvonil. Služka otevřela, a spatřivši častého hosta rodiny Štorkanových, důvěrného, téměř bratrského přítele slečny Marie, řekla:

„Není nikdo doma, krom slečny – a ta má návštěvu...“

„Vždyť jsem to jen já,“ odpověděl familiárně, „a jsem-li už zde...“

Zaklepal a v pokoji nastalo ono nápadné, náhlé a hluché utišení, jaké se usídluje, přerušil-li se trapný rozhovor. A když vstoupil, našel krom Marie mladého muže, nervózně povstavšího z pohovky a pohlízejícího naň očima, v nichž hárala vůle překonati mocné dojetí. – Byl to Mariin ženich, mladý bankovní prokurista.

Štorkanovi vrátili se před několika dny z letního bytu, kde se Marie s doktorem Synkem seznámila. Po stycích sotva čtyřnedělních svolila státi se Synkovou nevěstou.

Mariin přítel dr. Synka dosud neznal. Spatřiv jej nyní, nechápal jejího rozhodnutí. Malé, těsně sevřené rty mluvily sice o veliké pracovní a myšlenkové energii a tvar čela představu tu výrazně podporoval. Zato však oči, jejichž výraz jako by nepřetržitě probíhal celou stupnicí od pichlavé zkoumavosti až do extatického rozhoření, svědčily o povaze výbušné, o citech náhlých, prudkých a neovladatelných, o vášni trhající nejpevnější předsevzetí a řítící se hluše, nadarmo a slepě. Na první pohled jevil se člověkem rozpolceným v protivy mučivě příkré, v jediného člověka sotva směřnatelné.

Mariina bystrá znalost lidí jistě nepřehlédla rozeklanosti Synkovy bytosti, a jestliže bylo něco, proč neměla smyslu, ba naopak co stíhala pohrdáním skutečně upřímným, pak byla to právě „neucelenost charakteru“. Spíše bylo možno míti za to, že se dá ošáliti plochostí duše i rozumu, nežli že podlehne dobrodružnosti, buďsi jakákoliv.

Způsob, jakým Marie šla vstříc novému návštěvníku, vyvracel každou pochybnost o tom, co beztak vrchovatě napovědělo podivné utišení, když bylo zaklepáno, a nervózní, rozvrácený postoj dr. Synka: mezi snoubenci byla těžká neshoda. Pohybem, jaký u ní znali

pouze ve velmi vzácných případech afektu, přihlazovala si vlasy; kdežto úsměv, jímž vítala a který šel jaksi mimo, ačkoli hleděla do očí, úsměv křivý a přes veškeru radost ze shledání se starým přítelem jakoby zoufalý či provinilý, svědčil o situaci propadlé v beznaděj.

Vše to uvědomil si tehdy Vít ovšem jen zmateně a fragmentárně; jasně chápal pouze, že se přihodilo cosi velmi vážného a že by nebylo nic pochybenějšího než počítí – jak původně zamýšlel – o jejich vzájemném vztahu.

Poptáváje se po Mariiných rodičích a po tom, jak trávili čas na venkově, po společnosti, s níž se stýkali, po výletech, jež podnikali, upravil Vít – tak aspoň měl za to – cestu tak dalece, že se po ní kárka rozhovoru pohybovala zvolna sice a co chvíli vážnouc, ale přece tak, že nebezpečí vysmeknutí zdálo se býti odstraněno. Tísňe však se nezbyl. Naopak bylo mu, že tíha situace přesunuje se čím dále tím více na něho, a trochu se již horšil na oba snoubence, že nepodnikají nejmenšího pokusu, aby jeho záměr usnadnili. Pak ho napadlo, že Synka dosud přímo vlastně ani neoslovil, a přičítaje této okolnosti nezdar svého počínání, obrátil se k němu s několika dotazy o jeho zaměstnání.

Sedě zpříma, dr. Synek odpovídal chladně, korektně, mluvil tiše a odměřeně, velmi věcně, a pohlížeje Vítovi do očí, patřil přece mimo, takže mu připamatoval nedávný Mariin úsměv v tak naléhavé době, že mu až vážla slova na jazyku, a došlo až tam, že za každou Synkovou větou shledával skrytý, útočný smysl. Nejtrapnější bylo, že nechápal, proč ze všeho nakonec vyvěrá nepřátelství k němu, k oteckému Mariinu příteli.

Sotva dospěli za několik málo vět konvenčního hovoru, zaklesla Marie ruce, zaklesla je velmi ochable a pravila:

„Pročpak právě vy mně tak ztěžujete tuto chvíli? Vám, starému příteli rodiny, nesluší přece nedbati situace, o jejíž podstatě jistě se neklamete.“

Přetál hovor, rozpačit a zahanben, a dr. Synek zhroutil se jako loutka v kout pohovky.

Nastala chvíle ticha.

„Nemyslete si,“ řekl pak stísněně Vít, „že jsem neupřímný. Ale myslil jsem si, že nejlépe překonáte prchavý spor, jestliže ho já neutrál zneutralizuji konvenčním hovorem.“

„Nemluvíte pravdu,“ řekla Marie přísně. „Drahnou chvíli už víte, že nejde o prchavý spor, nýbrž o náš rozchod.“

„O čím rozchod?“

„Můj s doktorem Synkem!“

Rázem pochopil, aniž věděl čím a jak, že projevila více, než řekla slovy, a jemu, Vítovi, že zde přísluší místo zcela jiné než místo nahodilého diváka. – Zmateně hleděl do okna. Visela tam záclona z těžké neprůsvitné látky, vroubíc je podél úzkými pruhy, i bylo mu pojednou, že jsou to půle stroze svislé železné žaluzie, jež je nakonec, pomalu se posunujíc, uzavře všechny tři v neprodyšný tmavý prostor. Nábytek nabyl těžkého nerudného vzhledu jako nábytek žalářní kobky, filigrán zduřel v překážku pohybu a dechu a zrcadla byla echem kormutlivých dalek.

Cítil, jak na něm spočívá fyzická tíže, a pochopiv, že by se marně pokoušel zbýti se jí otřesem ramen, snažil se svrci ji slovy říka:

„Rozchod, pravíte? Z vás sotva kdo jest jeho příčinou. A kdo jiný by jí býti mohl?“

„Vy to jste!“ řekl dr. Synek tiše, a když Vít k němu obrátil hlavu, spatřil, jak sedí, svíraje natažené a sepjaté ruce koleny, a jak naň hledí široce rozevřenýma očima, s ústy nesemknutými ještě za větou, již pronesl. Zpřímá a utkvěle zřela na Víta Marie, vyhýbajíc se jeho očím. A hleděla jak posud nikdy.

Žertují? Slova tak vyzněla, zraky popíraly. Nežertují tedy?

Jak by mohl rozchod zaviniti on? K Marii poutalo jej přátelství tak loajální, že bránilo pouhé myšlence stavěti se proti její vůli i pak, kdyby se rozhodla způsobem, s nímž by nesouhlasil. Ačli by nešla slepě k své zkáze... Ale zkázou věru nezdálo se mu její zasnoubení se Synkem, kterého ani nemiloval, ani nenáviděl prostě proto, že ho neznal. On původcem jejich rozchodu? On, jenž o tomto zasnoubení

s nikým posud slova nepromluvil? Či jeho vztah k Marii, jehož bratrskost snad zneuznávali lidé, ale jistě žádný z nich obou?

Ulevilo se mu, když se takto přesvědčil o své nevině.

Tu však, osvobozeně nabíraje dechu, aby promluvil, uslyšel těžká Mariina slova:

„Jste to vy!“

„Já! Já! – Tak tedy k čertu mluvte už některý! Proč právě já – a jak? Nechápete, jak nevkusné je toto žertování?“ zvolal dobře už věda, že jde o vše spíše než o žert.

Dr. Synek povstal a počal rozbíhavým hlasem neurastenikovým, hlasem, jenž každé chvíle, zdálo se, selže nebo se zlomí, zasípe či zavzlykne, a který přece dbá, aby zachoval klid a důstojnost, uboze a pokorně:

„Slečna Štorkanova sdělila mi dnes, že je třeba, abychom se navždy rozloučili, protože moje žárlivost – ne, nemohu to říci, neřeknu to,“ zlomil svou větu, stoje jaksi divně zkrouceně nad pohovkou, již křečovitě svíral, a nakonec přece uspěv, že jeho roztěkané, bludné oči se zachytily kdesi na Vítových tazích. Ale netažte se, jak líto mu bylo těch očí. A přece ho nelitoval tak, jak zasloužil, ba pociťoval cosi škodolibosti podobného – snad škodolibost člověka, který ví, s ním že tak daleko to dospěti nemůže.

Marie povstala, nabrala k řeči, hlavu majíc pokleslou, ale nepromluvila.

„Ano,“ děl po chvíli dr. Synek, všecek vyvrácen, všecek ubohý, všecek kající, „sám jsem si vykopal hrob. Ano, hrob. – Sok... jste pro mne roveň smrti uštváním,“ vzkřikl hysterickým hlasem – a pak, po pomlce, zplna se k Vítovi obrátiv, hluboké rýhy od nozder k ústům a ukážíruje rozechvěle ruce v stručná obchodnická gesta:

„A přece nemohu soka si netvořiti. Víím, že jste sokem nebyl a nemohl jím býti. Pravda. A přece jsem na vás žárlil, chtěl a musil žárliti. Já z vás soka učinil. Příčinil jsem se pilně o vás, jenž jste byl jediným mužem v jejím dosahu. A pak jste vešel mezi ni a mne vy – a přece ne vy. Kdosi vašich rysů a vaší povahy, ale uzpůsobený mé potřebě soka. Kdosi, kdo sice byl vámi, kdo však pouhým Mariiným příte-

lem už býti nedovedl. Kdosi, koho jsem znal ještě méně než vás, ale přitom kdosi, kdo pro mě byl konkrétnějším vás. Neboť uvěřil jsem v tuto vaši zlou karikaturu – a i ona uvěřila.“

Vít obrátil se k Marii se sardonickým úsměvem. Cítil převahu svého zdraví nad psychopatickou obrazivostí Synkovou. Ale úsměv pohasl, když uzřel přítelkyni.

Ruce majíc složený v klín nevěděla, kam patřiti rozšířenými zornicemi. Nepřirozenost, vyumělkovanost vztahu obou snoubenců hluboce Víta pobuřovala a nepříjemně dráždila. A přece cítil i on, že jest stržen spolu v dusné toto ovzduší, jež se pokladlo jako mrtvé moře, které ničádnou bouří a nikdy nebude již zmlazeno.

Jal se mluvití oteckými přízvuky, jemu samotnému cizími. A jakoby na potvrzení svých protektorských citů uchopil oba za ruce. Nebránili tomu. Její plná horká ruka, otřásaná konvulzemi, vyplňovala ruku jeho a bytelně se v ní zařídila, ruka Synkova, podlouhlá a úzká, ležela mrtvě a nehybně. Zapamatoval si ji nesmazatelně zrakem i hmatem.

Pojednou však zprotivil se mu i vlastní jeho hlas, i toto důvěrné zřetězení rukou, a aniž byl s to, aby změnil způsob, spád i otecký přízvuk řeči (a byly mu na obtíž stále víc a více), rozhodl se pustiti alespoň jejich ruce a učinil to se studem a zahanbeně.

Říkal jim, že je mu trapno mluvití před nimi oběma o svém přátelství k Marii, o němž by se nikdy nebyl nadal, že ho bude musiti kdy hájiti takovýmto způsobem. Jak může on, dr. Synek, uvěřiti v existenci něčeho, o čem sám praví, že jest toliko plodem jeho nervózního podráždění? Jak možno vůbec chvěti se před příšerami, jsme-li sami jejich tvůrci? (Tu vytáhl dr. Synek významně obočí.) A ona, Marie, která jej zná tak dlouho již – ona že by byla unikla jeho upřímnému přátelství a zapomněla na ně, na ně, jež bylo skutečností tolikráte usvědčenou – a vzdala se na milost svévolné fantaskní konstrukci? „Ach, Marie,“ pravil tak, že se až otřásl odporem, jako by se přistihl při licoměrnosti (ale ve skutečnosti mluvil upřímně a z přesvědčení), „ach, uvažte, nedopustila jste se touto záměnou vlastně prorady na svém dlouholetém příteli?“

„Mějte přece rozum,“ obrátil se k Synkovi, „a uvažte, zdali je možno, aby dva lidé, kteří spolu vyrostli a přivykli svěřovati si v dětství dětské lsti a v mládí svoje zmatky, kteří nepoznali ani kouzla, nadtož svodu samoty, uvažte, je-li možno, aby... Ne, toť směšné!“

Vtom ucítil, že její ruka nejprve jen dotkla se ruky jeho a potom prstíkem se dobývajíc v sevřenou pěst přiměla ji, že povolila, a lehce smáčkla její prsty. Přivřel nakrátko oči a zmocnila se ho jakoby spirituální vidina, že to, co se právě děje, událo se kdysi kdesi v nejskrytějším koutku jeho mozku. A až toto vidění, které vlastně bylo spíše jen chladným uvědoměním, trvalo jen mžik, pojala ho hrůza z pomyšlení, že by teď, této chvíle, měl Marii pohlédnouti v oči.

Stiskl jen krátce a ulekl se toho stisku, ale nesnažil se ruku vyprostiti. Řekl Synkovi: „Nikdy nebylo důvěrností, krom důvěrností kamarádů, a stiskli-li jsme si ruce, věřte...“

Ani se nezarděl nad nízkostí toho, co praví, a Synek, maje vzhled člověka v mdlobách a patře před sebe – Vít byl si jist, že ani očním koutkem neuchýlil se od přímého pohledu –, řekl náhle chabě, tak chabě:

„A nyní? A nyní?“

Pustil její ruku. Utrhl svou. A instinktivně se obrátil k Marii. A tu byl její pohled zcela změněn: lest. Napřímila trup podivně vlnivým pohybem, jako by se vysvlékala ze svěrací kazajky – či tak nějak –, a Vít se slastí, kluzkou jaksi, patřil na její poprsí, zvednuvší se krátkým mocným vzdechem, a viděl je, jak ho nikdy posud nespátril. Bylo mu, že jej zve a že mu slibuje, a viděl v červených mžitkách cosi svůdného a hříšného, aniž vznikl určitý obraz, aniž věděl co a jak. A přece jí řekl:

„Slečno Marie, tedy povězte přece! Vidíte, že už minul ošklivý, zlý sen?“

A ona odpověděla:

„Ano!“ a nachýlila se tak, že se přes něho dívala na dr. Synka, jemuž říkala do tváře slova, která patřila Vítovi:

„Ano, kupodivu, jak jsem jej měla ráda. Přišel jako muž, jenž ví, že mu nic nebude odepřeno, a jenž spoléhá tak pevně na své silné

lícni kosti. Jak jsem jej milovala zvláště od té chvíle, kdy zkřiviv rty, uvyklé cynickým vyznáním a pošeptnému sčítání kolon v hlavní knize, a přimhouřiv oči, naučené pozorně zírati do zmatku na burze a s vypočítanou únavou do zraků žen, pojal první podezření proti vám.“

„Proti vám,“ pokynula mu hlavou. A jak pokynula! Rychlým přepadem, v němž bylo – bože! – srozumění s ním.

„A tehdy,“ pokračovala, „poprvé vás objevil takovým, jakým nejste, jakým jste nebyl, a nikdy nebudete, ale zato takovým, jakým vás od té chvíle míti chci – a mám.“

„Doktore Synku,“ vykřikla – ale pak mávla rukou. „Marno. On nikdy nepochopí, že jen veliká láska k němu naučila mě milovati to, čeho není – a co přece jest, protože z něho jest.“

„Hled'te,“ řekl Synek, „je to zvláštní, nač tu umírám.“ A bez přechodu, bez pomlky:

„Nejsem nedělním dítětem. Od malička se dru, plahočím, ničeho se mi nedostalo, dokud jsem nad tím únavou téměř neklesal. Živil jsem četnou rodinu. Ještě velmi mlád. A smím říci, že tím, čím jsem, stal jsem se velikou pílí a nadáním. Ano, nestydím se chlubit se tím. – A víte, co je ku podivu? Že mi nikdy nestačily překážky kladené světem a lidmi. Bůhví jaká byla rozkoš v tom, vymýšleti k nim jiné a klásti je sám sobě. Štěstí lehce nabyté nepovažoval jsem za štěstí a každé blaho, kterého jsem kdy pocítil, hořklo mi touto výčitkou. Rozkotával jsem je. Úmyslně? Maní? Ať jakkoliv – moje ruce vězely ve všech mých bolestech a budou vězeti i v mé zkáze.“

„Tyto ruce,“ řekl a povznesl je k svým očím.

Podivné ruce: šlachovitý, příliš žilnatý hřbet a tvrdá dlaň, široká dole a rychle se zužující – a prsty, které z ní vyrůstaly, dlouhé, tenké, zvlhčené a končící téměř hrotem.

„Mám je rád – tyto ruce,“ pravil churavě a zadíval se na Víta smutným úsměvem.

„Mám je rád,“ řekl hned nato velice tvrdě a příkře – a jeho zrak řekl Víta nenávisť, která však už netoužila naplniti se činem.

„Ano, máte krásné ruce, jemné a mocné,“ pravila Marie povstavši s podivným úsměvem a postavivši se těsně před druhého.

„Ruce dr. Synka,“ řekla – a nachýlivši se náhle, přiložila dlaně svých vlastních na dlaně Vítovy a dravým nápirem své malé síly ohnula mu prsty.

Dr. Synek díval se na tuto ošklivou hru lásky jako spoutaný odsouzenec. Bědné, bědné bylo toto sídlo neúnavné činnosti a velké energie. Bědné bylo ve své bezmoci a zvláště tím, jak jeho oči zmateně pátraly, kamže se poděla životní síla, chuť k podnikům, hlad počinu.

Trvalo hodnou chvíli, než postřehl Vít, že už drahně času mlčí bezedné ticho. Ale sotva toho postřehl, zhrozil se a rázem pochopil, že vskutku se bezednem černá. A ještě ošklivější bylo, že přesně rozpoznal, jakýže podíl na něm má každý ze tří: dr. Synek mlčel, že neměl už co říci, Vít přispíval němým a zděšeným úžasem, jenž se vyvalil z poznání ošklivosti těchto vztahů, a Marie – vzešlo mu náhle, ona že hýčká, podporuje a udržuje svou vůlí toto příšerné ticho, kterým jako by mrvila tupou svou lačností. –

Vítovi bylo, že teď poprvé sobě uvědomuje tvary i místa předmětů v pokoji – i jevil se mu naráz důvěrně známým i nekonečně cizím. Bylo mu jako spáči, jenž probudiv se, marně se dotazuje smyslu, jímž poznáváme čas, je-li ráno či večer. Hluk z ulice jako hluk neznámého světa, a s přízvukem idiotského údivu.

Nevzpomínal, jak sem vešel ani jak dlouho prodlévá. Společenský vztah k oběma společníkům jevil se mu nepochopitelným a podivným.

Vtom uzřel nad sebou tvář. Ne – toho srozumění! Ne té jistoty! Ne – toho hnusu! Čí je ta tvář, kterou tak dobře zná?

„Marie! Marie!“

Nad tento obličej nezřel v životě nic vzdálenějšího, nic něžnějšího, nic – ohyzdnějšího. Nad tento obličej nezřel v životě nic bližšího, nic výraznějšího, nic žádoucnějšího.

Co se přihodilo?

Zadíval se na své ruce. Jako by mu ani nepatřily! To spíše ona ruka po levici, šlachovitá, bledá a nehybná – ona po pravici, plná, křečovitě sebou pošukávající – jsou rukama Vítovýmá.

Ruce!

Ty ruce visící podél jeho těla ničím se neprovinily. Ale držel v nich dvě jiné, kterých nikdy nezapomene. Patří mu spíše než ruce jeho vlastní.

Ruce! – Vzpomíná: my, zrádci jeden druhému a spiklenci – vždy dva proti třetímu!

A pozoruje: mizí sám sobě, zmizev dříve i Synkovi, i Marii. Sám sobě je nyní také už jen tím, jímž jej stvořil Synek pro muka svá.

Už nedbají přítomnosti třetího.

„Marie!“ úpí.

„Víte!“ šeptá ona.

Třetí povstává a ke dveřím sune se jako stín. Jeho ruce mdle visí. Teď stanul u dveří, zaštkal, lidsky zaštkal – a žebrácky vyšel. Toto zaštkání však vrátilo věci i oba zbylé tomu dni, jenž byl.

Do pozdního večera prochodil – nevěděl kudy. Často se zastavoval, protože přízračné ruce, komíhající divoce před jeho očima, snovaly zradu – jedny proti druhým a neštítíce se žádné zrádné sestavy. Hlasy, které slyšel vně, byly povědomé, ale odcizené – a hlas, který zněl vnitř, byl nový, a přece známý. Bylo mu, že hlas ten zní už po léta, ale že teprve nyní ho uslyšel. Hlas ten přetvářel minulost – a tím právě byl podivný –, kdežto do budoucnosti zněl neodolatelnými, byť šalebnými sliby. Jím odcizoval se sám sobě – a na své prosté přátelství k Marii počal pohlížeti s pohrdavým úštěpkem, jako by se týkalo někoho třetího, k němuž pociťuje téměř soustrast a jehož si neváží.

Připamatoval si její obličej, když se nad ním skláněla, a vzpomínka ta mrazila jeho krev, že se až srdce chopil – a přece jen shledával, že je mu příjemně a že se mu tak líbí.

Vzpomněl, jak se úkradkem zmocnila jeho ruky, jak mu zvrátila prsty – blesklo mu, jak bývávalo čisté a cudně mezi nimi –, a tu si ji zhnusil, a přece byl váben, věda, že hnusem.

Došel domů, všimnul si, že okno jeho protějšho souseda, jindy co nejpečlivěji zavěšované, aby ani paprsek světla nezradil, ba zavěšované ještě dříve, než se rozzála lampa, bylo dnes nezastřené, a jasně viděl desku stolu, kde hořela žárovka ověšená červenou látkou. Okolnost, že dnes poprvé se odhalil vnitřek onoho pokoje, byla tak mimořádná, že nemohla ujíti jeho pozornosti, jakmile jen z okna vyhlédl.

Červený závěs tlumil osvětlení místnosti, ponořené v hustý a těžký stín. Ale bílý kuželík světla, ostře ohraničený, padal na stolní desku a osvětloval ji i předměty na stole tak ostře, že v příkrých lo-mech světla a stínu vyhlížely jako věci vystavené na odiv a naschvál ozařované umělou kombinací osvětlovacích těles.

Hustým šerem světnice pohyboval se hmotný stín. Chodil prudce sem a tam a pojednou usedl tak, že Vít téměř fyzicky pocítil prudkou náhlost jeho rozhodnutí. Seděl nehybně. Bylo viděti černou podložku, na níž se chladně bělal čtverec papíru, psací náčiní, jehož polev barvy cihlové se leskl, spodek vázy, zdobený hrubým a pestrým květinovým ornamentem, narovnaný štůček dopisů, těžce spočívající v tom osvětlení jako kamenná kostka, a jiný štůček brožur a knih.

Nad deskou zamihla se ruka. Uchopila pero. Pak druhá, přidržující papír. A ruka s perem poklesla a na chvíli znehybněla. Potom, držíc v natažených prstech pero jako skalpel, jala se psáti táhlými a rozmyslnými, ale rychlými tahy a bylo, že písmenky spíše řeže, než by psala.

Vít se díval – a čím déle se díval, tím určitěji poznával ruku dr. Synka. Klam byl nemožný. Zapamatoval si ji přednedávnem nesmazatelně, když ji držel v ruce svojí. A nebylo druhé ruky, jež by se jí rovnala. Světlo lampy ji prudce zalévalo.

Energické tahy, jež vedla, znenáhla se lámaly a drobněly. Rozmach, s nímž počala psáti, tříštil se přestávkami, kdy nehybně, rozpačitě se zastavovala, kdy v prstech posunovala pero a hrbila hřbet.

Sledoval ji napjatě – a četl, co psala, třebaže neviděl slov a netoužil vidět. Tkvěl na ní pohledem, nespouštěje jí z očí, a pojednou, z ničeho nic, pojal k oběma rukám – levice časem pošklubla papírem, natočila ho, posunula – škodolibou nenávist.

Tyto ruce, jejichž dlaně, hřbet a zápěstí chtěly určitému a pevnému rozhodnutí, ale tenkými prsty vzápětí s chorobnou tvrdošíjností je sápaly, vnukaly mu srovnání s temnou, svárlivou mocí, jež jsou v nás a nám nepřátelská, s posměchem láme v změt' směšných gest to, co jsme chtěli mít rozhodným činem.

Toto však byly ruce doktora Synka, jemuž psaly rozsudek, a Vít věděl, že jsou to tytéž ruce, které onomu písaři tam připravily osud tak tragikomický, které pomalu a důkladně osud ten budovaly, nenávidějící své práce, a nemohouce přece konati nic jiného než právě ji.

Co to nyní bylo? Ruka, spěchající drobným, rozcupitaným tokem malých, hystericky vyčítavých písmenek, zastavila se náhle, nikoliv však k obvyklé své zastávce z nemohoucnosti a z rozpaků, nýbrž slídivě, ostražitě, jako se zastavuje pelášící pronásledovaný zajíc, aby svým rozumkem, panikou ohlodaným ze všech stran, sobě poradil, co činiti a kam se dáti.

Usmál se Vít, neboť pochopil, že ruka ho postřehla. Pochopil, že ruka ví, že je sledována.

Zastavila se, stiskla pero pevněji a pokoušela se znovu psáti protáhlým, kladeným, důstojným písmem. Ale marně! Průvod řádek na papíře, dodávající si vzhledu důstojné obřadnosti, vlácel za každou smyčkou uboze cinkající rolničku smutného šaška, aniž toho i jen tušil. Až posléze i sám onen průvod čárek a smyček pochopil marnost chtění a dobrovolně se rozpadl znovu v křepčící mumraj maškar. To jistě následovala za slovy výhružnými a zapřisahájecími taková, která vznášela sebeobžalobu, kydala hanu na pisatele, žádala odpuštění a škytavě se doprošovala slitování; to jistě za slovy, dokládajícími vážným, důstojným krokem píli, houževnatost, vytrvalost a pevnou sebedůvěru, poskakovaly pitvorně slzavé vzdechy, přiznání bezmoci, a snad i ono osudné „jsem přese vše tvůj, čiň,

co chceš“, hrob to lásky tak mnohé a kat oné hrdosti, bez níž není lidského života.

Pero nejenže ustávalo, narážejíc na nepřekonatelné překážky v písarově nitru; nyní dokonce již jen poskakovalo, kroužilo dlouho ve vzduchu, než se sneslo, aby vyhnídilo jednu, dvě, tři písmenky – nic více –, a pak už toliko zbaběle utíkalo na podložku a čmáralo tam bez ladu a skladu nesmyslné kresby, kterými, zdálo se, písař opřádal trosky svých myšlenek.

Tu se Vítovi dr. Synka teskně zželelo. Nepocítoval už ani pohrdání, ani nenávisti, ani škodolibosti, nýbrž trpný soucit pouze, a přiložil čelo na sklo a vpil se očima v červenou tmou písarova pokoje a myslil jen na onu tmou, spřádal v ni veškeren svůj cit a veškerou svou strast, téměř se v ni vmodlil, protože nastala chvíle, kdy počaly se vynořovati jiné obrazy, které se snažily odvésti jej od tohoto rozjímání. Pokoušely se o to s toužou surovostí, jakou vynakládá hanebník, snažící se bezbranného odvésti od člověka, u něhož hledal ochrany, a bijící jej do rukou, aby se pustil svého útočiště.

To vyvstávaly kypré představy Mariina těla, pátil žeh jejích očí, sváděl purpur rtů a dráždila ona kadeř, jež se jí svezla nad uchem té chvíle, kdy se sklonila, spočinuvši na něm div ne celým tělem.

A pojednou viděl ji jakoby v jejím pokoji, vzdanou podivnému víru, tak jako člověka, jenž se náhle rozhodl rychle odejít a v divém shonu shledává šatstvo. Viděl ji, kterak zmateně, a přece plánovitě pobíhá tam a sem, obléká rukavice, nasazuje klobouk – křivo ovšem – a v spěchu obléká žaket, jak stanula u dveří a ještě jednou se ohlíží, nezapomněla-li něco, a jako by zachytil rychlý pohled její, v němž bylo temné odhodlání a jenž úzkostlivě: „Nepřijdu pozdě?“ – A pak se ho zmocnila představa, kterak Marie na ulici shání drožku a kterak, dříve než usedla, zatímco už vůz se dal do pohybu, volá ulici a číslo.

A ruka v protějším okně, tak jako by tušila úklad a jako by i ona bála se, že zmešká, rozběhla se náhle nepřetržitým kvapem, sypaně drobně psané větičky, jednu za druhou, jednu po druhé – a Vít věděl už, co tam stojí: to bylo Synkovo loučení – ach, a bůhví proč: Vít

připomněl si zrak koně, jenž padl v poli a který nohou hrabe jakoby lhotejně, patře na člověka, jenž zamířil revolverem na jeho hlavu.

A tu teprve pochopil, jakou hru to hrál. Nu ano, jak jinak: Synkova ruka jej spatřila, ví o něm, o něm, ježž nešťastník učinil svým osudem a jenž nyní jest jedinou záchranou v bídě a nouzi.

Té ironie! Vždyť věděl, že Synek zplihle doufá, že právě on, Vít, to bude, jenž vrazí v kritické chvíli do šerého pokoje písařova volaje: „Klamem a nátlakem můry bylo, co jsme zažili dnes odpoledne. Pravda je jiná – a život kvete!“

Tu ruka, pošilhávající přes všechen chvat do okna Vítova s výrazem nevýslovně smutným, ale i nadějným, rozvířila Vítovo nervstvo v ulekáný pospěch a nesmírné rozrušení se ho zmocnilo.

A když konečně písař dlouhým smykem zhotovil svůj podpis, hlava jeho sklesla, sklesla do rukou složených na desce stolní – a byla to věru hlava Synkova.

Vít neodolal a neznámou silou štván utíkal ze schodů, aby ho zachránil, hotov zachrániti i lží a přesto, že zuřil proti své slabosti i proti sokovi, podlehnuvšímu tak po muším.

Ale vpůli schodů mihla se mu představa vlajících vlasů Mariiných, ana pádí, aby překazila jeho úmysl, a tvrdé sobectví bylo v ní, sobectví tak tvrdé, že se o ně roztříštiti musil i soucit s vlastní krví. Nenáviděl její zrady, na očích jen prostou záchranu člověka máje, ale přese všechnu nenávist chvěl se, aby bylo dáno i zachrániti ubožáka, neztratiti proto její lásky.

Tak vyrazil na ulici a střetl se se spěchající, uřícenou ženou.

Chytila jej za rameno a ukázavši k osvětlenému oknu:

„Tam k tomu umrlčímu světlu spěcháte? Uhodla jsem? Tušila dobře?“

„Musím, musím,“ koktal jat hrůzou z představy toho, co se za oním oknem v příští chvíli udá, „není příznaku tak milostného, aby vyvážil prostý lidský život!“

A ona: „Ne, Víte, naopak: není života, hodného toho slova, couvá-li před přízraky, jež sám vyvolal.“

„Pustte mě!“ vzkřikl.

Ale ona zavěsila se tím těsněji na Vítovu šíji a šeptala: „Ale pomysli, třeba zprvu děsil, je sladší nad skutečnost; jen věříš-li, že váží víc než ona.“

Zhrozil se a omámen dal se vésti nazpět do svého pokoje.

V protějším okně ještě hořelo malé světlo žárovky a kuželík jeho záře padal na bledou tvář.

Stigma

Když se byl mokvající nocí dopotácel domů, usedl ke kamnům, v nichž skomíravě dohořívало, nachýlil se a odříkával v duchu, vysunuje prst za prstem:

Poprvé tedy dopoledne na burze. Čert aby vzal jeho impresionismus! Kdo mu včera našeptal, aby se dal strhnouti burzovní mírovou náladou do té míry, že i starý Schlesinger, otrlý makléř, kolikráte mu zatahal za rukáv, otecky domlouvaje: „Myslej na zejtrěk, es kippt um! Bylo by škoda takového fešáka.“ Ne! Kupoval jak ovce, a dokonce se na Schlesingra obořil, na toho Schlesingra, který to s ním dobře myslil. Snad litoval v duchu prožlукlého blázna, ješitného nešiky, jenž se jednoho dne octl se svými úsporečkami mezi těmi, „co si tady chtěj spálit prsty. Potřebujou to dělat! Potřebujou Stadtpelz! Bejt já takový mladý frajer, myslej, že bych neulovil kůstek, co chci, bez lakýrek a bez šambrů? Dou!“ – Kdyby byl šel! Ale potácel se jako janek, hrál emfaticky („žít se musí emfaticky,“ říkal, „když už tak už“; a starý Schlesinger: „Was Sie mit ihrer Emphase erleben werden!“) – a dožil se. Jeho deset tisíc vzal za dopoledne dás – a krom toho má na krku za třicet tisíc bezcenných papírů. Pangrot.

Podruhé dva dopisy v poledne: Ředitelství, ač napínalo svou trpělivost do krajnosti, nedočkavši se nápravy, pokud jde o plnění jeho úředních povinností, a zvěděvši nadto, že příčinou jeho nápadného ochabnutí jsou jisté obchodní i soukromé styky, jejichž stín padá na sám ústav, vidí se donuceno oznámiti mu, že nereflektuje na jeho služby příštím kvartálem počínajíc. – A druhý dopis: Zeze! Dnes večer ne, zítra také ne a vůbec už ne! Mám týrání a škrundění dost, a škoda těch dvou ztracených měsíců. Žij blaze, Fifi. – K čertu s Fifi, ačkoliv je to pokořující vyhazov! Ale vyhazov z banky je více než pokořením. – Ostatně souvisí Fifiin lístek nějak s burzou, se Schlesingrem a s dnešním dopolednem. Nadarmo Fifi nepíše pneumatický lístek. V našem prostředí jsou stěny tak tenké! –

Nachýlil se poněkud bokem a usmál se vztekle ironicky:

Zatřetí konflikt s portýrem v Pasáži! To byl ovšem pouze akcident. Ale jaký! Chlap, odváží se vztáhnouti na mě ruku! Té legrace obejdů a tanečnic z Alhambry! Lze mu splatiti stejným? Je silnější – i byla by z toho pračka! Lze ho vyzvati? K smíchu! Lze volati po zasažení veřejné moci? Bláznovství, jež pouze buržoovi jest zadostiučiněním. Co tedy? Nic – ale políček sedí. Akcident – ale jaký!

Zaťal zuby a vyskočil jakby uštknut, v náhlé vzpouře proti té směšné grotesce, v níž on je Pantalonem. Ale hned nato mávl rukou a opět usedl.

„Ostatně to patřilo ke stylu dne. Máme ještě začtvrté, začtvrté –“
Jal se rychle poklepávati nohou na podlahu.

„Kýho ďábla, v jakém stavu jsem to byl, že jsem *tohle* mohl považovati za ultima ratio⁸, které má naději na úspěch!? Čtyři dny – a co! – týden se potlouká ti večer co večer jako pitomý kluk, civěti do osvětleného okna, za jehož záclonou ona *jistě, jistojistě* čháhá, nemohouc se nabažiti této podívané a olizujíc se na ni, srdce tvrdé jako kámen, týden se tak potloukati, v psotě a v blátě, vrážeti do lidí, vydávati polekané ‚pardon, pardon!‘ a míti za to všeho druhu ‚nono!‘, nono vzteklé, mrzuté i blahosklonné, – ó přísambůh! A sedmého dne, sedmého dne poblázniti se mezi ixtou a ix plus první túrou, vpadnouti do průjezdu, nabíratí to po čtyřech schodech do čtvrtého patra, zatlouci na dveře, a aniž se vyčkalo vyzvání, stanouti – podoben bůhví čemu – v této komnatce, kdysi tak důvěrně známé, a přiznati se div ne brečky: ‚Gino, Gino, jsem tak nešťasten a sám!‘ – Fuj! A kráčetí k ní, každý krok jako by se bál výprasku a každý krok tak uboze směšný jako krok galantního a impotentního housera Menelaa z Krásné Heleny. Fuj! A stanouti konečně v bezmezném rozrušení před ní a viděti, kterak napřahuje ruce, ne na obranu – ví bůh, že nikoliv –, nýbrž z hnusu, třikrát z hnusu – kterak snadno tomu lze nyní rozuměti! – říci, ne, neříci, nýbrž zableptati ‚Gino!‘, vztáhnouti ruku, aby se dotekl těch vlasů, které tvoří popelavou aureolu perletového lesku, a slyšeti pevné, cizí, odporem přeplněné a definitivní:

8 Poslední rozhodnutí. Pozn. red.

„Nedotýkejte se mě!“ – A znovu pánovitě, slovy pohrdavě tvořenými jakoby až na samém hrotu jazyku, hlavičku domýšlivě, vítězoslavně načepýřenu a na rozechvělých rtech tolik, tolik despektu: „Nedotýkejte se mě!“ – Nedotknouti se jí! Ano, ano, vyhověl; vyhověl, protože se zhnusil sám sobě až k pocitu zvracení. Fi, ó fi! Jakže jen se dostal až domů, potácej se, v kabátu s vyhrnutým límcem a s tvrdým kloboukem na stranu hluboko vraženým! – Byl to den; a jaké teprve to budou dni! A on posud žije! A bude i příště žít!“

Vstal a protahoval se, až mu lupalo v kříži. To byla tak ukázka cynických světáků, když bankrot jim nad hlavou. Peste! Delektují se jaksí i na pikantní příchuti společenského skandálu.

„Ech – pouhé nepříjemnosti!“ říkal si, pohupuje se na špičkách a strhuje límec a nákrčník, které pak pohodil doprostřed pokoje, „pouhé nepříjemnosti: i burza, Schlesinger, i Fifi, i banka, i portýr, i, i, i – –“ Zahleděl se utkvěle na špičky bot a opakoval tiše a mechanicky:

„I burza, i Schlesinger, i Fifi, i banka, i portýr v Pasáži.“

Jako když utne! Zvrátil hlavu a náhle, dav ji přepadnouti zpět tak prudce, jako by byla vystřelena prakem, zařval:

„Gina však – ne! Tak nelze žít – ó hrom do toho – tak nelze žít! To byla výzva k smrti!“

Hryzl kloub ukazováčku a tiše přemítal, oči idiotsky vytřeštěné:

„Ajajaj, vždyť jest to vlastně navlas tatáž situace jako tenkrát. Navlas! Navlášek! A přežil jsem. A ještě žiji! A dobře!“

Blbě se pochechtává, ohmatával se po všech údech, poplácává a tiskna:

„Či že by toto byl jen stín? Či že by tohle nebylo pořádné tělo? Na které braly holky – a jak!?“

Jal se rychle, rychle, rychle choditi po pokoji a pojednou, náhle se rozhodnuv, strhl vrchní pokrývku z postele, obalil si jí pěst a stanul před zrcadlem. Dlouho na sebe patřil, vysmívá se sám sobě nejšerednějšími grimasami, a pak – tvář jeho ztuhla jako tragická maska – a třesk! sklo se sesypalo.

„Zabiju se!“ řekl zkrátka.

„Tak jako tehdy?“ protáhl vzápětí mazlavým hlasem a děsně se pitvoře do střepu, zbylého v rámu, v němž viděl zrcadlení svých zkřivených rtů. – – –

Zkrátka tedy! Muž si vzpomněl, že dnešní scéna s Ginou není první toho druhu. Kdysi – kolik let tomu? – sehrála se navlas tatáž, možno říci tatáž do posledního slova i posunku, s tím toliko rozdílem, že to nebylo v Praze, nýbrž v jiném velikém městě, a že nebylo Giny, nýbrž – – ale na jménech nezáleží.

Muž už chvíli ležel v posteli, žárovka na nočním stolku hořela, on kouřil svou cigaretu a v závětrí vzpomínal na „tehdy“. Pak zhasil.

Tenkrát rovněž se jakžtakž dopotácel domů, ale i v tom byl rozdíl u srovnání s dneškem. V palčivém vědomí zneuctění řekl si tehdy, jedva byl v pokoji, že se zastřelí. Byl velmi klidný, a odloživ klobouk, vytáhl revolver, tak jako by šlo o krabičku s bonbony. Nesetrváme při jeho myšlenkách: byl sentimentální, a hlavně se zabýval zármutkem, zoufalstvím – podle toho – truchlících pozůstalých. – Jisto je, že napsal několik dopisů, domovníkovi, příbuzným, a posléze jeden, v němž stálo v podstatě toto: „Až budeš čísti tyto řádky, budu již mrtev. Zabil jsem se z té a té příčiny. Postarej se prosím o moje záležitosti. Jsou ostatně hubené.“

Dopis ten určil kterémusi známému a donesl jej sám. Doručil ho domovníkovi, jenž mimochodem řekl, že dopis odevzdá, až adresát se vrátí. Byl mimo dům v městě.

Muž se vrátil, usedl do křesla (bylo potaženo zeleným damaškem), přitiskl hlaveň k srdci, pak se rozmyslil, přiložil ke spánku a pomalu stiskal. Představoval si poplach, jež způsobí. Myslil vše zcela, zcela vážně. Péro nejprve lehce tlaku povolilo – na to byl připraven; nyní došlo k přemáhání tuhého odporu spouště. Znal dobře svůj revolver. Řekl: „Tedy v příštím okamžiku vyjde rána.“ Zatmělo se mu v očích. Ale rána nevyšla. Ne že by revolver byl selhal. *On selhal, on.* –

„Odhodil jsem revolver a vstal. Nic se nezměnilo, ledaže jsem měl zcela makavý pocit, jako bych byl cosi přestříhl. Byl jsem naživu,

ale nežil jsem. – Oblékl jsem se a šel za psaním, odevzdaným pro známého.

„Vrátil se už pan X.?”

„Pan X. se dosud nevrátil.“

„Tedy mi vydejte psaní, které jsem zde před hodinou zanechal.“

S psaním v kapse šel jsem domů a první mojí péčí bylo, že jsem vyňal z revolveru náboje.“

„Podle a zbaběle jsi jednal. Hlavně podle!“

„Nu, počkej: řekl jsem si tehdy opravdu loajálně, jda pro dopis: jestliže psaní bylo zatím odevzdáno, nezbyvá než zastřeliti se, a také se zastřelím.“

„Znám tvou loajálnost.“

„Nono!“

„Jsi zkrátka podlý podlec.“

„Pardon, ale zakazuji si podobné insinuace.“

„To není insinuace, nýbrž nadávka.“

„Tedy nadávky.“

„Sám nejlépe víš, jakýs tehdy měl pocit. Jaký tedy?”

„Byl bych si naplil do tváře.“

„A měsíc poté?”

„Byl bych si naplil do tváře.“

„A dnes?”

„Netaž se! Netaž se!“

Muž, dotud klidně rozprávající svůj monologický dialog, zoufale vyrazil poslední tento výkřik, leč s mrzutým přízvukem. Pak opět se uklidnil. Bylo dále:

„Říkal jsi cosi o přestřižení. Co jsi tím mínil?”

„Mínil jsem tím, že jsem měl pocit, jako bych byl mezi nebem a zemí.“

„Jaký máš pocit dnes?”

„Přemítám-li o tom, zdá se mi, čím déle že jsem žil od tehdejší chvíle, tím že jako by ovzduší kolem mne bylo hůř a hůř dýchatelné. Dnes je to už jen jakýsi hnůj. To proto asi, že jsem mrzký, podlý, zbabělý, všem protivný, vyvrhel.“

„Tím jsi. Víš proč?“

„Protože jsem nenapravil své pohany.“

„Ne,“ řekl těžkým hlasem, „nýbrž protože jsi znásilnil smrt. Tehdy bylo *přirozené* umřít. To byla výzva k smrti.“

„Kriste Ježíši,“ zaúpěl, „výzva k smrti! Ta slova jsem už dnes vyřkl!“

„Co učiníš?“ slabikoval pomalu, pomalu, pomalu.

Muž vztyčil se v poduškách, oči vyjevené, vyboulené v temno. Seděl ve stínu měsíčním, přízrak, oběma rukama křečovitě se přidržuje prostěradla, a cítil chladný dotyk hlavně na svém spánku. Cítil odpor spouště tam, kde jej tehdy opustil, a jeho vědomí se vyprázdnilo tak nehorázně, jako když náhle se zvrátí putýnka s pomejemi.

„Tedy v příštím okamžiku vyjde rána.“

Před očima se mu zajiskřilo fialovými blesky hadovitě spletenými, hlava jako by se hluchým varem otřásala jako přetopený kotel – a tu: jako by kdosi zavřískl – basem zavřískl – slovo Čimboraso, až se mozek rozstříkl.

Pak nastalo ticho utvořené z hlásek slova Gina. A pak, na čas neměřitelný, oživil atom citu a na tomto mikroskopickém hrůtku zachytila se nevažitelná částička přelétnuvšího šelestícího šepotu, jenž byl slovem: Stigma. A pak nebylo nic.

Ráno nalezen byl muž na svém loži se střelnou ranou ve spánku. Dveře bylo nutno vypáčiti. *Zbraně nebylo*. Obdukce⁹ konstatovala sebevraždu zastřelením. Nicméně bylo zahájeno rozsáhlé pátrání po případných pachatelích. Rozumí se, že marně. Detektivové, podniknuvše možné nemožné, prohlásili nakonec, že jde o nevysvětlitelnou hádanku kriminalistiky.

Čtenáři tohoto vypsání jsou v příjemnější situaci. Vědí, že se nejedná o kriminalistickou hádanku, a domyslili si už doufám, že jde o osud živé mrtvoly, přirozený tak, že se jeví až nadpřirozeným.

9 Pitva. Pozn. red.

Vůz

Paní Marii Stivínové

Týden již – déle týdne – déšť drápal se po zemi teninkými dlouhými nožičkami, stále na témž místě, stále na témž místě. Krajina se dusila němou, bezmocnou vzpourou proti němu. A oni šli. Chudi, nuzní, smutni – tací byli – šli a hýčkali v hrudích svých horoucí přání, aby jim, smutným, nuzným a chudým dal Bůh příležitost ke skutku milosrdenství. A že byli takto šlechetní, proto jen žili ještě.

– Pěkně vyhlížíte; domakáte se v sobě i jen pomyšlení na skutek? Ni v přírodě, ni v lidech. Země jako by se byla rozklížila. – Jen *tamté* je dobře, zdá se. Jen jí mokrá pavučinná vlákna neomotala údů, jen jí neznehybnila. Jest jí všude plno, čiperky – a libuje si. To se pozná: jest jiného druhu než člověk – a není z řádu přírody, mrška. Je nadřícena.

– A přece má lidskou podobu, věřil-li byste?!

– Říkají to. A věru, nedovedu si jí představit jinak. A je to veselé: tak se podobati nám a tak býti opakem naším!

– Chichi – zasmál se – řekněte, řekni: Zdalipak jste ji už viděl?

– V které podobě?

– V které podobě! Inu – v její...

– Mění ji: podle toho, čím se právě zaměstnává. Víte-li: jak onehdy udeřil ekrazitový granát doprostřed tábořící páté čety – nu, pamatujete se? –, tehdy se podobala velikému žlutému krabu. Ano, zcela dobře jsem jej viděl, jak pojednou usedl uprostřed čety a chapadly podával své hubě kamaráda za kamarádem, kamaráda za kamarádem. Kolikpak jich tehdy bylo – he?

– Pěťadvacet, přáteli.

– Ano, pěťadvacet. Nu, tomu lze už říci „hromadná smrt“. Ale viděl jsem ji také už při práci s jednotlivcem.

– Viděl!?

– Ano – jakpak je tomu dávno? Týden, nic víc. Stál jsem na polní stráži. Noc byla měsíčná. Na sto kroků viděls jako ve dne. A na sto kroků stála druhá stráž. Rybák – znals jej. Hledím a vidím: pěkná, pěkná dívka; přisedla k němu. Sedí a rozkládá, zamilovaně k němu patří, po lýtkách mu potřepává. Ale hlásku neslyšeti. Volám naň tak tiše, jak jen umím, a přece aby slyšel: „Utec, utec – je vedle tebe!“ – I obrátí ke mně hlavu a v jeho očích vidím, jako by se ptal: „Co vidíš, co pravíš?“ – ale jeho oči, pozoruji, ty už nenáleží k nám, kdež! Než přece jen stačím vykřiknouti ještě: „Utec – je vedle tebe!“ – A tu Rybák se kácí. Kácí. A je sám, docela sám – tam v rozmarýně. Nikoho vedle něho, živé duše ne. Ale ty jeho oči, obrácené ke mně, které zároveň dí „co pravíš?“ i „k vám už nenáležím“... Ty jeho oči! Nelze jich zapomenouti. Nikdy!

– Nu, a proč? Tolik smrtí jsme viděli!

– Právě proto, příteli, právě proto... Ale já jsem viděl, jak se okázale ohlásila – čiperka.

Horoucí přání v jejich nitru, aby Bůh dal příležitost ke skutku milosrdenství. Ale nikdo tohoto svého tajemství nesvěří druhu, leč by slunko vysvitlo a vrátilo jim s vědomím, že jsou syny země, také část pozemských nepravostí, jichž bývali schopni. Teď však jsou chudí, nuzní a smutní – tak neskonale ubozí a opuštění, co crčí dešť... a jejich řeči jsou na poslech, jako vlákna žabích jiker jsou na pohled – a pustě zvlněné jako špinavá dešťová kaluž, zčepýřená větrem. Čtyřicet tisíc jich tu kráčí v dešti, jenž kupodivu ještě je deštěm, ač mrzne už, podle a pitomě – a ubohý rozhovor, jak jste jej právě čtli, rozhovor kletý a nechutný, toť pouze jeden z dvaceti tisíc nechutných a kletých rozhovorů, jimiž hovořilo by toto bratrstvo lidí, tak ušlechtilých ve své opuštěnosti; ale hovoří jen dva. Zástup, ostatní – ti jen mlčky jdou. Dva lidé hovoří za třicet devět tisíc devět set devadesát osm lidí. Ano, hovoří za ně.

Naproti tomuto tichu – neboť hovoří-li dva mezi čtyřiceti tisíci, vydá to za hrůzné ticho –, naproti němu zpředu vyskočil mnohohrdelný výkřik ženské hrůzy, tak šíleně se vzepřel, že vzbudil vítr, jímž dešť

se vyšinul z kolmého směru a zaharašil šikmým prudkým pádem – a výkřik pravil svou barvou i svým tónem, že již dlouho, dlouho zní. Ne výkřik, křik to byl. A zástup lidí, srovnaných ve čtyřstupy, se zakymácel, protože jeho čelo náhle stanulo, a potom se zastavila a znehybněla postupně částice po částici, až vzad, jako by se pozabíjely, článek za článkem, jednotlivé články dešťovky. A nikdo se netázal, proč stanuli, neboť dávno již odvykli ptáti se. Stáli nemyslíce, nezvědaví. Ani ti, kdož sice slyšeli hluk zpředu, ale neviděli – neptali se.

Napříč cesty, tam právě, kde se křížila s jinou, velmi sráznou a špatně sjízdnou, stál vůz. Stál, žel, ač sebou trhal a škubal, jak babice jakás krátkým bičíkem tloukla do tří ubohých mokrých herek, které zabíraly s lidskou zoufalostí, majíce hlavy nízko svěšené. Ženštiny v sukních obludně vykasáných vzpíraly vůz zády, vystřídávány co chvíli jinými ze zástupu shromážděného kolem vozu. Vůz se nehýbal. Již kolik hodin patrně se nehýbal, ale tohoto prostého, nezměnitelného faktu nevzaly ženštiny na vědomí, jak se náleží, totiž v němé hrůze – a bylo proč se zhroziti, nýbrž svářily se s ním v tvrdošíjném, úpěnlivém, zoufalém a bezbožném vytí, které se vzdouvalo jako mořské vlny. Zdálo se, že všechno neštěstí, kterého bylo lze dobýti z této sedmkrát nešťastné země, shromáždilo se okolo bědné kolesky, o niž se pokoušeli koníci nad pomysl ubozí. A na toto neštěstí, zosobněné ženami, od dívek po stařeny, řvoucími k nebi o smilování, v něž nevěřily, co jejich zraky byly suché a zcela již nevidoucí, na toto neštěstí se dívaly z vozíku děti, napěchované tam jako lidský odpadek, pouhopouhá tříšť, nevydávající hlásku, ale s očima, z nichž němě a již bezradně a již jaksi zbytečně mluvilo zděšení, beznaděje, tetelivá hrůza a vzteklý, zkamenělý křik. A tak němým očím odpovídaly oči řvoucí a ženám, které vzlykaly, hýkaly, bouřily a skuhraly, ozvěnou bylo neodvolatelné ticho Smrti, která v pohodlí sídlila na voze. A byly tam děti s pěstkami, přitisknutými k očkám, a byly tam děti, uprošující očima krutě lhostejnou clonu deště, a děti, obzírající kraj, který znaly za dob slunečných; a byly tam děti divně zachumlané i polonahé, hošíci, v jejichž zraku skomírala poslední jiskřička chlapecké podnikavosti, a dívenky, loučící se

svátým pohledem. A byly tam děti mrtvé... A vše a vše: tolik radostí a nadějí včera, a dnes beztvářá hmota, již leptal déšť. A cosi neodvolatelně pevného bylo vepsáno nad touto skupinou, cosi tichého a v sobě ustanoveného, že přes povyk a hluk bylo lze slyšeti mávání těžkých, klidných perutí. Tehdy vojín, který před chvílí hovořil o smrti, již viděl jako kraba či něžnou dívku, a který kráčel blízko za velitelem, takže viděl, co se děje, – tehdy vojín ten zvolal rudý hněvem:

– Nuže, smějte se jim, nebo jim aspoň pomozte! Ale necivte a nesmýkejte jimi svými žalostnými pohledy. Jinak je usmýkáte na smrt!

Ale nikdo se nepohnul, tak bylo, jako by týdenní déšť vyloužil z nich všechny schopnosti odvahy, ať zlé, ať dobré. I stalo se, že jedna z žen, jež vzpíraly vůz, odskočila, vzpřímila se a hlasem, který odněkud nabral tolik záře, že déšť ustal, zvolala:

– Svol, aby zemřely děti, ó Pane!

A protože tak náhle, nevysvětlitelně náhle ustalo pršetí, měly to všechny za znamení božího souhlasu, i odskočily, utvořivše kruh, a zvolaly jedním hlasem:

– On svolil, on svolil!

A tu vůz s dětmi jal se pohybovati nazpět po svahu, nejdříve pomalu, to jak koníci ze všech sil se snažili zadržeti ho – ale pak rychle i střemhlav, smýkáje potahem po zemi. A na voze se zvedl jásavý pokřik dětský a dětské ruce se třepotaly vzduchem na pozdrav; a stařeny a matky a nevěsty a dívky sledovaly jej úprkem kamsi dolů, kamsi dolů, zatímco slunce náhle vyskočilo, prudce a čárně záříc...

A zástup čtyřiceti tisíc – nebo aspoň ti z něho, kdož mohli viděti – němě stál a nedovedl sobě vysvětliti této běsné pouti v Nic, odtud, z této příkré cesty v zemi sedmkrát nešťastné, kde déšť leptal a marnost hryzala opuštěné ženy a dítky.

Ale vůdce ozbrojeného zástupu pochopil toto odhodlání, dáti se z šedivé dvojsmyslné marnosti cestou k černému nedvojsmyslnému zániku, a usoudil ze znamení na nebi (ježto slunce náhle vysvitlo), že Bůh je schvaluje. A prosil v duchu, aby stádce jemu svěřené nikdy nebylo postaveno před volbu, která podlamuje vůli, nýbrž aby bylo

se mu bítí, byť těžce a svízelně, ale před lidstvem, v němž není udolána vůle měřiti své síly, ale před lidstvem, jež by přihlíželo k boji jeho houfce buď v lásce, buď v nenávisti. Jen marně nikoli, nikoli lhotejně...

Tak zmizel vůz s dětmi i s fantastickým průvodem žen, jako by se byla nad ním slehla země. A z údolí ani hlásek nesvědčil, že někdo z usmýkaných přežil v křeči mezi jsoucnem a nebytím. A déšť se spustil znova; jako týden již – déle týdne – drápal se teninkými, dlouhými nožkami neměnné na témž místě. A oni šli. A oni šli. A touhu po skutku milosrdenství, jež by vykonali, vlekli za sebou jako cár.

– Veselá, veselá cesta! Tamta však je čiperná a čilá a vždy pohotová. Jak mění, jak mění svůj ústroj! V kolikerých proměnách jsem ji už viděl, brachu! Ne vždy má podobu lidskou, ne vždy má podobu zvířecí.

– Jako tahle zde, které jsme právě byli svědky. Kdy smrt jest jako voda pádící strží, *malström*, v němž jest však slastno se nebrániti vlnám, nýbrž řítiti se s nimi a v nich v tupé radosti z nemožnosti návratu.

Barva olova byla nad zástupem a tíže jeho na něm...

Prázdná židle

Rozbor nenapsané povídky

Fině Tausikové

Cíl, který sobě kladu, rozmlouvaje o okolnostech, proč tato povídka vlastně ani napsána nebyla, je nesmyslný a nebude mu omluvy ani tehdy, jestliže, jak se domnívám, vsune se v následující řádky něco fantastičnosti, jíž by bylo mnohem lépe užítí při vděčnější příležitosti, a něco podivínství, které by snad slušelo skutečné povídce, kdežto v těchto vývodech bude čtenáře uvádět pouze na scestí a do slepých uliček; také snad se vyskytne trocha pohnutí a vzrušení (a snad i rozrušení), což pravděpodobně často pohatí můj plán na pragmatické vypsání zániku slovesného díla.

Mám za svou povinnost upozornit čtenáře na tuto okolnost hned úvodem. Neukojí žádné z potřeb, pro něž se obyčejně do čtení dává. Četl-li by přece, nechť zví, že se nedočte napínavé zápletky, že nenalezne zajímavých psychologických rozborů ani pestrých či výstižných líčení, žádné zvláštnosti slohové ni lyrických partií, které by v něm rozezvučely strunu spřízněnou. Pouze na jediné může toto vypsání činiti sobě nárok: na jedinečnost. Neboť není příkladu, aby spisovatel veřejně se rozhovořil o díle, kterého nenapsal, a aby takto dobrovolně vydal svou nemohoucnost a svou neschopnost. Ale to je jedinečnost tak truchlivá, že bych ji zde nepřipomínal, nebýti nejopravdivější snahy, abych čtenáře ušetřil, seč jsem.

Po těchto úvodních slovech chci říci, co mě přimělo k neobyčejnému a marnému počínu: Po dobu velmi dlouhou zabývám se plánem k určité povídce. Měla se nazývati Prázdná židle a tento název, toť jediné, co z povídky trvá; z povídky, které napsati nikdy nedovedu. Ale zato je titul definitivně hotov. Pro čtenáře, kterému snad je s podivem, že jsem ustanovil titul pro věc, jež ani v nejmenším náčrtku není zachycena na papíře, a pro čtenáře, kterého možná zaráží, proč že kladu důraz na okolnost, že titul je definitivní, pro oba dva tedy

připomínám, že nedovedu napsati nic, čemu jsem už předem nedal jména, a že název povídky či básně bývá mi zpravidla nejbezpečnějším odrazištěm k další práci. Ba, jsou případy, že původně byl název jen skupinou náhodně přívátých slov, jejichž úhrnná melodie nebo smysl, později v ně vložený, inspirovaly mě k práci. To však pouze mimochodem.

Název Prázdná židle byl tedy hotov a já věděl, že na něm nelze nic měniti. Leč kupodivu! Přestože tento titul byl mi vnitřně osudnější skutečností než titul kterékoliv z mých prací, snažil jsem se marně, abych z těchto dvou slov, znamenajících pro mě celou myšlenkovou a představovou oblast, vykřesal sebemenší slovesný zárodek, z něhož bych pak metodickou prací spisovatelskou zbudoval útvar povídky nebo jiný útvar slovesný.

(Když totiž moje muka – a byla to opravdová muka – trvala příliš dlouho, byl jsem ochoten upustiti od zamilované myšlenky o povídce a přijmouti kteroukoliv formu, jež by se prokázala tvárlivou pro moji látku.) Neboť myšlenka skutečně existovala, byla v úzkém vztahu k názvu, ba byla dokonce jistá rudimentární fabule. Leč vše tak plytké, že jsem se vůbec ani nepokusil i o jediné jen slovo krom titulu, který po dlouhé měsíce byl napsán nahoře na čtvrtce papíru, již jsem dnes konečně spálil, cele zežloutlou: leželať na slunci.

O základní a vůdčí myšlenke, tanoucí mi na mysli dosti jasně, jakož i o formě, způsobu provedení, vůbec o slovesné a tvárné stránce, které bohužel nikdy nepřekonalý stadium jakési představové mlžiny, pohovořím později a doufám, že čtenář pochopí ledaco z mých útrap (útrap spisovatelových), že posléze porozumí i tomu, proč jsem se odhodlal k útěku na veřejnost, ač podle pravdy nesmlčuji, že vysvětlení různých těchto proč není nikterak mým cílem.

Zatím zbývá mi pouze, abych řekl, proč předkládám toto smutně jedinečné dílo čtenářstvu, jehož trpělivost, jak se obávám, pokouším přespříliš krutě: plámem povídky Prázdná židle byl jsem totiž tak posedlý, že všechny ostatní moje literární úmysly propadaly se v nic. Po celou dlouhou dobu omezil jsem se jediné na práci žurnalistickou – a to jen, že nebylo zbylí –, kdežto všechny ostatní moje

síly pohlceny byly marným, vysilujícím hledáním formy a výrazu, neméně pak také úzkostí, do níž mě pohroužila utkvělá myšlenka, že na uskutečnění pošetilé povídkářské ideje závisí všechna moje existence.

Posléze, když selhaly všechny pokusy dáti myšlence tvar sebe-abstruznější¹⁰, když jsem nabyl jistoty, že na plánu nikdy nic nevybuduji, nastala doba, kdy se mi zdálo přetěžkou prací i sepsání sebeubožejší lokálky. Leč byt' bych sebestřízlivěji a sebebezohledněji soudil veškerou svou spisovatelskou činnost, nedovedu potlačit svého egoismu, jenž ví, že by byla po mně veta také jako po člověku, kdybych já spisovatel byl náhle zbaven možnosti psát a publikovati. Jediné tedy pudem sebeobrany pátral jsem horečně po způsobu, jak se zbýti útlaku, kterým mě ochromoval plán, jehož provedení mi unikalo.

V oné době těžké duševní krize dostaly se mi do rukou eseje Edgara Allana Poea. Tam připamatovala se mi znova jeho stať Filozofie uměleckého díla. Toto vylíčení umělcovy práce při skladbě básně Havran, vylíčení neméně slavné než báseň sama, přivedlo mě na myšlenku, abych se podobným způsobem vypořádal se svojí nenapsanou povídkou. Pravda, už v pohnutkách je nebetyčný rozdíl: tam básník, jenž z podivného rozmaru snaží se metodickým výkladem oslabiti účín své básně, která sama mu zajišťuje nehynoucí slávu (a jenž naopak svým komentářem dojem náš ještě zesiluje), zde ztroskotavší autor, který se pokouší zachrániti svoje umělecké živoření výkladem o troskách povídky, na niž nestačil.

Než v úzkostech, v jakých jsem tehdy žil, byla tu pojednou objevena stezička, velmi zarostlá, velmi srázná a která mě zavede bůhví kam, než přece jen cosi, co alespoň na počátku se zdá býti poněkud schůdným – i není již zbytl!

Stať tuto píši tedy jen v té sobecké naději, že se zbavím mŕy, která saje mou krev již příliš dlouho. Jsem však žel spisovatelem už tolik, že mi nestačí pouhé vypsání historie nenapsané povídky.

10 Sebenepochopitelnější. *Pozn. red.*

Nemělo by pro mě ceny, nevykonalo by služby, již očekávám, kdybych pro ně nenalezl veřejného fóra. Neboť jsem spisovatelem, to znamená, že jsem tak jako herec, jenž nejvíce se raduje a nejvíce truchlí na jevišti a jenž nedovede pohrbiti beze svědků ani svou radost, ani svou bolest.

Nehledejž nikdo rozporu mezi počátečním varováním a tímto apelem na čtenáře. Upřímně jsem varoval, ale jen proto jsem vůbec dovedl varovati, poněvadž spoléhám, že aspoň jediný divák přijde na moje představení, nedoveda přemoci zvědavost. (A jistěže později bude litovati.) A pravý herec, živím naději, že divák se dostaví, neboť dovedu hráti, jen že v to doufám, musím hráti, neboť jen tak dovedu mluvit pravdu, a musím ji slyšeti (slyšeti ušima, ana ze mne vyvěrá), poněvadž mi jinak nelze žít. Teď však jsem se ponížil již dosti i smím říci: Za přání, abych žil, omluvy mi netřeba.

Jen ještě dík listu, který tentokráte dává spisovateli přednost před čtenáři, bez nichž by stejně nemohl býti, jako by zanikl bez spisovatelů. Ač by čtenáři zajisté mohli dáti ze svého středu spisovatele, kdežto sotva lze tvrditi, že by spisovatelé dovedli býti čtenáři. Tolik jen – mimochodem – ku chvále čtenářů.

Uplynula zatím doba příliš dlouhá, než abych si ještě bezpečně dovedl vzpomenouti na původní popud k povídce. Změny a otřesy, jimž byla vystavena počáteční koncepce, byly krom toho tak časté a prudké, že se mi původní myšlenka jeví jen velmi mlhavě a náraz k ní – a vím, že to byl náraz – zdá se mi dnes jen jako znenáhlé vybavování byvších, polozapomenutých událostí, vyvolaných v paměti působením obdobných situací, které se patrně nově dostavily, třebaš jich smysly ani nezachytily, ani v nich rozeznávají nedovedly. Víím jen tolik, že mě kdysi na procházce náhle zajímala jakás spletitá psychologie úděsu. Postupuji při dnešní rekonstrukci těchto zmatených vnitřních stavů a dějů velmi opatrně, snažím se analyzovati je krok za krokem, veden snahou, abych vydobyl vlákno tehdejší inspirace v celistvosti. Snad, ba pravděpodobně zůstane i mně sa-

motnému leccos záhadou i nadále, tím spíše je tedy čtenáři třeba trpělivosti a dobré vůle.

Řekl jsem tedy, že mým východiskem byla zvědavost po psychologii úděsu, a možná že jsem zezvědavěl právě, sebrav své duševní síly po úděsném otřesu, jemuž jsem tehdy sám podlehl. Nevím sice, bylo-li tomu skutečně tak, ale domnívám se, že třeba počítati i s touto možností, má-li býti vyvarováno poruchám, které by snadno nastati mohly zanedbáním okolnosti tak důležité.

Především zdá se mi, že mne tehdy nezajímal pouze prostý úkaz úděsu, neboť mám za to, že tento duševní stav je sám o sobě snadno vysvětlitelný, a tedy nevalně lákavý pro rozbor. Přesto však se o něm hodlám zmíniti několika slovy, jakoby průpravou.

Rozeznávám úděs smyslový a psychický, které se sice shodují v tom, že mají stejné sídlo – totiž lidskou psýchu, leč různí se příčinou. Úděs smyslový nastává prostě náhlým otřesem čivů, jež se byly přizpůsobily jistému stavu fyzického okolí. Větší či menší pružnost nervové soustavy způsobuje u různých individuí, že ke vzbuzení úděsu je třeba prudšího či méně prudkého otřesu, ale platí tu, že smyslový úděs přestává, jakmile se nervová soustava znovu přizpůsobila. Prvním krokem k novému přizpůsobení jest pak poznání příčiny onoho otřesu. Je lhostejno, odpovídá-li ona příčina skutečnosti zcela či jen potud, že stačí za vysvětlení jediné postiženému. Bud'tež zde uvedeny alespoň dva případy. Představme si člověka v úplně tmavé světnici, kam bychom náhle vpustili odkrytou štěrbinou sluneční paprsek. Jeho objevení způsobí úděs v osobě, jejíž nervový systém se byl přizpůsobil temnotě, ale potrvá jen tak dlouho, pokud je třeba, aby si zkoušený objekt dovedl vysvětliti příčinu zjevení se paprsku. Je naprosto lhostejno, rozřeší-li si tuto otázku objektivně správně, totiž tak, že si vysvětlí úkaz odkrytím štěrbiny zvenčí, nebo přizpůsobí-li svůj nervový systém výkladem objektivně nesprávným, budiž tak, že paprsek vnikl z té příčiny, poněvadž se sám provrtal neporušenou stěnou. Jiný příklad, ještě prostší, jest uleknutí z náhlého výstřelu. V tomto případě netřeba vlastně nového přizpůsobení, poněvadž otřesný moment pomíjí okamžitě

a původní rovnováha se dostaví znovu. Ale následují-li výstřely jeden po druhém, pak – a to mi dosvědčí všichni, kdož cosi podobného zakusili –, pak tedy je již třeba nové orientace. Nastane, jakmile jsme uspokojivě (pro sebe) zodpověděli otázku po původu a směru výstřelů. Tehdy úděs mine, ustoupiv jinému stavu duševnímu, to jest strachu, o němž však nehodláme zde hovořiti.

Nesmíme se však domnívati, že úděs vzniká vždy jen onou smyslovou hodnotou, která znamená jakési zvýšení intenzity předcházejícího stavu. Stejně jako se lze poděsit, přerve-li světlo tmu nebo rána ticho, stejně tak se ulekne náhlým setměním nebo náhlým ztišením. Zvláště pro tento úděs z ticha dovedli by uvést vojáci, navracející se z války, mnohý příklad. –

Spletitější – a řeknu také hned, že i osudnější – je úděs, jež nazýváme psychickým. Někdy vyskytuje se v kombinaci s úděsem smyslovým, někdy sám o sobě. Podstatou je však vždy týž: nastane, je-li tok událostí, pro něž máme subjektivně uspokojivé vysvětlení, proložen náhle řekněme vírem, to jest novou událostí, pro kterou uspokojivého vysvětlení dopátrati se nelze, a vyznačuje se tím, že přetrvá úkaz, který jej vyvolal. Za příklad vezmeme úkaz paprsku v temné světnici. Dejme tomu, že by pokusný objekt skutečně správně byl usoudil, že paprsek vnikl do temnice, protože byla zvenčí odkryta štěrbina. Tím pomine jeho úděs smyslový. Připustíme však nyní, že by sobě nedovedl vysvětliti, jakže byla štěrbina odkryta, tak třebaš že by mu okolnosti bránily přijmouti jako vysvětlení lidskou nebo strojovou sílu. Nemožností dopátrati se, kým či čím že skulina byla odkryta, uvržen byl v úděs psychický, jenž přetrvá dobu trvání onoho úkazu, zjevuje se příležitostně v intenzitě menší či větší. Zůstane-li vniknutí paprsku onomu člověku záhadou navždy, lze říci, že úděs z toho se stal součástí jeho bytosti: člověk onen bude uděšen věčně, a poněvadž úděs nutno míti za poruchu psýchy, lze říci, že propadl duševní chorobě, která potrvá, pokud nenalezne uspokojivého vysvětlení, tedy popřípadě do smrti. Odtud lze odvoditi, proč mezi šílenci je větší procento lidí řádných, to jest neschopných klamati ani sama sebe, a moudrých, to jest těch, jimž nestačí zdání, než mezi

lidmi, jimž se říká normální. Odtud také veliké množství zešilevších mudrců a umělců.

Nyní vzpomínám si již jasněji, že otázka, která mne obzvláště zajímala, měla za předmět cosi jakoby psychický úděs a to, co jej vyvolalo, nemusilo býti vždy nutně v příčinné souvislosti, a zadruhé jako by intenzita úděsu a neobyčejnost jeho příčiny nebyly vždy v přímém poměru. Abychom vše uvedli na pravou míru a pokud možná přesně mohli se dopátrati skutečného stavu celé záležitosti, bude nejlépe, pokusíme-li se o nástin počátku historie, kterou jsem hodlal napsati.

Přísně vzato, žádná z mých povídek či básní nevznikla cestou čistě spekulativní.

Pokud o báseň jde, rozumí se tato okolnost sama sebou, neboť tu nutno vždy předpokládati citový otřes nebo náhlý vzrůst zájmu o jistý předmět. Obojí samozřejmě nastane jedině nárazem zevně. Ale také moje povídky obsahují v jádře vnější skutečnost, třebas byla povídka k oné skutečnosti v poměru příbuzenství pouze velmi vzdáleného. Pamatuji si například, že próza Loučení s včerejškem byla vyvolána obrazem Františka Kupky, na němž snažil se zvláštní metodou malířskou sugerovati poklus jezdců v Bouloňském lesíku. Kdo tuto povídku četl, pamatuje si asi, že její počátek představuje literární parafrázi tohoto tématu – mluví se tam úvodem skutečně o parforsním honu –, ostatek povídky nemá ovšem již nic společného s tímto předmětem, a přece mohu ubezpečiti, že vznikla celá touto iniciativou. Ale jak a proč a čím – toho vysvětliti nedovedu.

Podobně vznikla próza Rovnováha z popudu, jenž je látce oné povídky na hony vzdálen. Zaujal mne zjev akrobatův, kterého jsem viděl sklízeti obrovský úspěch v pařížském Zimním cirkus a jenž nedlouho poté namanul se mi znovu jako humorný a skutečně veselý vyvolavač před ubohou jarmareční boudou při jakési lidové slavnosti na Montmartru. Kontrast mezi oběma stavy, v nichž jsem ho zastihl, a skutečná veselost, již dával najevo v době svého úpadku,

to vše chtělo býti nějak vyjádřeno, i vyhranilo se posléze v uvedenou prózu.

Bezprostředním popudem k nenapsané povídce Prázdná židle byl pak rozhovor dvou mně zcela neznámých lidí, zachycený na procházce v městském sadě pražském. Jeden z obou mužů zval druhého na návštěvu a druhý ho ujišťoval, že přijde. Zvoucí byl, zdálo se mi, poněkud nesmělý a jakoby podřízený; pozvaný pak ujišťoval několikrát, stále přesvědčivěji, a nakonec ubezpečil větou: „Můžete na to vzít jed, že přijdu.“

Nevím, proč se mi při vyslechnutí hovoru toho vynořila Vildracova báseň Návštěva, kde se líčí odhodlání kohosi, jenž jde na nepředvídanou návštěvu k člověku málem povrženému, jak tam dojde, jak vidí, kterak hostitel nedůvěřuje ryzosti pohnutky svého návštěvníka, jak poté host se rozloučí se slibem, že opět přijde, ač dobře ví, že zde byl dnes naposledy. – Přestože situace, jíž jsem byl v sadě svědkem, byla vlastně rubem oné básně, nebylo mi vlastně s podivem, že se mi připamatovala právě Vildracova báseň. Třebas líc a rub, jsou k sobě v jakémsi poměru. Zarazilo mne však, že se v mé mysli vynořila báseň nikoliv teprve po úvaze o tom, cože by nastalo, kdyby slibující muž nikdy svého druhu nenavštívil, nýbrž před ní. Ale odbyl jsem vše bagatelizujícím úsměvem. Potom však mě zaujal nový němý výrok mojí obrazotvornosti, jenž děl: „Mělo by to strašné následky.“ A já nemohl nyní jinak než zkoumati, v čem a jak mohlo by býti strašlivým, kdyby někdo nepřišel na návštěvu, ač tak slíbil.

Povídka, kterou jsem hodlal napsati, měla tudíž jednati o úděsu, jenž se zmocnil hostitele, když host, kterého očekával a který jistě slíbil, že přijde, se nedostavil.

Moje spisovatelská ctižádost nechtěla se ovšem spokojiti pouhým vypsáním. Chtěl jsem býti přesvědčivým, chtěl jsem hrůzu čtenáři vsugerovati a zdar této sugesce byl vlastním problémem chystané prózy. Neboť zajisté byla správnou úvaha, že čtenář pozbude veškeré kritické schopnosti, poděsím-li ho. A o toto zmatení čtenáře šlo, neboť hned úvodem byl jsem si vědom disproporce mezi lát-

kou a cílem, k němuž mířím. – Velice podivuhodným zdá se mi, že hned, jakmile jsem počal přemýšlet o svém problému, vnutil se mi titul Prázdná židle. Především se mi zamlouval samozvaný nadpis jako zhuštěný a sugestivní výraz látky (prázdná židle znamenala mi židli, kterou měl zaujmouti někdo, kdo se nedostavil, a která tudíž je a zůstane prázdnou navždy, prázdnou a čekající), zadruhé se mi tímto názvem jakousi divinací zjevila cesta, kterou nutno jít, aby povídka byla vyhnána na ostří nože: neboť nadpis znamenal pro mne krom toho ještě, že se jedná o židli zvlášť vybranou k tomu, aby na ni host usedl. „La chaise vide“, a nikoliv „une chaise vide“; škoda že v češtině nelze dosti přesně vyjádřit rozdíl mezi členem určitým a neurčitým. Okolnost, že byla pro hosta dokonce už vybrána zcela určitá židle, nasvědčuje, že návštěva byla očekávána zcela určitě, že snad byla dokonce stanovena na přesnou dobu. Neboť pro někoho, kdo slíbí pouze všeobecnými slovy, že nás navštíví, nekonáme příprav. Tento moment zdál se mi vhodným pro záměr, aby povídku učinil hodně děsivou. Uvažoval jsem takto: Okolnost, že někdo, kdo slíbil návštěvu, nakonec se nedostaví, bude tím děsivější, čím pravděpodobnější tato návštěva se zdála. Nejpravděpodobnější bude tehdy, nebude-li lze o ní pochybovati, to jest byla-li v zásadě už vykonána. V povídce bylo tedy třeba především zdůrazniti, že kdosi na návštěvu šel, ale nedošel.

V kostře povídky byla zamýšlena konstrukce této situace zásadně asi takto: Muž, nazveme jej Janem, vycházeje právě z domu, potkává drahého, dlouho nezřeného přítele, jenž se mu vrhá v náručí ve veliké radosti, že jej opět po dlouhé době spatřil. Přítele toho nazveme Václavem. Také Jan tone v radosti a odkládá svou vycházku, ostatně nedůležitou. Toto setkání obou přátel mělo býti vylíčeno tak, aby nebylo možno pochybovati jednak o skutečné vnitřní potřebě Václavově vykonati tuto návštěvu, jednak o potřebě Janově zcela se věnovati dlouho nezřenému příteli a pohostiti ho. – Tak tedy byl vyplněn požadavek, aby návštěva byla zásadně, to jest oboustrannou vůlí vykonána. Šlo nyní o to, aby k ní ve skutečnosti nedošlo. K tomu cíli bylo třeba, aby se Václav a Jan na okamžik opět rozešli.

Motiv rozchodu musil býti volen ovšem tak, aby v ničem neporušil vnitřní situaci obou přátel. Jinak bylo možno vymyslet cokoli a já se po krátkém přemýšlení rozhodl pro rozchod v zájmu návštěvy samotné. Přiznávám rád, že po stránce vypravovatelské jest moje zápletko osnována velice slabě, ne-li nejapně, ale lze o ní říci aspoň tolik, že ve vnitřní osnovu nesahá rušivě: Jan totiž ve snaze, aby besedu, na niž se oba tolik těšili, učinil co nejintimnější, chce upravit svačinu a požádá Václava, aby došel do nedalekého krámu pro zákusky, zatímco Jan sám se vrací do bytu, aby připravil vše nutné. Touto dělbou práce má býti uspořádáno na čas, určeném pro želanou besedu (a jenž oběma přátelům je právě dnes drahocenným). Václav radostně přisvědčí a zajde ke kupci. Jan zatím přistaví židle a stolek ke krbu, příprava k čaji a čeká. Čeká a čeká. Chvilé za chvílí, hodina za hodinou plyne, a připravená židle je stále prázdná a čekající.

Pominu nyní podrobné líčení Janova nitra za tohoto čekání. Jak netrpělivost přešla v zlost, pak ve výbuchy vzteku, pak v bezradnost, zoufalství, a jak konečně stanul v úděsu, tehdy totiž, když začal chladně uvažovati. (Chladně ovšem podle jeho zdání.) – Spíše mne nyní zajímají prostředky, kterými jsem chtěl způsobiti Janův úděs a vsugerovati jej také čtenáři. (Jakým zadostiučiněním mohlo mi to býti, kdežto nyní jest spokojiti se pouhým odhalením chladného a střízlivého zákulisí!) Šlo tedy především a vlastně jediné o to, aby byly zavřeny všechny zdroje, z nichž Jan byl by mohl čerpati vysvětlení, proč se Václav nevrátil. Zkrátka, případu bylo třeba udělití nejpravděpodobnější zdání záhady. Zde nastaly veliké potíže, o které vlastně ztroskotal celý plán, ale neříkám, že by byl jinak stál docela pevně. – Příčina, proč Václav již nepřišel, mohla, objektivně mluveno, tkvít buď v jeho odhodlání, nebo ve vnější nějaké překážce. Šlo o to, vyvrátiti možnost obojího, neboť jen tehdy mohl jsem počítati s úspěchem, jestliže se mi podaří přesvědčiti, že v mém případě zavládá úplná jakási vzduchoprázdnost, jejíž vznik nelze vysvětliti žádným prostředkem přirozeným ni nepřirozeným.

Fyzické překážky snažil jsem se zredukovati na počet co nejmenší již volbou scény. A sice takto: Mínil jsem učiniti předpokladem,

že Jan a Václav bývali donedávna důvěrnými přáteli a že měli ve-směs společné známé. Jan však, jenž jevil náchylnost k podivínství, usmyslil si z nějaké příčiny před několika měsíci, že se vytrhne ze svého prostředí, odhodlal se k životu samotářskému a uskutečnil svůj úmysl, odstěhovav se ze čtvrti, kam náležel svým povoláním a svými sklony, a přijav byt ve čtvrti jiné, kde nikdy nebyl, kde známých neměl a kde byl před nimi bezpečen. Aby tento předpoklad byl pravděpodobný, musil jsem voliti za dějiště nějaké obrovské město. I zvolil jsem Paříž. – Do takovéto čtvrti pařížské přišel za Janem Václav, neboť stýskalo se mu a chtěl s Janem několik hodin pobýti v družném rozhovoru. Jaká mohla býti příčina, tázal jsem se, že se od kupce nevrátil? Přihlédněme blíže: je nepravděpodobno, ne-li nemožno, že by byl potkal známého, jemuž by se bylo podařilo odvésti jej. Ale i kdyby tomu tak bylo: cožpak nebyl Jan jeho nejlepším přítelem, k němuž schválně dnes došel, a cožpak neviděl, jakou velikou událostí byl pro Jana jeho příchod? Byl by tedy alespoň přišel omluviti se, tím spíše, že krám, kde nakupoval, byl zcela blízko Janova obydlí. – Úraz rovněž je pravděpodobný. V ulici, kde Jan bydlil, bylo velmi ticho, veřejné dopravní prostředky jezdily daleko odtud a soukromý povoz byl zde velikou vzácností. Bylať ulice Janova takzvanou pasáží. Ostatně kdyby se byl Václavovi přihodil úraz, byl by Janovi najisto neušel rozruch povstalý tím v tiché a klidné uličce. Domníval jsem se, že z téže příčiny mohu z oblasti možných překážek vyloučiti také zločin. Abych pak tyto námitky odstranil nadobro, dal jsem Václava stopovati. Hle, co jsem vymyslel: Jan, když byl několik hodin v zoufalství marně čekal, sešel dolů a přeptal se u kupcové (byla v ulici jediná), nebyl-li před několika hodinami v jejím krámě člověk takový a takový. Kupcová, která Jana dobře znala, nejen přisvědčila, nýbrž dodala k tomu ještě, že jí napadlo veselé vzezření onoho pána, takže se ho v sousedské bodrosti tázala, cože pěkného se mu přihodilo? Odpověděl prý, že se po dlouhé době setkal opět s přítelem, jakou prý čistou radost pocítil při setkání, vida z přítelova chování, že také on je potěšen. Ve své sdílnosti – neboť býváme sdílní v okamžicích štěstí – vyřknul dokonce i Ja-

novo jméno podotýkáje, že beztoho asi je známo kupcové, v čemž se nemýlil. Prodávši Václavu, kupcová vyšla před krám a viděla jej kráčet až k domu Janovu. Viděla jej bezpečně, jak hleděl po způsobu cizinců na číslo domu, který znala jako dům, kde bydlil Jan. Tento detail však pamatovala jen letmo, poněvadž právě v okamžiku, kdy se Václav před domem zastavil, musila za novým kupcem do krámu. – Takovýmto opatřením odpravil jsem docela možnost nehody, alespoň do té doby, kdy Václav dospěl před Janův dům. Nyní ovšem zbývá ještě jedna možnost: že se totiž Václav zmýlil v čísle domu, že šel dále (což kupcová sledovati už nemohla), že zbloudil a že se mu pak už nechtělo jíti nazpět. Tato možnost však jest tak málo pravděpodobná, že předpoklad, jako by nebyla vnikla v okruh Janových úvah (když se bránil úděsu), zdá se mi zcela přípustným. Objektivně ovšem možnou je; leč rozhoduje, pokud a zdali vůbec jí mohlo býti Janem použito jako cenné stopy, jež by vedla k cíli ještě ve světě reálném. Odpověď musí býti záporná i v tom případě, kdyby Václav nebyl hleděl na domovní číslo, neboť ze skutečnosti, že se oba předtím srazili v domovní chodbě, vyplývá, že Václav znal dokonale Janovu adresu.

Kratičké resumé všech posavadních vývodů jest tedy: Přátelé srazili se před domem, oba velmi radostně překvapeni setkáním. Promluvivše několik srdečných slov, rozešli se na návrh Janův opět, a to aby společně uchystali vše, čeho třeba k čajové besedě. Tento rozchod dál se v nejlepší shodě. Ale Václav (který znal dobře číslo a adresu Janova domu) se již nevrátil. Byl sice u kupcové v téže ulici – která, jak to v Paříži bývá, znala jméno i byt svého souseda Jana –, nakoupil tam zákusků a vracel se k Janovu domu. Byl spatřen naposledy, an četl číslo na domě, kam chtěl vejíti. Do této chvíle, jak prokázáno, nepříhoda se mu žádná nehoda a nebyl sveden z cesty.

Nyní tedy zbývají pro diskusi poslední tři možnosti.

Zaprvé: Václav do domu vkročil a v domě se s ním stalo cosi nevysvětlitelného. Proti této domněnce mluví tyto okolnosti: Janův dům byl takzvaný maison meublée, totiž penze, kde se pronajímaly pokoje nájemníkům. Dům připadl dědictvím zřízenci obchodního

domu Bon-Marché, jehož žena sama penzi spravovala. Tito lidé byli navýsost počestní a skromní. Penze byla malá, pronajímala všeho-všudy šest pokojů, a to vesměs lidem, kteří dleli po celý den mimo dům a přicházeli jen přespati. Pouze Jan a kterási slečna byli vý-jimkou. Dům byl po celý den uzavřen. Domácí lidé měli klíč, cizí zvonili a majitelka domu jim otvírala způsobem v Paříži obvyklým, zatáhnouc totiž za šňůru, aniž opustila byt. Ten pak skládal se z ku-chyně a ze dvou pokojů (obytného a ložnice). Kuchyně, kde domácí paní celý den dlela, sloužila zároveň za portýrskou lóži, měla totiž okénko do malého průjezdu. Okénkem bylo viděti každého, kdo do domu vcházel. A je-li přípustnou domněnka, že domácí přehlédla tu a tam nájemníky, kteří si sami otevřeli, je zato skoro vyloučeno, že by jí byl ušel někdo, komu otevřela sama, totiž kdo na sebe upo-zornil zazvoněním. Nuže vyšetřil jsem, že onoho odpoledne, a zvláš-tě po celou dobu, kdy jsem očekával Václava, domovnice nejenže nespátřila nikoho z nájemníků jíti mimo lóži, nýbrž také nikomu neotevřela z té prosté příčiny, že nikdo o to nepožádal. Václav tedy do domu nevešel.

Druhá eventualita: Václav sice k domu došel, chystal se zazvo-niti, ale vtom se stalo cosi nepřírozeného, jež znemožnilo, aby svůj záměr uskutečnil. Myšlenka tato je ovšem absurdní, poněvadž ope-ruje s nadpomyslným. – Mimochodem řečeno vylučuje se také do-mněnka, že byl Václav odveden někým v tom okamžiku, kdy patřil na domovní číslo. Neboť v mezích rozumnosti třeba míti za to, že tato zastávka trvala asi jen velmi krátce (k čemu by mu bylo, aby hleděl na číslo dlouho?), kdy se k němu nikdo přiblížiti nemohl, je-li-kož, jak se kupcová bezpečně pamatovala, byla tichá ulička tehdy liduprázdná.

Třetí eventualita: Václav došel k mému domu, zde však si vše roz-myslel a odešel, ani mne neuvědomiv. Tot' zajisté rozumné vysvětlení a rozhodně je třeba o něm uvažovati. Pravím rozumné vysvětlení, a vizme: Jestliže jsem se před jistou dobou odstěhoval do těchto končin tak smutných, kde jsem žil jako poustevník, nevycházeje z prostředí, které mi nikterak nehovělo, stalo se tak možná z po-

divínství, ale předpokládati, že ono podivínství nemělo hlubších základů, to, čtenáři, bylo by nelidským předpokladem.

Měl jsem vážné příčiny, odhodlávaje se k poustevnictví, a sama okolnost, že mne Václav po jistém váhání šel vyhledati (což, čtenáři, znamená potěšiti), to potvrzuje. Neboť je svědectvím, že na mne nezanevřel pro moje podivínství, on, povaha tak přímá, nesentimentální, které se přičila z duše veškerá póza a komedie. (Jedině pokud se týká Václavovy povahy, dovolávám se tvé víry; vidíš, že v ničem jiném.) Nebyl by – věř – ke mně šel (a dokonce ne ze svobodné vůle), kdyby bylo přátelství naše porušeno mojí vinou, a třeba jen tím, že jsem se opovážil hráti komedii či zaujati jakýs falešný postoj. Šel-li, tedy proto, že cítil se mnou, že hodlal mě posilniti a utěšiti v neštěstí, že mu bylo potřebou navštívit mne a že usoudil, že i mně je třeba jeho přítomnosti.

V tomto očekávání nebyl a nemohl býti zklamán. Setkav se se mnou před domem, viděl, že se raduji, viděl, že jej přijímám s otevřenou náručí, ba více, že jej vítám jako těšitele, ne-li jako spasitele. A já rovněž se neklamu, pravím-li, že i on byl zachvácen radostí, ne snad proto, že mne opět spatřil, nýbrž proto, že nemohl nepozorovati mého štěstí. Náš krátký hovor, který jsme zapředli před domem, nikterak nemohl otrásti jeho předsevzetím. Za onu malou chvíli rozmluva naše nebyla ničím jiným než nejsrdečnějšími přátelskými projevy, a když jsme se po úmluvě rozcházel, já opět nahoru, on ke kupci, byli jsme přesvědčeni, on i já, že se za krátkou chvíli opět shledáme ve shodě nejdokonalejší. Vždyť skutečně zašel ke kupci a nakoupil, čeho jsem žádal.

A přece se nevrátil – – Kdy se přihodilo a co to bylo, co zvrtilo jeho záměr? Hle, vyložil jsem, že nelze předpokládati fyzickou překážku, a mezi námi, lidmi rozumnými, nemůže přece býti řeči o překážce nepřirozené. A přece jen je to případ záhadný a pro mne stále úděsný. Záhadný, že nelze vysvětliti myšlenkový či citový zvrat, jenž jej přiměl, aby se vzdálil, a úděsný proto, že bezpochyby ona vnitřní příčina, byla-li jaká, nemůže býti hledána jinde než u vědomí toho, jenž se nedostavil a jenž přesto, že nepřišel vědomě, nedovedl ani

přibližně oceniti následky své umíněnosti: neboť byl by přese vše přišel, kdyby toho oceniti dovedl. Což nemluvím o Václavu, člověku nejlepším, nejlepším příteli?!

Kdybych mohl uvěřiti, že se mu postavilo v cestu cos ohromného či strašidelně záhadného, kdybych mohl připustiti, že příčina, proč mne opustil, je svou podstatou lidské bytosti nezbadatelná, méně bych se děsil tohoto vakua, jež zbylo, než musím-li předpokládati pouhý myšlenkový či citový přesun, který byl příčinou všeho toho. A nelze se ho dopátrati, ježto leží mimo oblast logiky a mimo okruh prostých lidských citů.

Co tedy zbývá z posledního „rozumného vysvětlení“? Lze-li se uchytiti alespoň zde? Toť právě hrozné, že nikoliv. A přece jen, stánuv na samém pomezí toho světa, marně v něm pátraje po příčině, nemohu já racionalista smířiti se s myšlenkou, že jí vypátrati nelze. Musí patřiti k druhu Přirozeného, nevchází v transcendentno a je tím děsivější ve své nevypátratelnosti, běda!

Hleď, jest to totéž, jako bys při smrti drahé bytosti zahynuvší při neštěstí na moři nabył jistoty, že příčinou její smrti není bezprostředně ona katastrofa, nýbrž jakási okolnost směšně mimotná, dejme tomu že bolest zubů nebo bleší bodnutí.

Nyní však, když jsem byl odbavil zdání, jako by šlo o příběh smyšlený, a kdy naopak otevřeně vyznávám, že příhoda zde popsána stala se mně samotnému v létě 1914 v pařížské Passage Stanislas (nyní rue Jules Chaplin), kde jsem bydlil, mohu již přikročiti k objektivnímu vysvětlení záhady, v níž mým partnerem byl Belgičan Emile Dermenghem. (Smím nyní také již prozraditi, že jsem posud udržoval zdání smyšlenky jen jako ochranný prostředek pro sebe sama, abych totiž nabył žádoucího odstupu od vlastního příběhu, a tak sobě umožnil pokud možná věcné vypsání události, jejíž připomínka i dnes ještě mi způsobuje mražení.)

Tenkrátě odpoledne tedy, navrátiv se domů v nejjařejší náladě člověka, kterého potkalo štěstí, připraviv čaj a potom čekaje po několik hodin marně, utěšuje se chudáčky nejžalostnějšími výmysly,

prošel jsem pocity takového smutku, hněvu a hnusu, že zatemnily moji dráhu životní nadlouho, snad až do smrti. Do té doby však nebylo mi ještě možno objeviti pravou příčinu, ježto případ posud nebyl dostatečně vyšetřen. Proto také nemohlo posud přijíti zděšení, jelikož moje fantazie do té chvíle nebyla brzděna údaji svědků. Nejhorší mne teprve očekávalo.

Stráviv několik hodin v příšerném zmatku, já, stále nehybnější a zkrušenější v lenošce naproti prázdné židli, uchystané pro Emila, odhodlal jsem se konečně k pátrání. Pro případ, že by se snad můj přítel dostavil za mé chvilkové nepřítomnosti, napsal jsem na arch papíru velikým písmem, že se vrátím co nevidět, a požádal krom toho domácí, aby poprosila pána, který by ke mně přišel, o chvíli poshovění. Opatření bylo bezúčelné a zbytečné, poněvadž krám byl pouze několik kroků vzdálen a já bych Emila nebyl mohl nikterak minouti.

Alespoň vidíte z tohoto opatření, že jsem nebyl nepřítel a že jsem jednal rozmyslně a plánovitě. Učiniv tak, vyšel jsem z domu, zamířil do krámu, kde se mi dostalo zpráv. – Lze si snadno představit, v jakém rozpoložení mysli jsem se navrátil domů (domácí odpověděla na mou otázku, že za mé nepřítomnosti se po mně netáhal nikdo), jak jsem strávil večer a noc. Ted', kdy všechna vysvětlení, kterými jsem se až potud utěšoval, rázem se ztratila jako pramen v písečné půdě, uvědomil jsem si všechnu hrůzu nevysvětlitelného případu.

Ovšem, nepochyboval jsem ani dost málo, že nějaké vysvětlení tu nutně musí býti a že je zajisté možno dopátrat! se ho rozumově. Ale byť jsem byl sebevíce přesvědčen o normálnosti příhody, neubránil jsem se hroznému, katastrofálnímu rozčilení, jež vzrůstalo neustále, čím častěji byl jsem nucen zanechatí té a oné stopy poznáv, že nikam nevede. Způsob onoho vnitřního pátrání jsem již popsal. Snažil jsem se o líčení co možná věcné a odtažitě, vystříhaje se úzkostlivě, aby v něm neproskočila ani stopa oněch duševních křečí, jichž jsem byl tehdy obětí. Nakonec nezbylo, jak jsem už pravil, než považovati za prokázané, že Emil se nedostavil, protože jeho

úmysl byl opustiti mne. Leč znaje dobře svého přítele, věděl jsem, že musím zavrhnouti i frivolní nedbalost, i malicherné rozladění, i nezřízenou samolibost jako motivy jeho rozhodnutí.

Nikoliv! Bez přičinění vnějšku, či lépe bez přičinění někoho druhého nemohl dospěti ke svému krutému odhodlání. Leč kdo jiný mohl býti fyzicky vinen, ne-li já? A cože mohlo člověka, jakým byl Emil, přiměti, aby mne zanechal v bolestech (o kterých nemohl pochybovati), ne-li skutečnost, že jsem se na něm těžce a nenapravitelně provinil? Moje vina tedy! Leč táži se dále: Kdy nastala? A podle všech svědectví docházím k přesvědčení, že nemohla nastati před naším rozchodem u domovních vrat. A tedy hle! Provinil jsem se na příteli, těžce se provinil, jsa nepřítomen a nevěda. Nevěda hluboce. A vidím: Nelze žíti v hrůze hrůznější, než jaká jest hrůza tato.

Leč tímto řešením byl tento předmět odbyt toliko po vnější stránce. Ve skutečnosti zůstala záhada záhadou, a domníval-li jsem se chvíli, že jsem k ní našel klíč, musil jsem záhy přiznati, že i onen klíč je pro mě tajemným, neznámá vyměněna za neznámou. A příhoda, jež zůstala tajemnou i nadále a děsila jako dříve, stala se obratem záležitostí mravní, zdrojem pochybností a výčitek svědomí.

Ano, dnes ovšem vše je zmoženo aspoň natolik, že mi lze analyzovati a referovati málem procesuálně. Necht' jen čiší chlad a cosi jako únava z tohoto líčení! Dávno již, dávno vzdal jsem se myšlenky, že vzbudím úděs ve čtenáři, který by četl příhodu onoho osudného večera. Jiný byl dnes můj cíl! řekl jsem již jaký. – Přesto však se domnívám, že nebude nikoho, kdož kdy zažil i matnou pouze obdobu mého úděsu, aby neporozuměl drtivé tíži, jež na mě dolehla, a aby neporozuměl, povím-li, že vedle hrůzy pocítil jsem také ještě trapnost. Neboť nebylo lze neznamenati, že při veškeré tajemnosti tolik alespoň nemohlo zůstati utajeno, že děs a ono neznámé, jež ho přivodilo, jsou z různých oblastí, že se sbíhají až kdesi v nekončnu, že nejsou navzájem úměrné, nýbrž že jsou – jakož jsem již zpočátku řekl – v poměru obráceném, tedy nikoliv jako vyřčený a spravedlivý trest k povědomé vině, nýbrž jako trest spravedlivý sice, ale neodůvodněný, k vině nepovědomé.

Ale zhroutila se záhy i domněnka, že pykám za vinu neznámou, leč konkrétní, totiž za vinu spáchanou na Emilovi.

Několik neděl po zmíněné události, prožitých v osamocení možno-li ještě úplnějším, než tomu bylo dosud, stalo se, že jsem se setkal s Emilem na večerní procházce na Butte Chaumont. Kráčeli jsme proti sobě, on i já samotni. Spatřiv mě, vyjasnil zachmuřenou tvář, zrychlil krok a okamžik poté stiskl vřele moji ruku. S účastí vyptával se po mnohých poměrech, překypoval srdečností a nakonec řekl: „Musím tě přece také jednou navštívit.“ Nebyl jsem mocen slova. Bylo vyloučeno, že by si ze mne tropil šašky. Zbyl tedy dvojí výklad: buď docela zapomněl, že jednou návštěvu onu skoro již vykonal, buď stalo se tak jen v mojí chorobné představivosti.

Leč ne! Pomyslnou tehdejší jeho návštěva nebyla; vždyť ji do svědčily osoby nezúčastněné. A připustiti, že by byl nejen promínil, nýbrž i zapomněl křivdu na něm spáchanou? Chtěl jsem jej vyzkoušeti a dím:

„Nemluvme o tehdejší příhodě, ale toliko aspoň pověz: Odpustil jsi mi, jestliže jsem ti tenkrát ublížil?“

Tu však na jeho tváři zračil se podiv, snad i neklid, snad i děs; neboť tázaje se pozbyl jsem klidu a hlas se mi třásl.

„O jaké příhodě to mluvíš?“ pravil. „Nepamatuji se, že bys mi byl kdy ublížil.“

I pochopil jsem, že nikoliv na něm jsem se provinil, nýbrž že trest, jenž mě stihnul, byl za ono velké mé Provinění, které nemá vztahu k věcem a lidem, které plodí zlo ne skrze předměty, nýbrž bezprostředně skrze sebe sama, zlo utajené a neplodné, kletba mého života.

Jen jednou jedinkrát projevilo se skutečností, ježto jeho jsoucnost musila býti připamatována. Za hmotný nástroj, kterým to mělo býti prokázáno, byl vyvolen Emil. Jakž jinak mohl než zapomenouti, vykonav své poslání pouhého nástroje?

A otázka rázem se rozšířila: můj úděs, nezhojitelný, doživotní můj úděs, hle toť hrůza z viny mého života. A neznám její proč a neznám její velikosti. Víím pouze, že je a že se jí nelze zbýti.

Ne nadarmo vyvstala historie onoho odpoledne v tomto hořkém osvětlení právě v době, která představuje zmrazující bakchanále milionů rozpoutaných Vin, páchaných po léta všemi životy proti životům všem. Ne nadarmo plížím se už po kolik měsíců, štítě se světla, s kletou osnovou této povídky, již nikdy mi nebude lze napsati.

Jak nepatrné jsou technické obtíže, stavící se v cestu – a jsou značné samy o sobě, neboť kterak zmoci a zformovati toto ustavičné a těsné prolínání nejhrubší skutečnosti a nejodtažitějšího nesku-tečna, jež by při takové povídce bylo stěžejným problémem!, jak nepatrné je to vše proti děsivému příkazu, jenž zapovídá zbaviti se kletby tím, že bychom vyslovili její formuli. Je nepostižitelnou, uniká všem prosbám, zapřísaháním, všem skřekům zoufalosti.

A vše, co jsem zde stroze, barbarsky sepsal, k čemu může sloužit, nežli abych byl přiměn k zdrcujícímu přiznání: tonu ve Vině, zalykám se jí, hříchem se brodím – a neznám ho a nikdy nepoznám. A prázdná židle, která tu přede mnou stojí, an dopisují toto prohlášení svého nezadržitelného úpadku, běře na se, nevím proč, podobu rozevřených okrouhlých úst rybí němoty. A jest mi, jako bych viděl, kterak na otázky, jež bych jim kladl, tato ošklivá ústa odpovídají příšerným, neslyšitelným omíláním bezzubých čelistí.

Hlas v telefonu

Ze zápisků N. N.

Paní Blaženě Fischerové

V těchto zápiscích necht' čtou velkoměstští samotáři. Toliko oni vědí, jak pod skleněným poklopem vakuové pumpy, pod nímž klovatá krev nebezpečným varem, i hlas prázdna, ačli sem vniká, přemáhaje fyzické zákony, se rozrůstá v děj, který medúzovitými svými chapadly svírá tisíceré skutečnosti, rdouse je, sotva vzaly na sebe slizký, měnlivý, přece však reálný tvar, podobny amébám. A stává se, že chorobný ten hlas-děj rozmočí se šerednou partenogenezí v celý les jakoby splývajících a se obtáčejících chaluh, v němž nakonec zbloudí a zanikne i existence samotářova. Takový však jest pouze osud samotáře velkoměstského. Neboť venkovan, jsa blízek přírodě, a tedy pod vládou jejího jednotícího principu, věru sotva kdy zcela ztratí sebe sama ve změti bledničkových fantasmagorií. I on, právě tak jako kdokoli z venkovanů, jest uchvácen, byť se vzpíral, v rytmus linie tvořené horizontem, a tímto rytmem jest: *stanutí*; kdežto obzor samotáře ve velkém městě, co jest to? Tot' opravdu sklová oblost poklopu nad vývěvou, ohraničující mátožný svět (ačkoliv v něm není mátoh, leda jediná, jež se zove „Nedružnost“), za nímž clonou opalizující mlhy viděti jest ono hudební vlnění, skladnost i souřadný postup osudů těch, již žijí v lidském společenství, pro samotářův pohled netvorně zkresleném jeho bdělou a chorobnou představivostí. I jeví se mu vše dění hemžením červů, komíháním chaluh, měkkýšovitými metamorfózami a zbřidlými skupenstvími slizkých a plihých améb, a on sám posléze rozpouští se možná v jikrovitou hmotu, nepoznav ze skutečnosti pranic, nic z její soudržnosti, což jest: rytmus vesmírným mrazem utuhlý do nezničitelnosti, zato však ztrativ ze své beztvaré paměti i poslední upomínku na své blátivě slizké jsoucno.

Tuto jest vypsána historie zvláštní příhody. V jádře svém jest pravdivá, odpovídajíc skutečností; jest v ní však mnohé, co jest nad skutečnost, a tedy pravdivější.

Jako každý velkoměstský samotář – ač je-li zlý, což je podstatné – chodívám i já často a rád do místností, kde se projevuje družnost. Neboť ten, kdo mizantropii svoji pěstuje tak pozorně, jako činí milovníci kaktusů, s láskyplnou snahou totiž, aby vzrostla obluda pokud možno dokonalá, pečuje ovšem, aby naplnil se zákon kontrastů. A samotářství nikde nepodobá se můře více než mezi lidmi, kteří navzájem se nazývají přáteli, milenci, kamarády, brachy, kumpány inoucími k sobě.

Jednoho dne přišel pro mě v kavárně, navštěvované velmi hojně svěťáky všech kast, jakož i polosvětém, ředitel závodu, abych šel k telefonu. Nemálo podiven odešel jsem do kabiny. Nezvykl jsem telefonickým hovorům; proto asi jsem přeslechl jméno, ačkoliv není vyloučeno, že volající – byla to žena – schválně je zkomolila.

„Haló!“ děl jsem, „nerozumím vašemu jménu. Jsem N. N. Co si přejete?“

„Na mém jménu nezáleží,“ děl hlas, jenž mi připadal tklivě vřelým a zároveň rozčíleným, „a nedivte se, že vás volám. Nemohu však už déle smlčeti, že vás miluji.“

Řekla to zcela zřetelně a v přízvuku nebylo stopy po výsměchu. Naopak zdálo se mi, že hlas přeskočil, že dokonce jako by se byl zajíkl.

„Chápu, že jste překvapen,“ pokračoval hlas, „a nečekala jsem odpovědi, ani jí neočekávám. Jste překvapen, já však jsem nešťastná.“

„Kdo jste? Proč mi říkáte slova neočekávaná tak, že mohu je považovati toliko za posměch?“

„Kéž bych se dovedla ještě posmívati,“ znělo to vzrušeně rychlým dechem, „pak bych mohla pověděti snad své jméno, kterého však nezvíte a zvědět nesmíte nikdy.“

„Proč nesmím? A proč nikdy?“

„Po tom se neptejte. Nesmím je stanoveno právě tak jako ,nikdy‘“

„Jsem člověk nezvyklých společenských způsobů. Jsem více než překvapen. Toť pro mě dobrodružství, ačli se nevysmíváte. Výsměchu totiž dostává se mi zhusta. Nevím, jak se zachovati, netroufám si ani vysloviti, bylo-li by možno, totiž chtěla-li byste, nebo spíše ještě: zamýšlíte-li se se mnou sejíti, ovšem k tomu cíli jen, aby splněny byly vaše záměry, máte-li jaké. Nedovedu se lépe vyjádřiti.“

Už chvíli bylo mi, že mluvím do zavěšeného aparátu. Ted', nedočkav se odpovědi, zavolal jsem několikráte „haló, haló, haló“. Nic. Vyšel jsem.

Vraceje se, vrazil jsem do židle, na níž seděla dáma. Pohlédla na mě, viděl jsem, že je krásná. Jindy bych si toho nebyl povšiml. Spatřil jsem velké modré oči a zpozoroval, jak její nozdry se lehce zachvěly. Dvakráte. Jako by bylo řečeno dvouslabičné ano! Od svého stolku jsem pak několikráte vzhlédl k oné dámě, ač tak nikdy nejednávám. Nepřekáželo mi nikterak, že o mě už nedbala. Nedbala o mě patrně ani té chvíle, kdy na mě náhodou pohlédla.

Nikoliv, nelze říci, že jsem zamilován – jak také by bylo možno? –, přece však, kdykoliv stoupám po schodišti kavárny, cítím na prsou ohavnou tíhu, které však bych už postrádati nechtěl, a jdu-li večer mimo, přecházím na druhý chodník, abych dobře viděl řadu kavárenských žlutých očí, které šalebně slibují, že uvnitř pro mě uchystáno cos vzrušujícího. Šalebně, neboť častokráte, dav se zlákat, vešel jsem s představou, že snad dokonce budu uvítán tuší, kdežto vstříc se mi vybrala a v zakuklení mě obalila toliko šedivá změť cizích milostných úpění. A pak tam sedávám ve svém koutku, u stolu, kde je ještě pět míst, na něž *nikdo nikdy neusedá*, a s rukama lehce vzepřenýma na kolenou čekám, naslouchaje hudbě očima.

A když tak život mimo mě plyne – neboť tomu, co jest okolo, říkají zajisté život –, tu zmocňuje se mě touha býti jedním z kuli, zapřažených pod společným jhem, zvaným „vztahy“. Dříve pociťoval jsem truchlé uspokojení, že jsem mimo. Nyní však služebnost mě láká. Ano, dívám se jinak na svět než předtím, kdy jsem lidí nedbal anebo

pohlížel na ně jako na groteskní nahodilost ve velikém zákonném mlčení neradostna.

Na ulici otáčím se po lidech nahodile míjejících, přeje si zvěděti, kam jdou, kde bydlí, čím se zaměstnávají. Ona dívka vešla do obchodu: co chce koupiti a komu – i proč? Tu ten muž vyšel z květinářského závodu, bedlivě upravuje na kytici obal z hedvábného papíru: kam onu kytici asi nese a za jakým účelem? Jest dům, kam jde, bohatý, či chudý? – Jde mladý muž, spěchá a pohlédl na náramkové hodinky. Jistě má schůzku. Jakou, s kým a kde? Sledoval bych jej, kdybych se nestyděl. – Vůbec všechny tyto otázky a pozorování – jimiž se všedně obírají snad i jiní lidé – jsou pro mě pramenem neklidu, těkavosti, jichž jsem dříve neznal.

Mezi počátkem a koncem dne nebyvalo souvislosti, nic jich navzájem nepoutalo. Dnes však vešlo cosi, co se chvěje a stále pokračuje, takže v každé chvíli vím, že je příčinnost mezi minulostí, přítomností a budoucností. – Věru, stav tento má jisté kouzlo a já bych byl spokojen, jen kdybych vedle něho nepociťoval podivného jítření, jež není ani pouhou zvědavostí, ani touhou, nedočkavostí, ni strachem či úzkostí, nýbrž vším tím zároveň, a přece tak odlišné od každého zvláště. Jako trnutí, předcházející bolest. A stížen jím, dávám se druhdy na pouť ulicemi a zmocňuje se mě hrobový klid, v hlubinách však zmítaný horečným očekáváním. Tehdy bloudím po dlouhé hodiny, nepociťuje únavy a vůbec jakoby zbaven tělesnosti. To že bych očekával ji? Ale právě na těchto poutích nepostřehuji lidí, leda jako neutrálních fantomů, natož abych dával pozor, nebude-li mi dáno znamení... Ostatně je tomu už čtrnácte dní, co jsem byl volán k onomu zvláštnímu telefonickému rozhovoru. Jsem přesvědčen, že šlo o zlý žert kohosi, kdo sobě zmanul mučiti mě. Zatím ovšem nezakouším muk, naopak. Ale kdožví co nastane zítra? Jisto jest, že všechnu tichou bouří, která ve mně sténá, zavinil hlas z telefonu.

Dnes mi bylo v kavárně řečeno, že včera za mé nepřítomnosti jsem byl dožádán k přístroji. Brzy poté se ředitel vrátil.

„Jste volán.“

Tentokráte se má ruka chvěla, berouc odvěšené sluchátko. – Sotva jsem vypravil „haló!“ – ozvala se, slabikujíc s námahou:

„Dnes tedy přece! – Proč tak tvrdošíjně odmítáte porozumět mým znamením?“

„O jakých znameních mluvíte?“

„Vídám vás téměř denně,“ mluvila nyní plynňěji a rychle, „téměř vás sleduji. Včera o půl šesté šel jste Vodičkovou ulicí, vstoupil do knihkupectví a vyšel s dvěma knihami. Poté marně na rohu Václavského náměstí snažil jste se dostat do čtrnáctky. Odejel jste osmičkou, vystoupil u Prašné brány a koupil známku v trafice pod obloukem Obecního domu.“

„Tedy jste i vy jela osmičkou a u Prašné brány vystoupila?“

„Vím toho o vás tolik, tolik. Proč nechcete přisvědčiti mým znamením?“

„Jak mohu, neznaje jich?“

„Však byste poznal, kdybyste...“

„Nerozuměl jsem poslednímu slovu.“

Chvilí mlčela. Pak:

„Věříte stále ještě, že se s vámi provozuje lichá hra?“

„Kam bych se poděl, kdybych věřil, že jde o víc než o hru! – Vidím, že je marné žádati, abyste mi umožnila najít vás, abyste mi poskytla stébelka sebeslabšího. Sdělte aspoň znak, podle něhož bych si vás mohl zpodobiti v podobě člověka. Sdělte aspoň tolik, abyste pro mě přestala býti jen přízračným hlasem.“

Pak zaznělo temně, pomalu, docela jakoby zadržovanými vzlyky:

„Miluji vás přesto, že je mi vás líto, tak líto, jak jen litujeme bídých, zmrzačených, děsných lidí.“

Slova tato hmotně bila do mé hlavy.

„Mě – –?“

A neuvažuje, nevěda, proč to pravím, řekl jsem:

„A přesto mě milujete?“

Místo odpovědi pravila pouze:

„Budete zítra o deváté v kavárně, kde nyní hovoříte?“ A slyšel jsem, jak sluchátko bylo zavěšeno.

Je noc a já přemítám, proč jsem se tázal, miluje-li mě přesto, že jsem jí k lítosti. Právě této chvíle jsem se soucitně usmál sám sobě: přemítati o tom, co nyní i mně je jasné a co patrně je ostatním jasné odjakživa. Nelze přece milovati někoho, koho *pocitujeme* mrzákem, ubožcem, bědným; není-liž pravda, ó ty brachu!? A proto jsem se tedy tázal, miluje-li mě přesto – já pošetilec, já pošetilec se znamením Joba na mrchovišti!

Jaká noc! Jak jsem sám! Naproti svítí v oknech a já vím, že tam je *několik* lidí. To stačí, abych se div nesvíjel jako poražený, poražený kým? Proč koryto, kterým teku, se vyhloubilo tak tvrdošíjně, že nikdy a nikde nevůstí v tok, jímž se běře součet ostatních lidských životů z tohoto na onen svět? V onen společný tok? *Tklivé* radosti žití! Vás míním, které klíčíte daleko od pařeníšť škodolibosti, a vás, které se podobáte směšně malé myšce, již porodila, tak těžce k porodu pracovavši, hora ctižádosti! Kdy byl jsem pacholetem, kterého nikdo nelitoval, a jež tedy bylo i milováno? A dnes? *Miluje mě přesto...*

„Miluji vás přesto!“ Ano, i tak lze milovati. A *tak milují mrzáci, ubožáci a bědní*. Které as mátohy mátohou jest ta, jež miluje mě?!

Snad dívka-bledule, do osmnácti svých let vypiplaná v obkladcích a vlněných šátcích, chráněná před sluncem, mrazem i větrem, vidoucí rostlinstvo splývavými trsy šeredných hub, lidi belhajícími přízraky, klopýtajícími při jakémisi směšně bezúčelném danse macabre, a tuhé formy třesoucím se rosolem, právě vyklopeným a už se rozplývajícím, nakonec mazlavé, mlaskavé bláto. Dívka-bledule, která vykonala nejdobrodružnější, nejneposednější, nejgaminštější čin svého života, vyhledavši pod falešnou záminkou (snad řekla: Mami, jdu si pro bonbony) telefonní automat, aby pověděla svému hrdinovi, jehož vyšpehovala přes unavený dozor maminčin, několik vět ze ctnostných románů. – Či snad matrána, jež porodila tolik dětí, že se její život nadmul, a jež se zprotivila manželovi, který se odškodňuje nedospělými děvčaty. – Nebo ubohá služebná, taková, jakých si tak toužebně přeje žárlivé paničky, děvče příšedší z venkova, pod očima kruhy, následek to nocí, kdy se pod duchnou svíjela touhou nikdy neukojenou, hrbáček možná, vydrážděná a znovu a znovu

vydrážďovaná řečmi kypících služek, když se z celého domu sejdou u popelářova vozu. – Nebo stará nevěstka z nejtemnějšího kouta, kde jako by se skrývala sobě samotné, zahanbená odmítnutím své nabídky a ještě zahanbenější její přijetím... Anebo bytost andělsky krásná i ušlechtilá, jež dí: „Miluji přesto,“ protože miluje-li, miluje přese vše? – –

Proč by nebyla spanilou, cudnou a nyvou jako květ plující po vodách?

Jest divný neklid ve mně. Ale není to láska. Není to láska!

Žárlím však na ni, protože vidí mě, aniž já znám a vidím ji. Tak asi žárlí na nás podivná ona věc, náš vlastní stín, ježto my jsme jeho příčinou i účelem, což zajisté ví, jakož ví, že jej vidíme zrakoma; a on je slep. Já její stínem! Neboť jsem pouze skrze ni a pro ni, právě tak jako ona je pro mě a mnou. – Dva stíny, z nichž jeden zřící.

Dnes požádal jsem o svolení, abych směl odejít z kanceláře o dvě hodiny dříve. Neboť jest den dostaveníčka a skráně mé žhnou a to-porně pokojný jsem jako člověk těžce opilý. Zabil jsem čas, prohlíže-je všechny výklady po oné straně Příkopů, kde jsou banky, a uče se firmám napaměť. Po osmé seděl jsem už na svém místě v kavárně. U jednoho stolu byla ona dáma, do níž jsem onehdy vrazil, vrací se z prvního rozhovoru s neznámou. Četla *Die Dame*, a ježto židle u sto-lu byly překlopeny a ona často, přerušivši četbu, hleděla ke vchodu, aby pak pokračovala roztržitě v přemítání stránek, usoudil jsem, že někoho očekává. Brzy přišel mladík s hladce učesanou hlavou, bledý, nedávno mytý, s velikýma červenýma rukama; byl oblečen v žaket poněkud obnošený, v pruhované, příliš vytažené kalhoty s vestou olivové barvy, poněkud skvrnitou. Měl zcela čistou košili s velkými červenými puntíky, široký hedvábný nákrčník s „tureckým“ vzor-kem. Vzadu na krku páska povylezla. Z každé strany šla mu žena, jedna zcela mladá dívka v krátkých sukénkách, s tváří jakoby upla-kanou nebo napuchlou, s nosíkem špičatým a na špičce nápadně bledým a s očima, které střídavě: dlouho jakoby nic, sívě, náhle se vylekaly a zavrtaly se do člověka, na něhož právě padly; druhá, asi

pěťadvacetiletá, s ňadry, která jako by s únavou a nerada vlekla, jako by jí ani nepatřila, nýbrž byla k této příležitosti vypůjčena; ale zřejmě si na nich zakládala. Měla bílou blůzu s řádným výstřihem (na hrdle sametku) a chovala se velmi důstojně, vybírajíc dlouho toho, na něhož chtěla pohleděti, a odhazujíc jej pak s výrazem, že už je jí lhostejno každé zklamání. Zrovna když trojice vstoupila, hudba jala se po přestávce opět hráti a nabrala to hodně zostra, takže mladá žena afektovaně vznesla dlaně k uším. Pozdravili se s dámou je očekávající a ihned se rozproudil rozhovor, jemuž bych rád byl naslouchal, třebaš mi všichni čtyři nebyli valně sympatičtí. Popisuji společnost proto poněkud důkladněji, *aby bylo hned každému jasno*, že žádná ze tří žen nemohla býti tou, která mě sem na dnešní večer vyzvala.

A přece šlo jistě o jejich stůl. Neboť v celé kavárně nebylo jiného *s jedinou* prázdnou židli a ta, již jsem očekával, jistě byla *bylost lichá*. Tu přicházela žena. Když vešla, postála chvíli a rozhlédla se tak, jako by všechny přítomné odsuzovala na smetiště. Pouze u dvou, tří či čtyř setrvala, ale jen jako by je určovala k jakémusi dodatečnému a povrchnímu třídění dalšímu. *Byl jsem mezi nimi i já.* Její tvář po celou tu dobu sebou nepohnula. Poněkud veliká hlava s vlasy hluboce černými, rozčísnutými uprostřed temene a spletenými ve vrkoč tvořící věnec, kontrastovala dosti nápadně s útlou postavou, téměř bez ňader a v pasu tak štíhlou, že bylo ku podivu. Ačkoliv tělo bylo poměrně delší nohou, nepůsobila postava dojmem sraženosti a chůze byla netečná, volná, plavná. V obličeji, plném a bledém, jehož bledost byla rozetřena bílým pudrem, kdežto černá obočí se zrníla podmalováním (tak aspoň myslím), nápadný byl silný nos s nozdrami úzkými a tučnými, malé nabarvené rty a oči tak bledé modři, že se vedle převládajících černí a bělí zdály téměř bezbarvými. Oblek její byl šedivý *tailleur*¹¹ a nebylo na něm ozdoby, krom drobných knoflíčků, potažených látkou téže barvy. Měla však přemnohé prsteny. – Důstojníci si ji prohlíželi a ženy se po ní otáčely.

11 Kostým. Pozn. red.

Byl jsem zařazen a hrd. Sotva usedla, počala vyměňovati s uherským důstojníkem, sedícím nedaleko, vytrvalé a velmi pronikavé pohledy. Ale její jistotou to neotřáslo. Vypil jsem třetí kalíšek silného likéru. Seděl jsem lehce nachýlen kupředu a nespouštěl z ní očí. Myslím, že jsem se usmíval, divným patrně úsměvem, neboť můj protějšek – dnes výjimečně usedl kdosi k mému stolu – třikráte tuším přišel s otázkou: „Přejete si?“ Ale ustal konečně, ježto jsem neodpovídal ani slovem. Bylo mi lhostejno, *ona* že na mě vůbec už nepohlédla. V našem vztahu nemůže býti nic obyčejného v konvenčním smyslu, ani pohled, ani proslovení, ani sblížení, a tíhu možnosti, že se dnes možná rozejdeme, nepromluvivše a aniž se kdy ještě spatříme, snášel jsem s ponurým odevzdáním, byt' hlodalo na mých útrobách, jakož jsem cítil. – Seděla klidně a četla a vím, že vnímal-li jsem ještě cosi krom její přítomnosti, dělo se to její prostřednictvím, tak jako by vše bylo opět a stále jen ona, v nejrůznějších podobách lidských, věcných i zvukových.

Tak tomu bylo, pokud neosaměla. Když však mladík s třemi ženami odešel a neznámá, pohodlněji usednuvši, zcela se zahloubala do četby, tu bylo mi, že *dává znamení*. Považoval jsem za ně onen pohyb, jímž odsunula prázdnou židli, jako by ji pro někoho chystala, neopomenuvši položit na její opěradlo předloktí, takže *nezasvěcení* musili mít za to, že i prázdnou židli odsunula kvůli svému pohodlí.

Avšak mě vize tohoto pohybu opředla hustou spleť pavučinových vláken, která se s malou, ale dráždivou a mně neznámou bolestí zařezávala do krku, rukou a mátlá výhled očí, upírajících se k jejímu podpaží, kde, zdálo se mi, postřehuji slabě rzivou skvrnu na látce. Představa drobně se perlícího potu, jehož pach, obalený slabou mázdrou parfému, bičuje podivné šťávy těla do vlnění sotva viditelného, zbrázděného však do výčnělků a rýh tím zahrocenějších, představa tato přelila se v prudkou touhu, ba touhu vstáti a zbaviti se pavučinného přediva, abych nabyl opět volnosti, jíž si přály mé údy, a oči moje aby opět mohly prozířti. Jistě také působilo nezvyklé požití alkoholu, neboť pociťoval jsem odvahu, jíž se mi jindy v galantních dobrodružstvích více než nedostává, a zároveň se mi rozlila

žilami příjemná nestydatost, způsobující lahodivou závrať. – Aniž jsem věděl jak – neboť cestou tam změnila se kavárna v světloující a neklidnou mlhu, v níž neznámá samojediná se rýsovala pevnými obrysy, že vyhlížela černě jako silueta –, stanul jsem u jejího stolu a pravil překvapen snadností, s níž vše to jsem vykonal:

„Nuže, přišel jsem, jak jste si přála.“

Zvolna pozvedla hlavu od žurnálu, a pohlédnouc na mě klidně, pranic překvapeně, pravila hlasem, jenž zdál se mi přicházeti zdálky:

„Mýlíte se asi s někým jiným.“

„Proč chodíte cestami tak podivnými?“ otázal jsem se a podepřel se o lenoch židle, napodobuje postoj šviháků, jak jsem jej vídával.

„Řekněme také *b*, řekli-li jsme *a*. Či ne?“

„Nemluvte nesmysly,“ řekla *velmi klidně* a prohlížela časopis dále.

Já však setrval, vytrvale pohlížeje na skloněnou šíji, kde mě poukala tenká cestička černých chloupků, nakreslená ostře ve formě dlouhého úzkého klínu, jehož hrot se ztrácel kdesi pod límečkem.

Aniž vzhlédla, pravila po chvíli krátce:

„Nehleďte na mě tak drze, pane, a neobtěžujte mě svou přítomností.“

„Ale slečno, dovolte...,“ počal jsem, s širokým úsměvem patrně, neboť i tehdy chtěl jsem napodobiti hejsky, kteří se nedají mýlit takovými úskoky v „zástojích“, kde jsou si jisti svou věcí.

Vstala a rozhlížela se velmi pánovitě, ale pokojně, díc:

„Kde je jaký číšník!?“

Tu jsem tedy odešel a bůhví bylo mi, jako bych lásky při byl právě vyhrál. Ani slova, která jsem zaslechl, odvraceje se, a jež pronesla asi k onomu důstojníkovi – „so ein frecher Dachs“¹² pravila špatnou němčinou –, nepokazila mé rozšafné nálady. Nebylo již mlhy, nýbrž viděl jsem všechny lidi velmi zřetelně a zdálo se mi, že na mě pohlížejí se sympatickou účastí.

12 Drzoun, dacan, spratek. Pozn. red.

Jistě jsem byl opilý. Dnes je mi jasno, že ke všemu měl jsem spíše příčinu než k vítězoslávě. Byl jsem v tragikomické situaci a dosud nevím, kde jsem nabral tolik duchapřítomnosti, že jsem odešel od jejího stolu dříve, než došlo ke skandálu. Tím podivněji bude zníti, řeknu-li, že nepochybuji ani dost málo, že *to byla ona*. Mám své příčiny. – Případy, že milující nechce se dáti poznati, že podniká vše možné, aby unikl zrakům toho, kterého miluje, jsou přece tak časté. Příčinou není stud před milovaným ani obava před společenskými předsudky. Jsou ženy, jež věří v iluzivní představu, kterou si o sobě učinily, a míní, že pouze v této své iluzivní podobě mohou býti milovány. Avšak v polovědomí, že iluze přece jen neodpovídá jejich vlastní zkušenosti, prchají žárlíce jaksi na sebe samy, neboť hrozí se myšlenky, která je nasnadě, že by totiž vyhověly milovanému snad i tak, jakými vpravdě jsou... Tato myšlenka jest pro mě jasná a srozumitelná jako kletba.

Podivné však je, že nežárlím, ačkoliv vím nyní, že je krásná a že mluví s jinými muži přívětivěji než se mnou... Žárlím tak málo, že jsem onehdy ani nevyčkal, odejde-li s uherským poručíkem. Rovněž mi nepřišlo na mysl sledovati ji. Jsou jistě pevná pouta mezi námi oběma a mojí záštitou jest, že *ona* byla to, kdo promluvil první. Nikoliv, nikdo si ze mě netropí šašky lacinými prostředky. Ach, vždyť nikdo mimo mě neslyšel onoho hlasu v telefonu a nikdo kromě mě nebyl tak pokořen krásnou ženou v tailleuru! Myslíte však, že miluji platonicky? Nikoliv, *chci ji míti a vím, že ji budu míti*. A rovněž vím, že nikdo jí nemůže míti tou měrou, jakou ji mám už dnes. Toliko jsem trpělivý v období mezi přísahou, která mi byla dána a která je nezvratná – a mezi její splněním. Sudť tedy sami, nemám-li jistoty. A nemyslete, že mám pokojné sny... Jiná, podivná žárlivost mě mučí. Přenáším na jiné ženy, co náleží neznámé. Žárlím na jinochy, na muže, ba i na staré satyry, chtěl bych je všechny oloupiti o jejich průvodkyně, nechť jsou jakékoliv. Pouhá představa, že *tyto dva* přijme dnes či zítra či v kterýkoliv den společné lože, vyvře ve mně zuřivým přáním, abych já byl, s nímž jdou, a chtěl bych je míti jen proto, abych *užil*, a neméně proto, abych je pokořil a odhodil, když

jsem byl užil. Necouvám ani před konflikty, do nichž jsem často už upadl pro své dotěrné chování k ženám, majícím průvodce. A přece – ačkoliv bych měl tolik příležitosti k uklidnění svých necudných snů –, přece jen zůstávám jí věrný, byť pouze její vinou byly mé osamělé noci výlupkem nejneřestnějších představ.

Nesplnilo se tedy mé očekávání, že se láskou k ženě smírím s lidmi a že moje pohrdavá nenávist dojde klidu.

Uplynulo čtrnácte dní od setkané v kavárně a neznámé jsem nespatriil. Dnes však opět promluvil hlas v telefonu a tomu, co jsme smluvili, smějte se, chcete-li. Každým způsobem můžete si mysliti, co vám libo.

„Jakže, co pravíte? Což jsem slíbila, vyzývajíc vás, že přijdu rovněž? Kdybych se vám chtěla či mohla ukázati, volila bych prostředky tak spletité? A miluji-li vás, o čemž nepochybujete, střeouc se přitom zjeviti se vám, zdaž dovedla bych políčiti na vás takovou situaci? Vůbec jsem nikdy neviděla oné ženy, kterou líčíte.“

„Tohoto obratu užíváme někdy, mluvíme-li o sobě. Ale žert ten je poněkud vyprchalý. Víím, že jste onou neznámou byla vy.“

„Věříte?“

„Více než to: víím!“

„Ale pak nezbývá mi než odejíti navždy. Neboť zradil jste mě.“

„Já vás?!“

„Ano, neboť nevěříte jedinému, co je skutečností: slovu.“

„Slibovala jste znamení. Dejte je!“

„Dala jsem jich nespočetně, abyste uvěřil, že jsem, kdo jsem.“

„Nepozoroval jsem jich a marně jsem vás prosil o znamení zjevné. Ostatně nepochybují, že jste, kdo jste.“

Pravila po pomlčce:

„Není čas k žertování. Nezpůsobila-li jsem já, že ve vás vzešel kvas? Nebyla já jsem příčinou, že jste upozoroval jednoho dne, jak dlouhá sice jest cesta k lidem, ale přece jen cesta, o níž jste posud nevěděl? Nezpůsobila jsem, že si pozorně všímáte věcí drobných a družných? Kdo jiný než já vybičoval ve vás touhu, a nelíbíte-li se

ženám? A proč tedy setrváváte na stezce, kudy nikam nedojdete, leda byste zhynul?“

„To byla vaše znamení?“

„Proč se nevzdáváte zvyku choditi po stinném chodníku? Proto-li, že se bojíte žáru, jenž taví jednotlivce v úhrn, či proto, že na stinné straně chodí málo chodců?“

„To byla vaše znamení?“

„Již jsem řekla příliš mnoho. – Ale vyhovím vám a dám vám nové a zjevné. Bude posledním, jestliže ani jemu neporozumíte.“

Nato mi řekla, že by mě ráda navštívila. Ale vzápětí sežehla mou radost: nesmím býti doma. Podvolil jsem se konečně. (A to je jedna okolnost, jíž volno vám smáti se.) Bylo smluveno, že položím dnes o osmé večer klíč od svého bytu do výklenku jistě zdi na opuštěném místě. O desáté jej tam opět naleznu. A vymohla slib, že ji nebudu sledovati. (A to jest druhá okolnost, jíž prosím se vysmějte dosyta.) A třetí a poslední jest sdělení, jež tuto činím: slibu jsem dostál.

Tot' tedy vše? Zde na stole mém, v pokoji, kde po rozsvícení elektrické lampy postřehl jsem prchající záchvěv cizí přítomnosti, malá kytice petrklíčů, jejichž stonky jsou ještě vlhké a pokryté prstí. Svázány bílou nití společně s jednou jedinou fialkou, která nevoní. A naspođu kalíšku jest barva petrklíčů jako barva skrání těch, již právě došli věčného klidu a míru, a slabounká vůně jejich jako pach ruky zrovna dopracovavší – navěky. – A vedle tužkou na útržku papíru: „Ti, kteří s tebou hovoří, aniž jich spatříš, nemohou tě obelhati.“ A ještě: malý balíček z novinového papíru a v něm drobný skleněný popelník, na jehož okraji psík z hnědého skla a s očkami věrnýma, jak to prodávají v bazarech po padesáti haléřích. A teď! – ne, nelze věriti očím! Kdo byl u mě? Novinový papír, tot' list obrázkového časopisu a zde – poznávám ji, podobizna neznámé v tailleuru. Nelze se klamati! Ona! „Mladá a oblíbená kabaretní umělkyně Štěpánka Bezecná zemřela neočekávaně 30. dubna tohoto roku.“

Hlas v telefonu nelhal! Nikoliv tedy černé vlasy, hladce a pevně sčesané, s pěšinkou uprostřed, nikoliv tedy linka chloupků, ztráče-

jící se pod límečkem, nikoliv tedy netečný, plavný krok, aniž karmínové rty, prahnoucí po polibcích a odříkávající je jiným! Nic z toho všeho, vše to je mrtvo a moje pokoření není už pravdou. A je-li však přece *ona* tou ženou, která ke mně i dnes ještě promluvila? Co zvete nemožností?...

(*Simplice.*) Kytka petrkličů s fialkou samotářkou mě však vedla do přírody, kde jsem tak dlouho už nebyl – a hle, je máj! Konám tuto pouť pro útěchu srdce svého pro tebe, neznámá, které jsem požadoval nemiluje, i pro tebe, již miluji kvůli hlasu i kvůli tomu, co praví, aniž ji žádám. A také proto, že mi bylo vnuknuto. – A tu jsem a rozhlížím se z malého chlumu, zvedajícího se z moře bledězelené trávy, vzrostlé však již tak velice, že se zcela stříbrně vlní ve vonném vánku, pravém to vánku květnovém. – Ach, jak se horším na sebe sama, že sobě vytrvale odpírám této úlevy srdce, já, jenž se zde nyní, k slzám pohnut, setkávám s dobrotou svou, ana přichází, zdržujíc nedočkavý běh, všechna vzrušena, z oné strany, kde z řídké ještě zeleně stromů vyhlédají taškové střechy bohaté středočeské dědiny, zaníceně volající cosi veselého a nedůležitého. Jest okamžik, kdy vlaštovky zmlkly a létají tak střelhitě v drahách ostře lomených, že tvoří souvislé stopy, a já myslím na dobu, kdy v loutkovém divadle vídal jsem míhati se v sofitách dráty a šňůry nad báječnými ději v loupežnickém lese. – Tamo stráž, kamenitá a rozervaná, a viděti jest červenavou hlínu, na níž nic neroste. A jakkoliv by pohled tento snad leckomu v uzavřeném celku krajinného obrazu vadil, mně nevadí. Neboť tato kamenitá a rozervaná stráž *jest*. – Ó běda, co jsem zmeškal a nenapravitelně pokazil, že jsem odpíral lepší své touze, která vždycky hovoří tiše a chce, abychom jí pomáhali, my nedokonali, my zlí, my podivní! Ó běda, co jsem zhřešil na sobě, že jsem se snažil marně o dojetí nad umělostmi města, kdežto zde jest mi k pláči, když vidím polní myš, která chtěla vyběhnouti ze své díry, a zaleknuvši se, právě vtáhla zpět svůj rypáček, anebo modrý emailový hrnec, částečně rzivý, který leží vedle cesty jako otrhánek-nalezenec, kterému se cvrček posmívá.

Čeho jsem chtěl docílit svým vzdorem já, jemuž nikdo na širém světě nechtěl zlého? A docílil jsem, že srdce mé, když jsem je s námahou otevřel, abych do něho vpravil to, co jsem chtěl milovati, zrádně samo se zavřelo jako skříňka, jejíž víko je strhováno pérem a jež pohmožďuje ruku, která do skříňky ukládá, stejně jako onu, jež by ráda vybrala svůj poctivý díl. – A přilnul-li jsem k někomu – chtěje milovati a sloužiti tu rostl jsem na něm jako ony lišejníky, které musejí růsti na straně půlnoční, připomínající mráz a smrt.

A cože byl jsem tak nezřízeně zvědav, že jsem se nechtěl spokojiti jen pohledem či jen hlasem? Kdybych toho byl dovedl, kolika samot bych se byl vyvaroval, a byl bych žil v krajích zalidněných a nemluvil o zklamání, když se iluze nejšalebnější, hmotná skutečnost, propadala v mlhách.

A přání má byla by rozkvétala drobnými květinami, žila a posléze vadla podle zákonů, jimiž se děje, že vše je v souvislosti a není mezer, a nebyla by bobtnala ve škaredé kaktusy a nebyla by popraskala náhle a děsíce mě, jako to činí koule prašivých hub.

Na vše byl bych býval připraven, zavčas sklonil hlavu, zavčas ji vztyčil a moje jsoucnost, byť plna vad, poklesků a nekrásná, všem bývala by samozřejmou v harmonii světa, tak jako mně ona rozevraná stráň tam, a nikdo by na mně nebral pohoršení.

Smráká se. Neurčité jsou barvy a tvary a já vím, že jsou přece. *Věděti, že cosi jest – a již se netázati!* – Vidím výletníky, jdou po cestě a v paměť svou kladu jejich zjevy jako nadechnuté barvy akvarelu, jako poslední barevný zmatek na obzoru před západem slunce, jako ztracený pohyb rukou ve spánku, věci tak prchavé, věci tak pomíjivé, a přece ze všech nejstálejší pro toho, kdo je viděl, hovoře s nimi očima, sám však nezřen.

Nuže, už spěji ke konci.

Chodívám stále trávit své večery tam, kde víte. Vidím, že se už nepolepším. Toliko se už neptám a nepátrám, jen čekám, ne však trpělivě, nýbrž mučen chtičem po mrtvé a mučen žádostí po hlase, který považuji za hlas nebožčin. Musí tak býti, toť osud můj. Ale

protože není už té, jež zemřela, a že nesmí býti té, jež časem ke mně mluví hlasem vždy slabším a bezbarvějším, není ani žárlivosti po cizích ženách a vše je jako kdysi, pouze rychle šedivím. A myslím, že mě lidé míjejí polokruhem.

Dnes byl náš hovor krátký.

„Já zemru,“ pravila.

A když jsem žádal, aby pověděla aspoň tolik, že bych ji našel... pak, tu odpověděla:

„Vím, vím jistě, že mě naleznete. Na onom prahu mezi tu a tam se vám ukáží. Myslíte, že jsem fantom? Ne, žiji. A tázal-li jste se, proč k vám přicházím, mlčela jsem, právě tak jako neodpovídám na otázku, proč jsem tomu nechtěla. Jste snad pro mě oním člověkem, s nímž se setkáváme krátce před smrtí a k němuž jsme vábeni i jehož se bojíme zároveň? Jste ten z lidí, kteří razí Smrti cestu k nám? Jste smrtonoš? Ach, povšimne-li si pouze smrt toho, koho sklátila? Čím jest jí pak ještě?“ –

A věru, kráčeje nocí domů, spatřil jsem u řeky houf lidí a říkali, že vytáhli utonulou. Já však nepřistoupil, abych popatřil, jak vyhlížela.

A byla taková tma! Taková tma!

Uhranuté město

Všechny čtyři ulice okresního města vbíhaly po čtyřech světových stranách do polností a k zelinářským zahradám – podál za nimi v mohutném polokruhu lesy jako zeď – a končily se náhle, jako by je hladce přřízl. V jejich prodloužení ani domku, ani budky, ani altánku. Podobalo se, že jádro města, unikající jimi z výhně, odtud, kde bylo náměstí s radnicí, hotelem a okresní záložnou, prudce se zaráží na nejzazších výčnělcích své totožnosti a křečovitě se přidržuje posledního přízemního domku, strachujíc se, aby neztratilo vědomí sebe.

Střed města, ona výheň, byla bílou a tichou výhní lenosti okresního města za letního odpoledne. Bylo prostřed léta. Zrovna nad středem náměstí stál bílý elipsovitý mrak, tak hmotný, že bylo zřetelně pozorovati, jaká úžasná vzdálenost mezi ním a modrou klenbou nebes. Ten mrak patřil městu; azur však jistě ne. Křivý Neptun vévodil kašně a zdálo se, že bílý mrak je nahoře proto, aby spadl na Neptunův trojzub a tam se nabodl.

Náměstí liduprázdné nebylo. Ale právě těch několik postav, které se tudy šinuly – vesměs směrem úhlopříčen –, jasněji než liduprázdno svědčily tomu, že život města tíhne této chvíli k výčnělkům čtyř ulic, čímž vzniklo uprostřed duchamorné vakuum. A tuto migraci města poznati bylo lze podle charakteru nepřičetnosti, jímž vyznačovala se chůze oněch lidí.

Stalo se také, že se dva potkali před kašnou, zastavili se a promluvíli, ale ze způsobu, jak přitom pohodili rukama – odpažice a potom vzpažice, načež šli opět každý svou cestou –, bylo lze souditi určitě, že vůbec nemluvíli, nýbrž jen zazoufali nudou z odsáté vitality.

Žaluzie krámů byly napůl spuštěny, a proto bylo náměstí jedním, a i ono jediné oko se přivřelo. – Mezi hrbolatým dlážděním schly hrudky prsti: nedávno byla rýčem vyplata vetřelá tráva, inzult na městský ráz náměstí.

Otevřená okna v poschodích zela tmou, zavřená blyštěla se olověně.

Prostranství oddychovalo jako spící břicháč, a když někde v bytě zazvonilo nádobí nebo odtloukly hodiny, nic se tím nezměnilo: spáček se nevyrušil a ovládal neměnné.

Z ničeho nic stál před hotelem závodní automobil. Z ničeho nic, neboť svist, jenž byl s to vyzraditi jeho příjezd, byl pohlcen neslyšným supěním spáčovým dřívě, než dostihl ucha, a výstražná trubka, které neodolá hned tak co, neměla proč zaječeti v liduprázdných ulicích. Octl se tu tedy zčistajasna a jeho nízká, šedivá, protáhlá – a zatímco stál, jakoby ostražitě slídící – karoserie hroutila se kontrastem, ježž tušila mezi svým elánem a zplihlostí okolí.

Vystoupil muž. A dřívě než ze vrat hotelu vypadl portýr-podomek, automobil se odsul, nabrav se k tomuto úžasně rychlému plíživému pohybu kratičkým vzepřením svých svalnatých kol, a vlastně bylo věru, jako by veliká kobylka skočila dalekým, velmi nízkým skokem. – A již zmizel opačným směrem příjezdu.

Obličej mužův, jenž sestoupil, nebyl ani sportsmanův, ani romantikův – což není řečeno ve smyslu antiteze. Byl to obličej pozorný a nezvědavý, bystrý a neukvapený, energický a nikoliv příkrý, nebojácný a neprovokující. A vůbec kupodivu všechen zjev, přes neobvyklý ústroj, vyjadřoval přání nebuditi senzace.

Muž přistoupil k portýrovi, jenž ihned zaujal postoj člověka, který by rád vzbudil dojem uctivosti, kdyby mu nebránila okatě projevovaná zvědavost.

„Pokož?“

„Prosím! Prosím! Račte se zdržeti déle?“

„Pokož?“

„Ano prosím. Račte přicházeti zdaleka?“

„Přespím noc.“

„Zavazadla prosím?“

„Zaplatím předem.“

Oba zmizeli ve vratech. Náměstí zapomnělo nebývalé návštěvy. Ale oddychovalo poněkud tišeji. Neptun držel svůj trojzub zbůhdar-

ma. Mrak se byl odplížil z vertikály. – A nikdo nešel ani diagonálou, ani podél.

Cizinec vyšel na náměstí. Portýr ho nesledoval. Ale jeho zvědavost dřepěla na patníku u vrat a lámala si hlavu.

Cizinec krácel podél domů. Krácel jinak než lidé, které jsme tu viděli zpočátku: šel, jako by s neochvějnou trpělivostí očekával někoho, jenž i kdyby se ke schůzce dostavil za století, nikterak by nepřišel pozdě. – Krok jako krok, bez přestávky, bez váhání, sleduje druh druhá plynule a bezpečně. Krok ani trochu nedočkavý, krok nečinnosti, ne však krok zahálky a nudy. – Když přešel po delší straně náměstí, dal i on se úhlopříčnou a zastavil se před kašnou. V samém aritmetickém středu prostranství. Stál vzpřímen. A v tomto vzpřímení nebylo nic nuceného, nic vědomého, nic násilného. Byl to postoj tvora, jemuž se stalo nejpřirozenější zkušeností, že člověk je živočich, jenž se trvale vzpřímil na zadních končetinách a jehož příznakem je schopnost nésti hlavu vzhůru. Nohy přitom arcit' byly sraženy k sobě, jako bývá u vojáků, jimž povoleno „pozor“, ale překrásná svislost paží (v pravici držel čapku) zlomila reminiscenci na imperativ otrokářské vůle, jakmile přivábila zrak, což nastalo prvním pohledem. Och, té svislosti jeho paží! Vyjadřovala bdělý, sebevědomý odpočinek, jehož se nedotkne urážlivé slovo „zahálka“. Vyjadřovala ušlechtilou výpravu všech smyslů za požitkem a všeho intelektu za kritikou. Vyjadřovala tichou, ale zřetelnou samomluvu duše, jež se vydala, prosta malichernosti i zbabělosti, aby zhrdala nepřezírajíc. Více než cokoliv jiného hovořila o cizinci, že jde a jde, že nikdy nebude ukojen a že nikdy nesvěsí hlavy, třeba věděl, že není ukojen.

Stál, že se maně zastavil, a přece podivuhodná dekorace žhavého centra, jakoby úmyslně sem vkomponovaná po zevrubných poradách účelnosti s přepychem.

Zdálo se, že lomenice i vikýře, kašna s Neptunem, poměr zasklené plochy domů k jich ploše plně zděné, půdorys náměstí i jeho perspektiva vzepjaly se prudce k energické, ač očima nepostřehnutelné korektuře své ledabylé náhodnosti a že intuicí našly vztah k živoucí

kolmici uprostřed náměstí. Ve strnulé hromadě zdivá nastalo pojednou zkyprění světla a vzduchu. Jako by se nimbus rozestřel, v němž předměty rozkošnický poznávaly ukrytou svou krásu. Nerovnost výšek dala zčistajasna zvučnou kadenci a strakatost domovních nátěrů fascinovaná byla v houževnatý souzvuk. Bylo plně. Náměstí dalo samo sobě povel, jehož uposlechly i spodní tepny, jimiž až dosud odtékal život města. Nastal zpětný proud a horko se ukáznilo.

Ve tváři cizincově nebylo domýšlivosti: pouze jakási samozřejmost sama o sobě, již nebylo odporu.

V jednom okně objevila se hlava, pak celé poprsí. Vyložilo se a zapátralo přese střechy protějších domů. Vzápětí pak obrátily se prázdné oči k cizinci, přitaženy jím – nemohlo býti jinak –, a hlava se pak jaksi zároveň i vtáhla mezi ramena, i vysunula ven. Zatím cizinec, ni v nejmenším nezměniv svého postoje, stal se jakoby předmětem, ale předmětem nesmírně oduševnělým a nutkavým, k němuž vše ochotně tíhlo. Patrný šatem, postojem i výrazem oka tak, že ovládal, nevnucoval se přece ani nejmenším posuňkem, ani nejnepatrnějším hnutím a město i zraky proudily k němu tak přirozeně, jako spadají stojaté vody k tekoucí bystřině, když hráz byla otevřena.

Tvář v okně po chvíli zmizela, ale toliko na okamžik. Vzápětí objevily se tamže dvě, které náruživě šeptaly, těsně k sobě skloněny. Pak přehouplo se zavolání „Aninkóó!“ – Jako by napjal lano z onoho okna do protějšího, po němž zvolání odkvapilo jako visutý vozík. Když dojelo, objevila se naproti nová tvář, jejíž pohled, bez nesnází už, rovnou našel cestu k cizinci. Ale jinak zůstalo liduprázdno i nadále. Popolední výkřik po Anince zníval asi častěji; byl smluveným znamením, které náměstí dobře znalo; vzrušilo se jím právě tak málo jako svou vlastní letní ochablostí, ačkoliv to nebyla ochablost ledajaká, ne obyčejná letní letargie totiž, nýbrž cosi jako nemoc, jejímuž útoku sotva by odolala bytost o poznání méně apatická než náměstí okresního města. –

Tak dal se cizinec pozorovati třemi páry očí. Pravím, že se *dal pozorovati*, a tomu skutečně tak, neboť vpravdě nikterak se o to

nepřičinil a mezi čtyřmi lidmi, již právě jsou na scéně, trpným byl on, třebaže v jeho trpnosti rozpoznati bylo mnohem více akce než v hybném vzrušení pozorovatelů.

Na nároží objevil se jeden z obyvatelů. Stanul. Možná že ho zarazil nový vzhled náměstí, kudy chodíval tak často. Neboť bylo patrné, že stanul překvapen. Pak teprve povšiml si příčiny změny, předmětu cizorodého, a přec tak náležitěho sem, a zamířil k němu. Kráčel kupodivu bystřeji než dřívější chodci, chůzi jeho vyznačovala *trpělivost*, trpělivost a ostražitost. Náměstí stalo se k jeho krokům ozvučným; dříve nebylo znělo. A hlahol ten ostře skandovaný měl světelný ráz a vzbouzel neodbytně dojem léta a poledne. Došed, vyhnul se nevelikým obloukem a kráčel dále neohlížeje se. Ale jeho chůze byla něčím novým, a to takovou měrou, že si toho povšimly všechny domy. A hle, v oknech, v jednom po druhém, objevovaly se siluety, mlhavé zprvu, rostoucí však vůčihledě do ostrosti leptu, vyvstaly na temných pozadích pokojů, propůjčující oknům bytelnosti, obsažnosti, a svými ostrými obrysy připomínaly arabesku, která však byla z podstaty celku, vyrostlá odtud, ztužujíc jeho hmotu. A opět bylo zříti, že nastal údiv, když postřehli cizince, ale údiv ten neměl trvání. Tak náhle jako povstal, tak i zmizel – a jeho místo zaujala zvědavost, ač to není pravé slovo. Pocit, jaký míváme při pohledu na známou věc, v níž náhle zatušíme nevysvětlitelnou, nepojatelnou, ale zároveň i nepopíratelně novou fázi.

Pojednou všechny osoby v oknech, co jich bylo kolkolem, vyložené dotud na složených předloktích, vzpřímily se, nikoliv nepodobny padělkům, odlitým podle cizince, a po řadě šel pohled od okna k oknu. I vstoupil cizinec do vědomí města a byl tu jako cosi nepohodlného, ale neodbytného. Vše nabylo výrazu očekávání a očekávání to opět mělo ráz chůze cizincovy, když se procházel, jakož chůze domorodcovy, jenž nedávno tudy prošel: ráz trpělivosti, ráz neukvapenosti.

A cizinec a město byli sobě tváří v tvář, ono valně se namáhajíc fantazií a rozumem, on nečinný ve své tajemné rovnováze.

Vztah, jenž nastal mezi oběma účastníky, byl podivný; diváci cítili křečovitě napětí, jim posud zcela neznámé, cizinec však nejenže nezdál se ho sdílet, nýbrž dle všeho nebyl jím vůbec dotčen ani trpně, a třebaže i on byl v oblasti sympatického pásma, zachoval si – tot' bylo patrné – nerušenou volnost a nerozpačitost. Městu stávalo se napětí nesnesitelným. Tu však přihodilo se cosi neočekávaného. Na náměstí přišel mladý muž. Byl to student, který v městě trávil prázdniny. Zdejší rodák. Ale nenáviděli ho, protože se jim odcizil. Přijíždíval málokdy. Studoval v cizině. Odprýskl od tohoto města tak důkladně, že na stmelení už nikdy nepomyslili. Neboť zdálo se jim, že na ně nevraží: protože se, jak říkali, nedovedli dosлідiti nejtajnějších záhybů jeho života, přestože si dali největší práci. Ale ve skutečnosti si nerozuměli, protože tím, co oni nazývali nejtajnějšími záhyby, on pohrdal jako malichernými příměsky lidského osudu, jež nemají významu. Jeho studium, jeho práce, jeho životní snahy nebyly tajemstvím; ale tajemstvím byli a zůstali jeho osobní přátelé, jeho majetkové poměry, jeho cesty a jeho flirty, jeho společenské postavení a jeho lásky. Neznajíce je, měli za to, že jim zpronevěřil svůj život, na nějž si osobovali právo. On mlčel, a stejně jako odpíral odpovědět na jejich zvědavé otázky – a dovedl to způsobem, jenž rázem odzbrojil nejdotěrnějšího –, stejně tak netázal se po věcech, po nichž rádi byli dotazováni – a i to činil způsobem, který je dráždil. – Považovali ho tedy za odpadlíka, jenž zapřel domov a nevraží, on však vracel se opět a zas do města, které ho tolik nenávidělo – a příčina jeho návratů byla prostá: byl sem váben, nevěděl už ani proč a nemohl odolati.

Ten tedy přišel na náměstí a postřehl ihned změnu, která se udála. *Údiv* zračil se na jeho tváři, údiv nad lidmi v oknech i nad cizincem, jenž byl toho příčinou. Ale údiv nezmizel z jeho rysů vzápětí poté, kdy se objevil – tak jako tomu bylo u ostatních; nikoliv, nesl jej neporušena přes celé prostranství, nesl jej na své tváři neopotřebované, dychtivé, větrům, slovům a vzruchům nastavené, nesl jej jako bohatství, jež staví na odiv, jako krásné dobrodružství. A ještě tím se lišil, že nezměnil rytmu kroku, když užírl podivné. Přišel

křepče, rytmem prozrazujícím nedočkavost a vědomí cíle, přišel jakoby v rozběhu za něčím – a tak šel i pak, když ho zastihl údiv. Tak jako by cestou stále a vždy očekával cosi, co ho vzruší, co ho vybičuje k vrcholu citového pohnutí, tak jako by za údivem šel, jako by údiv byl jeho cílem. S otevřeným srdcem se mu podává, když se s ním střetne, ale měniti krok či směr není proč! A tedy šel přímo k cizinci. Došel, přešel, *ohlédl se*, zašel. –

Sto, více očí káralo jej z odlišnosti, káralo pohledy malé nevraživosti – té, již mu vyčítávali – a podrážděné samolibosti vzrušených, sočících na člověka, který se vymknul jejich souboru. Ale vlastně měli mu býti povděční, že svedl jejich pozornost domnělou provokací a že pomohl jim z postavení, jež bylo příliš trapné.

Tu cizinec vykročil. Nespoután upřenými pohledy zamířil do ulice, ústící do polí. Šel opět jako ten, jenž přecházejí trpělivě čeká na soudruha, který smluvil schůzku a jistě pozdě nepřijde – a když zmizel v ohbí ulice, kráčeje do polí a k lesu, upoutav k místu, kde zašel, zraky těch, kteří jej sledovali, zanechal ve středu města vířivý neklid, neklid hladového žaludku, jemuž odtrženo sousto, dlouho jej dráždící. Vířivý neklid! Nastalo přebíhání, zastavování; lidé vycházeli za nicotnými záminkami, vyzvídající a sdělující, hledající a slídící, pod nátlakem neobyčejného štváli všichni svou představivost k napětí, v kterém si libovala jako líný pes na slunci. Nejdříve jednal každý na svůj vrub; brzo však se zvědavost organizovala v obecné úsilí, aby byl cizinec odhadnut, umístěn, utříděn. Hotel působil jako sací papír. Přitahoval pracně usmolené dohady o příhodě, dohady však splynuly v beztvarou kaňku, jakmile se dotkly tvrdé skutečnosti hotelového zápisu. – *František Kres, Rodez* stálo v knize cizinců.

Ani nejstarší měšťan nepamatoval, že by v městě byla kdy sídlila rodina toho jména. Ani v městě, ani v okolí. A podobné tváře nikdo zde nespatrił. Podivnější než jméno osoby bylo jméno města, udaného jako bydliště. Protože František Kres mluvil česky – a pokud se dalo souditi z mála, co řekl, bezvadně česky –, bylo těžko rozhodnouti o městě Rodez. Nejpoučenější dali na vybranou: Švýcary, Francie, Španělsko. Ale teprve naučný slovník, jež vlastnil ředitel zimní

hospodářské školy, rozhodl pro Francii. Tím však, že byla doložena existence města, stal se případ teprve jak náleží záhadným. Byli by si přáli, aby Rodez bylo slovem fantastním, protože čirý pomysl je pohodlnější a méně mučivý než realita spoře doložená.

Bylo ovšem nasnadě prohlásiti jména osoby i města za vylhaná, ale všichni cítili, že by okrádali jen sama sebe, kdyby se rozhodli pro podvod a mystifikaci. Nehledíc k tomu, že degradací cizincovou nebylo lze odkliditi ani tajemný automobil, ani cizincův podivný ústroj, ni jeho krok, ni jeho postoj nikterak, a zvláště však onu svislost jeho paží, tak výmluvnou. Všichni chápali, že podstatnou je *neobyčejnost*, nikoliv exotičnost. A rovněž chápali, že zbavivše se jediné sdělitelné skutečnosti, již jim zanechal – zápisu v knize cizinců –, odpravili tento zjev ze světa skutečnosti, byť sebemlhavější. Té chvíle, kdy by si řekli, že cizinec není ani Františkem Křesem z Rodez, jenž pravda byl jim pouze Hekubou, ale přece *aspoň* Hekubou, té chvíle vzrostl by jim cizinec ve zjev fantastický, ne již vzrušující, nýbrž děsivý. A oni nemínili vyměnití příjemné lechtání zvědavosti za tlak nedohledného, nepředstavitelného tajemna. A tak nezbyla jim než inkoustová stopa, která neříkala nic méně, ale také nic více, než že cizinec *jest*. A že *jest* Františkem Křesem z Rodez.

Město zakoušelo trapná muka. Tím trapnější, že cizinec, zmizevší v lese, propustil je z fascinace, aniž jim bylo popřáno vrátiti se opět neodkladně do zbředlé měkkoty zvyku.

Vzpomínali chvíle, kdy se do prázdna nudili, nalhávající si opak; zvláště však vzpomínali chvíle, kdy byli kolmým předmětem uprostřed náměstí ovládnuti tak, že nebylo lze ani se vzpouzeti, ani uvažovati o následcích, kdy postřehli přesun ve složení svých niter i svého města, přesun až ohromující, protože byl vyvolán příčinou zdánlivě tak nepatrnou. Tehdy bylo jim projíti pásmem spalujícím všetečnost a oni poznali dosah tohoto dobrodiní. Kdežto nyní jejich požehnání v nich kvasilo, infikováno jejich přirozeností, a kvas ten přísámbůh nebyl příjemný.

Pomalu nastával večer. Ulice, jimiž odtékal život a městská podstata, sály nyní lehce ozonovaný vzduch polí a napájely jím kdekterý

kout a po částicích, stále kompaktnějších a kompaktnějších, vpravovaly sem jako po páternosteru ty, kteří se městu ve dne zpronevěřili. Ale dnes nebylo tomu tak jako jindy, kdy vonné ovzduší podvečera okouzlovalo všednost a pobízelo v rozepři zálibečky sobě protivné, opatřujíc tak náhradu za sny a za klání vášní. Vracející se odpadlíci zastihli šeplavý, drobně klokotající kvas, v nějž byli strženi, aniž jim poskytnuta možnost, aby poznali jeho příčinu. Byli veň strženi horempádem a zmítali se s ostatními, zmatenější než oni a tklivě bezradní.

Město volalo po cizinci, aby dal směr a radu.

Ale cizinec procházel se v lesích – nemaje potuchy a nedosažitelný – a na protilehlé straně, v jiných lesích, šel student krokem, jehož cílem je údiv. Byl pokojný – a na cizince už dávno zapomněl.

A ve večeru, jenž nastal, protáhlo se město, unavené a s hlavou plnou zmatků a plnou obav před neklidnými sny. –

Stůl honorací stál pod litografovanými podobiznami Havlíčka a Palackého – a hodnou chvíli byl už zplna obsazen.

Když vstoupil cizinec, napřímil se hostinský, jenž právě shrben, hlavu zasutu shlukem hostí, vykládal a kombinoval. Teď stál chvíli rozpačitě, rty semknuty jako člověk, jenž je zrovna zavřel za vše-
tečnou větou a nemá šťastného nápadu, jehož proslovením by je odpojil.

Opisuje nohama osmu za osmou, provázel cizince, který usedl za prázdným stolem.

Veliké utišení. – Cizinec hleděl před se, míšeje pohledy a neuhýbaje jim.

„Ráčil jste se procházeti! Bezpochyby obnovujete staré vzpomínky.“

„Neznám zdejšího kraje.“

„Tak, tak! Tedy turista. Cestování je krásné.“

„Ano, viděti je krásné.“

Obličej hostinského nabral hloupě zklamaného výrazu; komu libo, mohl v něm rozpoznati též bádání o smyslu – o pravém, pravém smyslu věty cizincovy.

Host objednal. Hostinský odebral se k notabilitám s grimasou složenou z vychytralosti, hlouposti, zklamání a pošklebku.

Je třeba přiznati, že přes všechn zmatek město po celé odpoledne horečně zbrojilo. Zbrojilo proti svodu cizincovu. Zbrojilo, aby na něm zůstalo lpěti ne sympatií, nýbrž nejvýše zvědavostí. A v kvasu našlo sama sebe: vyšlo zvědavé a rozhodlo se pohrdati, kdyby jeho zvědavosti bylo odepřeno, což její jest. Město uspělo. Zapomnělo odpolední chvíle; nebylo jí už. A jen ve tmě mohlo se ještě zdáti, že nerovnosti výšek na náměstí dávají ozvučnou kadenci a strakatost domovních nátěrů že je fascinována v houževnatý souzvuk.

Cizinec dojedl. Hleděl před se. Míjel zraky, neuhýbaje jim. A ačkoliv stůl zpola jej kryl, přece bylo možno sledovati promluvu jeho paží; a hovořily takže jako odpoledne, když zvábil město, nový krysař z Hammeln, který však ani píšťaly nepotřeboval. – Opřel hlavu o zeď a seděl. Nic, než že seděl. A vyjadřoval blaho člověka, který může, který smí čekati.

Redaktor místního listu potřeboval chvíli, než se přitočil k jeho stolu. Plíživý útok zastíral pečlivou prohlídkou matičních diplomů.

„Naše společnost dovoluje si pozvati pána, aby přisedl ke stolu. Bude velice poctěna.“

„Jste velmi laskav.“

„Naše město je městem pokrokovým. Dbáme, aby nám nic neušlo z moderních proudů. Odbor Volné myšlenky – –“

„Volná myšlenka! Co je to?“

Redaktor držel před sebou hořící doutník, s převahou očichával kouř a zdálo se, že čeká, aby se naskytl někdo, koho by doutníkem spálil.

„Pán jest cizinec. Mnoho viděl. V lecčem by nám mohl poraditi – co se týče kultury a tak dále. Přeje-li si informací – –“

Cizinec zamžikal lehce očima.

„Mýlíte se. Málo jsem viděl u srovnání s tím, co ještě zbývá uviděti. A všechny rady, které bych mohl dáti, jsou platny jen mně. Nikdo nemůže mě informovati o tom, co jediné rád bych zvěděl: totiž o skutečné barvě nebes. Poznám-li ji kdys, jen ze sebe ji poznám.“

Neskončil malým ironickým úsměvem?

A útok do třetice. Magistr. Přišel jakoby velmi pilně zaměstnán naléhavým problémem:

„Zde na malém městě! Každý cizinec vzbudí pozornost. Ovšem. Necht' pán promine. Zvěděli podle zápisu v knize – je to nediskrétní, ale zde jsou všichni jakoby jednou rodinou –, zvěděli tedy, že pan Kres – pardon, zná-li jeho jméno – je z Rodez, ve Francii. Já kdysi pobyl v Paříži. Týden. Ale Rodez – Jsem sice dosti zcestovalý. Ale Rodez – –“

„Rodez. Ano, Rodez je velmi nepatrné město. Nezajímavé město. A přece jsem tam zvěděl vše, co zvědětí nutno, abych necestoval darmo.“

Cizinec povstal a řekl:

„Pane, děkuji za trojnásobné pozvání. Jsem obyčejný, nezajímavý člověk, ujišťuji vás. Moje záležitosti jsou všední. Nechci hatiti vaši romantickou iluzi, ale chci býtí sám.“ A dodal smířlivě: „Rád bych byl sám.“

Představovali si, že zvědí všechno, co se zračí jejich vychrtlé zvědavosti. I byli udiveni, že nezvěděli nic. Ale ještě více je podivilo poznání, že přes jeho zpěčování nejsou s to pohrdati jím. Někteří z nich vzpomněli si, že takto fyzicky strádali jako mladí lidé, když nešťastně milovali. Ve svém konventiklu¹³ rozhodli, že jest pomaten; ale to řekli jen proto, aby ušlápli své přesvědčení o jeho převaze. Marně. Želeli bývalé lenosti; želeli odpoledního očarování; želeli nedávného rozhodnutí, že jím budou pohrdati; protože to, co bylo nyní, zmetkovitě trá pilo: jistota, že neuslyší onoho slova, které buď by posunulo dnešní událost někam do absolutního nedostupná, buď ji strhlo ve fraškovitou všednost. Tá pali mezi nebem a zemí a závrat', jež je jí mala, byla protivná – ó, jak protivná! – proto, že nebylo vůbec jistoty, jsou-li převelmi vysoko, či pouze na poskok od země.

A opět se přihodilo cosi neočekávaného. Vešel student. A pozdraviv, usedl ke stolu cizincovu, ačkoliv byly tu i stoly prázdné.

13 Tajné shromáždění (schůzka). Pozn. red.

Pohlédl naň zrakem, jenž pravil: „A tys ten, kterého jsem viděl už dnes odpoledne! Dobrý večer,“ ale více se oň nestaral. Teprve když pojedl, podali si oba němí besedníci několik pohledů, kterými nebyli podiveni, ačkoliv bylo proč podiviti se, protože pohledy jejich řekly si navzájem, jak dobře si rozumějí.

A zanedlouho užasl stůl honorací: student s cizincem živě rozprávěli. Rozprávěli polohlasem jako lidé, kteří se dávno znají a trefili si do noty. Rozprávěli a bylo patrné, že sobě nic navzájem nevykládají, že se ani nepřesvědčují, ani neprou, nýbrž že rozprávka jejich je prostým vypravováním a sdílením. I záviděli oběma. Neboť klidně planoucí ty oči, ty oči nezvědavé a vědoucí, ty oči nedočkavé a dočkávající v době největší tísně, ty oči rády se podivující, ty oči nezastřené, ty oči čekající – ano ty čekaly krásně, až dopoví besedník, aby navázaly hovor v pásma dvěma tkané a tak nerozeznatelně v jedno spojené, v jeden proud, ve společný proud citu a myšlenky dvou smrtelných.

Když si na rozchodnou podali ruce, potřásli jimi silně a krátce. A cizinec odešel, kráčeje dlouze a pružně.

Tehdy srotili se okolo studenta zapomněvše, jak naň nevraží. „Kdo je? Odkud je? Kde se tu vzal? Kam jede? Odkud se znají?“ Neznali se. Neví, kým je, ni odkud přišel; ani kde se tu vzal, ani kam se ubírá. – Student se smál. Student se pásl na uhranutých rodácích.

„Proč že se netázal?“

Proč on, poutník, tázal by se poutníka, lze-li si toho tolik říci bez otázek? O světské kráse a lidských radostech; o nenávratném putování a slastném pocitu, že není návratu. O zemi, lidech, o jejich slotách, práci a snahách, o trpělivém očekávání velikého našeho dne, kdy vše nám bude zjeveno, aniž jsme se tázali? –

Ale s nimi byla marná řeč. Rozešli se po svých domovech pokleslí na mysl, poněvadž se jim nepodařilo servati vlastní iluzi, poněvadž unikla jejich hmatavým rukám. A město snilo zmatený sen o tom, jak bílý oblak sletěl na trojzub křivého Neptuna a jak se přitom rozsypal na ledovou tříšť.

Za svítání zastavil před hotelem závodní automobil. Cizinec usedl do nízké karoserie, která se rozjela prudkým smykem, jako by to kobyłka byla skočila skokem dlouhým a nízkým. A zmizeli. – Zatímco náměstí zůstalo, v strakatosti své zapomenouc včerejšku, a zatímco čtyři ulice představovaly chapadla příliš krátká, než aby podala středu města to, o čem dálka snila.

Smířlivý akord

Obnova

Paní Anně Lauermannové-Mikschové

U hlav postele rozžali dvě voskovice a do rukou i k nohám dali mi nějaké květiny, přinesené zdola ze zahrady. Rád si představuji, že byly vesměs barev rudých, fialových a bílých. – Bylo to velmi dojemné, bohužel však po dva dny – než přijeli nejbližší příbuzní – nebylo nikoho, koho by se dojetí zmocnilo.

Ve dvou denních listech ukáplо po nekrologu a v obou stálo, že se mnou umřelo mnoho slibných nadějí. Ale číslice, udávající věk, usvědčila pokryteckost onoho tvrzení a dávala naopak větě ten smysl, že co se nadějí týče, škoda slov.

Když se počala na víko vršiti hlína, duše moje opustila tělo a odvedli ji do šerých prostor, kde byly nevrlé i hašteřivé bytosti. Uplynula nějaká doba – nevím jak dlouhá. Tehdy přistoupil ke mně jakýsi nevzhledný zjev a ospale se mnou sdělil, že relegace¹⁴ mojí duše do očištec – o jejímž oprávnění prý byly dosud některé pochybnosti – shledána dodatečně odůvodněnou, jelikož u mého hrobu zjištěn byl lidský tvor, který oplakáváje mou smrt, šeptal cosi o hříšné lásce.

Nikdy zaživa nebyl jsem tak lhostejný jako při této zprávě. Nebýti této obecné lhostejnosti, řekl bych, že jsem byl dokonce mile překvapen, protože jsem svůj život považoval za mnohem černější a sám sebe soudil značně přísněji.

Očištec byla rozlehlá místnost, všecka šedá a tak jednotvárná, že ničím nepřipoutala zraku a u ničeho nedala mysli prodletí. Bylo mi, že jsem jí dávno přivykl, bylo mi, že zde žiji od věků, a jediné, co mě naplňovalo podivem, bylo, kterak že tento jednotvárný poklid, kde jsem nesnášel ani bolestí, ani úzkostí, může přispěti k odpykání hříchů? I šerosvit, jímž tato místnost byla naplněna, jsem znal: toto

14 Vyloučení. Pozn. red.

lenivé, jakoby mrzuté osvětlení připomínalo mi živě (lze-li se tak vyjádřiti vzhledem k unylému úhrnu) zatuchlou příchut' radostí zaživa a jaksi též fádňi vůni líčidla, která vždy provázivala mé strasti. Ostatní tvorové v očištění meškající – kteří, jak jsem už řekl, působili na mě dojmem nevrlých a hašteřivých bytostí – snášely se docela dobře, třebaš docházelo zhusta ke křiklavým výjevům. Já však žil samotářsky, ostýchaje se a nedůvěřuje, a oni mě nechali na pokoji.

Okna v pokoji, ježž jsem zaživa obýval, zůstala zatím dnem i nocí otevřena. Myslím, že týden nikdo nevešel. Po ránu – byl pozdní, jasný říjen – nadusalo se tam syrové zimy, jaká bývá jen v místnostech neobývaných, a když slunce stoupalo, vytrácela se jen pozvolna, nikdy ho neopustivši docela. Večerní soumraky ubytovávaly se předčasně a nevraživou zdála se mi tma. – Vše stálo netknuto na svém místě. Zvláště květinové výzdoby bývalého svého domova jsem si povšiml a vstoupilo mi na mysl, že jsem měl zvláštní zálibu ponechávati v pokoji květiny už uvadlé, a vysvětloval jsem si odtud mnohou z příhod pozemského svého života.

Na psacím stole posud stála kameninová váza barvy cihlové se svazkem jedlových větévek. Jednak rudé, jednak jasné mrtvolné zeleni, byly svázány vyrudlou stužkou z modrého atlasu. Růžové poupě, červené, ale skvrnitě plísňovou žlutí a tmavomodrý květ astry – obě napadrt' vyschlé – dávaly mdlý souzvuk na rudozeleném pozadí jehličnatých větévek a harmonizovaly s nimi v tesknou barvivost. Znenáhla opadávaly jehlice – nejspíše vlivem ustavičného přítoku čerstvého vzduchu – a hromadily se okolo spodku vázy.

A na stěně, v proutěném košíčku, ježž jsem kdysi dostal darem, i tam byla jedlová větev, také už z valné části odumřelá, a přes okraj nakláněly se v beztvarem, seschlém, svraštělém shluku růže, mezi nimiž hořela fiala a slez jako rány. – A posléze selský pomalovaný džbán plný žlutých, zářivě hnědých a růžových slamének, Nesmrtelných to mezi květinami. – Nad leptem, představujícím stádo krav hnané z pastvy, květnonedělní košťátko jehněd, korunované kytičkou fialek – vše zaprášené a div neztrouchnivělé. –

Dívaje se na vše to, uvědomil jsem si, že tyto květiny nepovadly teprve v té době, co jsem navždy odešel, nýbrž že jsem mezi jejich delikátními mrtvolkami dlouho, dlouho žil, spřádaje sny o rušném životě, o výpadech, o ctižádosti. Pochopil jsem nyní teprve, že všechny ony sny nemohly se uskutečniti snad proto, že sněny byly v tomto prašném ovzduší uvadlých okvětí, v tomto pokoji, jenž dnes, neobydlen, projevoval náležitý smysl všeho ladného uspořádání: v sobě uspokojené a samo sobě cílem, připomínalo divadelnost interiéru, vystaveného za výkladcem továrny na nábytek, a nikoliv jeviště půtek a smíření – ustavičně se střídajících –, jež svádí a slaví člověk sám se sebou. Rmoutil mě úzkostlivý pořádek, s nímž srovnán nábytek i veškeré zařízení; ale urovnanost řad v knihovně, pedantní a bezvadná, ta docela bolela, neboť žalovala na mě žalobou, již nebylo lze ani umlčeti, ani zmírniti, žalovala, že jsem žil, toliko *na vědomí bera*.

Protože však vše bylo odbyto a nic už k nápravě, protože vše, co jsem nedožil, nemělo nyní většího významu než to, čeho jsem – tehdy na zemi – získal, pociťoval jsem výčitku jen jako marnost – snad poslední z marností. A ku podivu bylo mi věru, že zde na věčnosti jest možné rozjímání o věcech tak převelice sobeckých a světských.

Jednoho rána však, kdy větraný pokoj můj všecek byl roztřesen zimou a smutně hleděl do prázdna s výčitkou marnosti, jež mu byla dotud uložena, a s takovou bolestnou otázkou po příštím určení, kterého se už nemohl dočkat, zabořilo to prudčeji než jindy, neboť poprvé jsem docela zapomněl na sebe sama. Byl to jasný pocit soustrasti nad smutným údělem, jehož já cítil se neblahým strůjcem. Měl jsem přesné vědomí, že jsem viníkem vůči pokoji, v němž jsem se po tak dlouho prohřešoval denně na svém životě, až i prostora, kde se tak dále, tak ochořela, že i nyní ještě, kdy mě není, kdy jsme už zapomnění já i náhodnost mého pozemského bytí, pokoj můj stále ještě strádá následky mého truchlého nerozumy, osamělý, vyvržený a snad i zapomenutý – jako malomocný.

Sám již bez přání, bez touhy, bez potřeb, roztesknil jsem se prudce a s velikou něhou nad neživými věcmi, jimž nevyzpytatelná náhoda dala trpěti *mnou* a tolik je tím znehodnotila! A strážej můj

byla té chvíle tak prosta veškeré sobeckosti, že jsem se až i potěšil její čistotou, a překvapené, chladné a vychladlé srdce mé naplnilo se vlhostí blaha, jehož jsem posud nikdy ještě nepocítil.

Tu otočeno klíčem v zámku a dveře se zšíroka otevřely. – Vešly domácí paní se služkou, a paní, nejdříve plaše se rozhlédnuvši, jako by se strachovala, že se odněkud vyplíží ponurost a ji chladně obe mkne, pravila:

„Jakáž tedy pomoc! Mrtví necht' pochovávají mrtvé! Živým jest život!“

A sama šla a první vztáhla ruku na „památné“ věci, sbírajíc pozorně a zadumaně harašící větve a květy.

Ježto dveře zůstaly za oběma ženami otevřeny, vznikl průvan, jenž – tak aspoň mně se zdálo – jako mohutné a výtečné koště jedním vzmachem setřel prach, pavučiny, kouř a ještě cosi, cosi, co činilo pokoj jaksi nepěkně zarmouceným. Rázem se jako by pousmál a mně bylo, že i blažené zachvění jím prošlo jako někým, kdo dlouho stísněně čekal a konečně se dočkal.

Pak byly stoly a skříně odstavovány, z postele vyvalila se bělostná vlna peřin a zasvítily hrubě červené pruhy matrací, židle překlápěny a obrazy zhurta snímány a přistavovány ke stěnám rubem ven, koberec svinut a z odstrčené pohovky stažena příkrývka a narychlo složena, a již bylo slyšeti veselý svist pometla smýčícího stěny a povídavý mlaskot mokřých hader stírajících podlahu.

Halas postavil se doprostřed jako rozložitý chlapík s rukama v bok a s lokty furiantsky vystrčenými a obořil se na cosi neviditelného, co malodušně couvalo. – Dvě ženská těla se přičiňovala, jedno – paní domácí – zprvu poněkud bázlivě, jakoby s přemáháním lepšího přesvědčení, brzy však strženo burleskním tempem druhé ženy, služebné, která bez předsudků a jaksi bodře a rozšafně došlápla na všechnu chamradinu, kterou utlá paní domácí ráda by považovala za relikvie po mně, s nimiž třeba uctivě.

Viděl jsem vše to a bylo mi snadně. Viděl jsem, jak do pokoje vchází cosi humorného a jasného. Změna nenastala toliko sprovozením prachu, čoudu a onoho nedefinovatelného něčeho, čím pokoje

dlouho nepoklizené mokvají a plesnivější. Odcházelo mnohem více, bylo, jako by se uvolnila neviditelná pouta – a můj pokoj, trpící tak dlouho nezaviněně, vůčihledě se sbíral v novém pořádku, snad dokonce přísnějším ještě, než byl onen, v němž jsem ho zanechal já, ale v pořádku nikoliv unaveném, nýbrž bujarém a usměvavém. Tak bylo, že vše je přesně na svých místech jen proto, aby rozruch, jež tu očekávají, nenatropil spoust příliš nehorázných, až počne škádliti, dobírat si, laškovati a přemítati páté přes deváté.

Konečně dáno vše do pořádku, i zavřena okna. A týmž okamžikem stal se pokoj jakoby novou bytostí, zcela odlišnou od oné, kterou já ho znával. Z dalekého odstupu, odkud já naň zíral, jevil se téměř mladickým, obrozen a z kořene přetvořen úlevou, již mu poskytla drsná hygiena úklidu. Ano, oddechoval osvobozeně jako člověk, vyšedší ze zatuchliny hokynářského sklípku na čerstvý vzduch. A vskutku, vzduch zvenčí, střádaný sem otevřenými okny téměř týden, teprve nyní, byv okny oddělen od ostatního moře vzdušeného, ale cele ještě nasycen slanem neobsáhla, zachvátil předměty i prostor pokoje nezdolnou, podnikavou čiperností svých vzduchomořských návyků.

Přihlížel jsem a zamyslíl se nad nepatrností překážky, již klade bytí lidské přirozeným sklonům věcí a sil. Jak samozřejmým se mi vše jevílo, jak ochotně jsem chápal!

„Tak to bychom měly,“ řeklo děvče, namáhavě, s hlasitým vzdechem se sbírajíc z podlahy, „ale že teď pokoj vyhlíží zcela jinak!“ dodalo s uspokojením.

„Jako by ho ani nebylo bývalo,“ řekla paní, myslíc na mě, „sud bůh, jak rychle se hladina za lidmi zavírá. – Trochu suchých květín, trochu papírů – toť vše – a konec je na smetišti!“ Melancholicky pomlčela. – „Měl to smutnou dekoraci, ale nyní, když jsme vše odstranili – jak je pokoj nezabydlený!“

„Co se toho týče, zdávalo se mi, že byl nezabydlený, i dokud ten pán žil. Bylo mi to až nápadné. Jen trochu nepořádný kdyby byl býval! Ale tak – vyhlíželo to zde jako ve výstavě. Mám-li říci pravdu, tedy vídám ráda u pánů trochu nedbalosti v těchto věcech. Jinak si musím cosi mysliti.“

„A cože to, Pepičko?“

„Milostpaní: páni příliš pořádku milovní bývají *úzkoprsí*.“

„Jak to, Pepičko?“

„Nevím, jak bych to vyložila,“ – a Pepička sbírala putynku – „zdá se mi, že mají slabý charakter.“

„Jsem zvědava, kdo se sem nastěhuje nyní,“ pravila nakonec vycházejíc. Pokoj opět osaměl a opět čekal. Ale i jeho osamění, i čekání měla jiný ráz než dříve: ochotné a trpělivé, protože pouhý předpoklad čehosi velmi pěkného, co se jistě dostaví. Nevím ani, proč pokoj, znovu zamčený, mně připomínal vymydleného, vyholeného mládence, s rozmarýnem v dírci knoflíkové, an přechází očekávaje družičku, zastavuje se na humnech a s pozorlivou rozkoší dívá se do širokého kraje. – Jak pravím, nevím, proč mě napadl právě tento obraz; ale dojal mě intenzivní radostí a znásobil vřelou sympatií, kterou jsem beztak už pociťoval ke všemu, co na mě bylo zapomnělo se samozřejmostí tak prostou vší urážlivosti.

A věru, neklamal jsem se předpokládaje, že nebude dlouho sám. Zakrátko ozval se klíč opět a ve dveřích, postrkem otevřených, viděti bylo milou postavičku mladé ženy. S laškovnou zvědavostí vypjala, dříve než vešla, hlavu a s hlavou jaksi zvlášť ještě též nosík, začervenalý ranním mrazíkem říjnovým, a pak, ubezpečivši se, že je sledována svým průvodcem, mladým důstojníkem na dovolené z pole, stanula konečně uvnitř, majíc překvapení ve veselých, bystřích očích, na nichž na první pohled bylo patrné, že znají už i temné stránky života a že jim neuhýbají.

„Neříkala jsem ti, Venouši, že musíme hledati zde?! A jen zde!? A právě zde!?“

On, brýlatý, vysoký a zavalitý, v uniformě přešité z komisního střihu, která dovedla obestříti podivným rustikálním půvabem těžké a hranaté pohyby, v nichž si dovolenci libují, lpěl pohledem na její rtech, s oním odevzdáním v úsudek druhého, jehož je schopna jen láska sdružená s úctou a důvěrou.

„Ano, věru,“ řekl pouze, ale ožil vůčihledě proslovením těch dvou slov. – Za ním přišla domácí paní.

„Totiž, milostpaní, nebude-li vám překážet, že jsme dva. Jak asi jste se už dovтіpila: válečný sňatek. – Ano tak!“

Paní domácí učinila posunek, že příští nájemníci jsou jí zcela vhod (nikdy nezapomenu toho posunku, jímž jsem byl zapomenut), co důstojník pokračoval:

„Já ovšem dlouho nezůstanu, Běta však by pokoj podržela trvale, potud alespoň, pokud poměry nedovolí najmouti byt samostatný. Snad byste se, milostpaní, s mojí ženou i poněkud spřátelila a v lečem jí poradila, až tu nebudu.“

Paní domácí mile pokynula vojákovi, jenž mluvil s radostí stěží utajovanou nad štěstím ze zánovní družnosti s vyvolenou ženou. Radost ta prohlubovala mu hlas do kovové, srdečné pevnosti a stěny bývalé této poustevny rezonovaly jí jakoby s podivem a radostnou bázní.

„Snad byste nic neměla proti tomu, donesli-li bychom si něco drobností. To jen proto, abychom se tu cítili vskutku jako doma. Jsou to milé věci, totiž věci *nám* milé – jistě mi rozumíte. – Nájemné pokoje bývají chladné, neosobní; jak jinak: vždyť v nich obývají staří mládenci.“

Z hlasu mu znělo politování trochu výsměšné; i hrdost, ba pýcha, že mu zkušenost dovolila souditi o tom.

„Ano, pronajímala jsem tento pokoj; odhadl jste ho zcela správně,“ řekla paní domácí.

„Jak jen možno odstěhovati se odtud člověku, který *nemá pravého domova*?“ podivila se paní-dívka. „Venouši, viz vyhlídku – a vůbec je to tak milé jako kajuta na jachtě.“

– Nejspíše váš nájemník musil na vojnu?“

„Totiž,“ paní domácí se znatelnými rozpaky, „ten pán umřel.“

Oba manželé pohlédli na sebe tázavě. Paní domácí opřela se o postel. Cítil jsem, že otázka nastěhování těchto dvou lidí, pro něž jsem se *právě* stal předmětem, je v kritickém stadiu, a choval jsem veliké obavy, neboť upřímně jsem si přál, aby zůstali.

„Konečně,“ řekl on, „ukážte mi místo na zemi, které dnes není ložem úmrtním! Ani ty se nebojíš, vid', Běto?“ a stiskl jí ruku.

A když odvětila, lehce podtrhujíc:

„Co bych se bála? Tys se mnou,“ obrátil se on k paní domácí letmou otázkou:

„Copak se přihodilo bývalému nájemníku?“

„Totiž,“ řekla paní domácí právě tak rozpačitě, jako když oznamovala mou smrt, „on neumřel přirozenou smrtí. On spáchal sebevraždu.“

„Ach!“ učinila mladá paní, „krvavou?“

„Ale Běto!“ pokáral ji výčitkou, tichou a bolestnou – a já, aniž jsem se cítil dotčen otázkou mladé ženy, zamiloval jsem si onoho člověka citu tak mužného.

„Ostatně jsou stopy zahlazeny – nadobro,“ řekl on, přistupuje k oknu a v rozpacích, jichž jsem nechápal, vyhlížeje do ulice.

„Ovšem, Vášo – ale přece jen, přece! Náš první byt – a tak znamenáný!“

Paní domácí pravila: „Pokládala jsem za svou povinnost upozorniti vás na onu okolnost. Neboť znám předsudky v této věci a respektuji je, třeba jich nesdílím. Byla bych vám učinila ono sdělení i v tom případě, kdybyste se nebyli přímo tázali.“

„Děkuji vám, milostpaní,“ uklonil se obřadně, „ani já nesdílím oněch předsudků. Jsem přesvědčen, že i Běta je jich prosta – bojí se snad jen stesku, jenž plyne z takového pomyšlení. – Ale jsme-li tu oba dva, nedopustím vzpomínky na to, a než odjedu, pak už ona událost nebude ani pravdou. Jak tedy chceš! Byt se ti líbil – –“

„Máš pravdu, Venouši. Taková věc je pravdou jen chvíli. A my jsme dva.“

„Byl to jinak řádný člověk,“ dodala paní domácí jakoby na omluvu, „bůhsud‘ co ho napadlo... Činil vždycky dojem, že zabloudil cestou; soudívala jsem tak i proto, že měl nitro jaksi omšené, ačkoliv vyhlížel mladším, než skutečně byl. Číšel z něho nikoliv snad chlad, ale přece jen cosi, co bránilo sblížení. Dnes to mohu říci: Byl ubožák mrtev dříve, než umřel.“

„Nastěhujeme se!“ rozhodla paní Běta, „a co se týče minulosti, zapudíme ji odtud, dá-li bůh. Nevím; ale zdá se mi, že i ten pokoj už zapomněl. Život živým!“

„Jinak je to myslím zdravý, světlý a vzdušný pokoj,“ řekla paní domácí.

Bylo mi, že bývalé mé obydlí sní o vzdušných zámcích příští družnosti. Předměty stály v napětí, dychtivy, aby se jich už dotýkaly ruce, jež jiné ruce tisknou. Zrcadlo zasazené do skříně směle zablesklo a třásně na stínidlu zatřepetaly se neznatelným jakýmsi průvanem.

Ke čtvrté hodině se vrátili. Tou dobou přichází okna, jdoucími na severozápad, krátká, ale prudká sprcha světelná. Paní Běta, v náručí čerstvé květiny, vběhla do ní a dala se jí chvíli laskati. Její muž, ruce plny, zavíraje dveře ramenem, vešel bokem za ní. Pokoj je vděčně obemknul, zabezpečil jejich štěstí a znenadání se okna nevysvětlitelně zamžila.

Odložili. Paní Běta jala se plnit prázdné vázy květinami, jichž hřímajících barev pokoj se nadšeně zmocnil, a pak za velikých, bouřných, veselých porad počali rozestavovati svoje ozdobné sklínky, své porculánky, zavěšovali drobné rytiny, kladli šňůrky pestrých korálků a šátky třestící barvami.

„Bude to velmi pěkné,“ tvrdila žena, „pěknější, než jsem si představovala. Pomysli jen na večery pod touto žlutě zastíněnou lampou, kde budeme hovořiti či kde já budu na tebe vzpomínati. Budeme zde vždycky oba dva. Nikdy se tomuto pokoji o ničem takovém ani nesnilo!“

„Chudák!“ prohodil on usedaje. Počalo se šeriti a v stříbřitém, skutečně stříbřitém šeru krásně vyhlížely obě lidské postavy.

„O kom mluvíš?“ otázala se poněkud udiveně.

„O bývalém nájemníku. Nebojím se, neruší mé spokojenosti, ale z hlavy mi nejde.“

„Na takové věci se nemyslí. Nás se to už netýká. Neboť viz, jak vlídně nás přijaly ty čtyři stěny! Obnovily se úžasem, že vykvétá život mezi nimi; nemyslím, že zde před námi bylo více než očekávání života, ale umučené a zkrehlé.“

Ve výklenku, kde i za mě stával lihový kahan, připravovala čaj bzučíc přitom, zatímco on, v bezpečí samoty a zabezpečen před osaměním, četl večerní listy, pohodlně sedě v křesle, nakloněn na-

zad, širokým prsoum dávaje s rozkoší oddychovati. Tu jako bych spatřil v onom křesle sebe a vzpomněl jsem si, že jsem sedával skloněn dopředu.

Studená večere s čajem byla připravena a mladá žena vyšla, aby přizvala paní domáci.

„Nesmíte nám toho odříci,“ bylo slyšeti z chodby, „ne, nesmíte.“ A pak opět: „Ale jděte s ústrojem! Nejsme-li sousedy?!”

Za malou chvíli obě ženy vešly. – Tři lidé posadili se ke stolu a hovořili srdečně a tiše. Ruce se mihaly nad deskou, podávající to ono, a světlo lampy chápalo se jich, jako by jim chtělo překážeti milým laškováním.

„Jak rychle se pokoj změnil,“ poznamenala paní domáci.

„Vždyť jsme toho také nanесли!“ řekl omluvně, „ani jsme se neotážali, smíme-li zatlouci několik hřebíků.“

„Ó, nač se ptáti!“ udělala rukama a řekla pak:

„Tak jsem to nemyslila. Změnil se *vůbec*. Neznala jsem ho posud za večera. Ale snažívala jsem si představit si ho. A připadal mi – jak bych řekla? – připadal mi lítostivým. Nic odtud neznávalo. Leda kroky. A jen kroky.“

„To se teď změní,“ paní Běta vesele, „ó, to se změní. Jsem tu dokonale šťastna. Třebas jen válečným štěstím. Myslím si totiž, že to právě dostaví se teprve v našem hnízdě. Ale i toho se dočkáme, dá-li bůh.“

„Ale ovšem!“

Zatroufaly si sem chudé tlumené zvuky z ulice. A pokoj, kde bývalo dusné ticho, ukládal si ony zvuky a přihlazoval jako hravé dítě, jemuž posléze vyhověli.

„Ale tu je jakási fotografie,“ řekla náhle paní Běta, hledajíc cosi na spodní desce psacího stolu – a přinesla ji.

„To je on. Přehlédl jsme ji při úklidu.“

„On? Pohled, Venouši!“ a podala mu ji.

Podíval se na ni přes okraj číšky, z níž právě pil.

„Měla jste pravdu, milostpaní, zatrpklý a odmítavý obličej.“

„Ano, tak mi vždy připadal. – Musím ji odeslati.“

Paní domácí schovala fotografii do kapsy a počala loupati jablko. Vpůli ustala:

„Sedíme zde v jeho pokoji, jíme, povídáme si – a když se namane vzpomínka na něho – jako teď –, sledujeme ji, loupajíce jablko. Není to vlastně kruté?“

On pokrčil rameny.

„Protivilo by se mi,“ řekl, „kdybychom předstírali, že se dotýká našich srdcí. Pokoj popeli jeho. – Ano, milostpaní, říkáje to cítím upřímně, co pravím. Požadovati více...? Je tam, my zde. Tot' vše.“

Já, přihlížeje zdaleka této scéně a naslouchaje, odvrátil jsem se nyní a zamyslíl do neurčita. Hluboký, krásný klid, jakého jsem nikdy nepoznal, klid – blaženost zmocnil se mě.

A pak ubíhal den za dnem a můj pokoj, tu žvatlavý, tu vážný, tu smutný, tu veselý a i rozpustilý (zvláště když manžel, který podržel své tklivé medvědí způsoby, žertoval s mladou svou chotí), vyhošťoval mě znenáhla mírným, téměř něžným nátlakem.

A když jednoho dne paní Běta sebrala a do kamen vhodila zvadlou kytici řkouc: „Kupodivu, jak rychle uschla!“, tehdy zmizela i poslední moje stopa.

Od těch dob se květiny dlouho držely a dny mého očištění, snášené bez zehrání, plynuly do moře věčnosti, jeden za druhým, naplňující podivné poslání.

Zvěst

Památce sestry Marty

Dům – a kolkolem vedro. Nad prejzovou střechou se tetelilo a přes bílý dvůr, na zahradě, hartusilo ovoce, kvapem dozrávající.

V pokoji, kde byl příjemný chládek, četl starý pan Skála noviny a zavřenými dveřmi slyšeti bylo, jak v kuchyni chřestí oplachované nádobí a jak z vodního kohoutku se zprudka vypouští voda. Před-síní, mimo pokojové dveře, zaklepal rychlý, ale těžký krok domácí paní: odnášela do spíže velikou láhev se zavařeninou.

Před domem stála dcera s rukama složenýma na zástěře. Přes ulici přecházel voják. Když došel doprostřed na slunce, zdvojlil se krátkým tlustým stínem.

„Bydlí zde pan Skála?“ otázal se.

„Ano, čeho si přejete?“ pravila dívka.

„Jste snad slečna Skálová?“

„Ano.“

„Starší? Marta?“

„Ano, Marta Skálová.“

Voják zasalutoval s ostychem válečníka, jenž přichází po dlouhé době zdaleka a který má co říci. Ano, takovíto vojáci bývají jaksi neobyčejně ostýchaví.

„Jmenuji se Karel Valeš a přináším zprávu o vašem bratrovi.“

Dívka ucouvla o krok.

„O našem Bohoušovi?“

Patřila vojákovi do očí a byla napohled klidná. Jen ruce rozpojila. Visely.

„Co víte?“ pravila, když voják neodpovídal, a spodní ret se jí zachvěl.

„Jsem zmaten,“ pravil, „že jsem vás polekal. Měl jsem říci vzkaz, a nikoli zprávu. Tak je to správné.“

Marta vypjala prsa úlevou.

„Nestonal tedy? Je zdrav? Byl jste s ním zajat?“

„Nebyl jsem s ním zajat. Potkal jsem ho však. Letos na jaře. Na stanici v Sibiři. Byl cestou do Vladivostoku,“ a „do Vladivostoku“ dodal po malé pomlčce a velmi zvolna.

„Ach tak!“ učinila Marta, „tušila jsem to, když tak dlouho nepsal.“

Roznašečka novin mýjela a podala Martě výtisk. Pomalu sbalila jej ve svitek.

„Je zcela zdrav,“ pokračoval voják, „a vzkazuje vám, abyste se příliš nestrachovali.“

„Příliš!“ prohodila s úsměvem.

„Ano! Doufá, že se s vámi po válce šťastně shledá.“

„Adresy ovšem neudal!“ a s trochou zádumčivého šelmovství zastínila si oči, pevně a zkoumavě patříc na vojáka.

„Adresy neudal,“ usmál se on.

Vedle byl krám. Kupec stoupl mezi dveře a zadíval se na oba rozmlouvající. Pak se uklonil a řekl nahlas:

„Má úcta, slečno Skálová.“

Pokynula mu. – Zamyslíla se a pravila Valešovi:

„Když byl v poli, chvěli jsme se o něho. Když poprvé psal ze zajetí, vydechli jsme po předlouhé době – to jistě chápete. A teď...“

„A teď?“ pravil Valeš. A opět se usmál.

„Řekněte – nebyl smuten, že nebyl? Na mysli pokleslý?!“

Voják vymknul se jejímu pohledu.

„Nebyl,“ děl, „a řekl mi: Takové jsou lidské cesty! Obrovská zatáčka – a pojednou přímka do nedozírna.“

„To řekl?“

„Ano!“ – a voják rovnal čapku.

„A vy jste se vrátil – – kdy?“

On se usmál potřetí.

„Nedávno. Měsíc jsem byl v karanténě. My jsme byli osvobozeni německým vojskem v Ukrajině.“

Nato pravila Marta:

„Jak vám děkuji za zprávu! A teď jen ještě slovo na vysvětlenou, proč vás nezvu dále. Nechci, aby vás rodiče spatřili. Přivykli myš-

lence, že Bohouš je v bezpečí. Ruské zmatky je ovšem znepokojují tu a tam. Celkem však pohlížíjí na zajatce jako na lidi, kteří požívají výsad exterritoriality. Tento názor na věc je pilířem jejich nadějí. Jsou přesvědčeni, že s koncem války vše bude zase, jak bylo. Konec války – tehdy bude navázána přetržená nit. Jeden konec je zde; druhý kdesi v ruském táboře zajateckém. Zatím je nenalezitelný. Toť vše. Ale najde se pak.“

„Chápu.“

„A proto vás nemohu uvést do bytu. Škoda. A mnoho, mnoho vám děkuji.“

Podala mu ruku.

„Nehněváte se?“

„Jak bych se mohl hněvati?“ Potřásl jí rukou a na rozchodnou řekl ještě:

„Zdráva buďte! A dojde-li od něho zpráva, či pak až se vrátí, zpravte i mě. Tu moje adresa.“

Přešel ulici opačným směrem, a jak ustoupil ze slunce, stín jeho rozplynul se v kompaktní mase stínů domovních a on byl opět sám.

Marta se na chvíli zamyslela, pak, sotva byl vzdálen na dvacet kroků, zvolala poněkud nervózně:

„Pane Valeši!“

Zastavil se a obrátil. – Šla rychle k němu.

„Pane Valeši,“ pravila rozpačitě, „ne, takto odejítí přece jen nesmíte. Cítím, že jsem byla velmi nezpůsobná, a bolí mě to. Přišel jste s důležitou novinou. Vážil jste k nám schválně cestu – a já, já od vás přijala zprávu tak, jako byste byl listonošem. Vždyť jsem jen poslouchala – a na vás, na vás se nepozeptala.“

„Nejsem bolestín, slečno,“ řekl měkce, „a rozumím velmi dobře tomu, proč jsme tak málo mluvili o mně. V takovou chvíli není jinak možno. Váš Bohouš byl vším, nač jste myslela; toť přirozeno. Opak by jím nebyl.“ Potřásl si rukama naposledy.

„Ale psáti mi musíte, kdo jste a odkud – i jak se vám dařilo i daří. Velmi mě to zajímá a věřte mi, že nelžu. A ještě jednou: tisícový dík!“

Odešel – i vrátila se. Postála ještě chvíli před vraty. Pak šla zvolna do zahrady. Po bílém dvoře poslušně se za ní táhl její hutný, ostře kreslený stín. Marta šla, udivená, omlazená. Postála, popošla a opět postála a zvěst právě donesená sdělovala se prostorám domu, vsakovala se v ně tiše a něžně a propůjčovala všemu vzhled melancho-lické novosti a současně jakoby zadumaného taškárství.

V sadě kmital se bílý dívčí šat. Odtud, ze dvora, skrze mřížová dvířka vyhlíželo to tajuplně, téměř duchově, ale když se vešlo, vše libě a důvěřivě zhmotnělo. Kmitající se šat, to byla mladší sestra Věra, která pocházela mezi stromy trhající ovoce. V palčivém slunci vyhlížela starší, než skutečně byla, zdála se kyprou a vlnadnou, ačkoliv ve skutečnosti byla útlá a skoro ještě dětská. Linul z ní jakýsi pevný a tichý klid a pod tyrkysově modrým nebem i v ovzduší tom, tak plodivě vřelém, také ona jako by zrála a pokojně kypěla.

Ač starší, Marta vyhlížela vedle ní spíše po dívčím a křehčeji i tehdy, kráčela-li, kdy tělo komíhalo jako rozechvělý prut, i tehdy, zastavila-li se zadumána či zamyšlena, kdy šíje se pochýlila nyvě jakoby při pomalém, tajuplném přesvědčení.

Nyní stanuly vedle sebe, každá po svém vlnadná, v společenství tom však dvojice, která smyslnost spíše ukolébávala, než že by ji vzbouzela. Zvláště tomu bylo tak v této pokojně odmlčené chvíli popolední, kdy malátněly rozkošně vzduch i země a kdy širá a pevná vzpomínka na bratra rozestřela křídla nad domem i nad zahradou.

A vzpomínka ta měla hrdost majestátu.

A Věra objala šíji starší sestry.

„Sestřičko,“ pravila, „sestřičko, proč tě nikdy neobjímám? Dnes však jsi jiná, než býváš, a jen jsi přišla, hned jsem tě musila objati.“ Věra pravila to tiše, bez afektu, a přece se slavnostní obřadností. A Marta, kloníc hlavu na stranu, takže patřila na sestru, jí přímo do očí, důvěrně a s neobyčejným jakýmsi srozuměním řekla:

„Věru?“

Pak usedla s Věrou na lavici pod jabloní, přiměna mírným nátla-
kem mladší sestry.

„Nuže, ty něco máš?!“ otázala se tato.

A: „Ano,“ odpověděla Marta.

„Týká se to Bohouše,“ dodala po chvíli, plynule slovo za slovem, a lahoda byla v hlase.

Věra vypustila sestru z objetí, odklonila se zvolna a hlava jí poklesla. Pak vzepřevši se dlaněmi o lávku a pozvednuvši hlavu znovu, děla po pomlce, jež plna byla čehosi velikého a zbožného:

„Není to jistě nic zlého.“

A otázkou, kde bylo ještě více pevnosti, opakovala: „Vid', že to není nic zlého?“

„Byl zde právě posel. Bohouš je zdrav, či vlastně byl zdrav, když s ním mluvil v květnu kdesi na trati sibiřské dráhy. Náš bratr ubíral se do Vladivostoku.“

„Je zdrav,“ zhluboka, ale tiše řekla Věra. „Jel do Vladivostoku. Dávno jsem to tušila.“

„Také já.“ A obě sestry na sebe pohlédly.

Pak nastalo ticho. A tato pomlka opět byla plna čehosi velikého a zbožného a nebylo stesku ni slabosti.

Věra vzepřela lokty na kolenou a v dlaně pohroužila bradu.

„Což nám odumřel už tolik, že dovedeme býti klidny, tichy teď, kdy víme o nebezpečnostech, jímž prochází? Pamatuješ se, sestřičko, jak jsme se o něho chvěly, dokud byl v poli? A nyní, kdy opět... Jak to, že je tak slunečno, vlídně a ticho, i v nás – jak tomu může tak být? Což opravdu nám již odumřel za tu dobu, co byl v zajetí?“

„Ne, neodumřel,“ řekla Marta a usmála se do daleka, „naopak: je více naživu, než kdy byl, a dražší nám než doposud. A je-li slunečno, vlídně a ticho – toť něco zcela, zcela jiného.“

„Ano, máš pravdu. I já tomu tak rozuměla. Nyní však, kdy vím, že i ty... Ó, silné lidské srdce!“

A Věra pohleděla do slunce, aniž oči zamhouraly.

Pak opět se odmlčely. Tentokráte na dobu velmi dlouhou. A pojednou povšimly si obě, že slunce velice se už sesmeklo ze zenitu, aniž byly pozorovaly jeho zvolný sestup z poledne až k této chvíli téměř již navečerní. Tak jako by hodina první a čtvrtá spolu sousedily. Nehustými křiky, které rostly podél laťového plotu, viděti bylo

mladého muže, jak se prochází stezkou sousední zahrady, knihu ve svislé ruce, s prstem mezi jejími listy.

„Svačina!“ volal kdosi; a věž se vzbudila, odbíjejc čtyřmi rázy, tence podivenými, a pak ještě čtyřmi, rozmyslně soustředěnými.

Obě sestry, jako by se rozpomenuly, uchopily se za ruce, družka družku, a setrvaly hledíce před se. Učinily tak vědomě a dopadlo to jaksi umně, než nebylo tu chtěnosti ani hry. Mocný pocit rodinného souručenství šel jim duší, byl nový, heroický pocit, z něhož se prudce rodila rodová pýcha. Myšlenky jejich pospolitě dlely u Bohouše a dlely u něho tak silně, že ho přivábily až sem v tuto zahradu, kde nyní stanul téměř hmotně, ale jiný, než jej znaly, ač přece on, v podivném ústroji, jenž ač občanský, jevil se přece fantastickým. A byl to Bohouš, vysílající překrásné duchové záření.

„Sestřičko,“ řekla Věra blouznivě, „hle, sláva padne i na nás.“

„Ó sestro,“ děla Marta, „národ! – jaké to slovo!“

„Milost života tomu, komu rozedme hrud.“

Té chvíle ozvalo se volání k svačině blíže a vzápětí potom vešla do zahrady paní Skálová.

Stanula před dívkami a podiv ani nezakmitl v jejích očích, byť obraz, jež skýtaly Věra s Martou, družně k sobě přimknuté, byl nezvyklý.

Před nimi stála matka a dcery spatřily dnes poprvé s bázlivě milostným chvěním, ale také s posvátnou hrůzou, že *Matka*. Po- menší, krátkého těla a silných nohou, jež kráčivaly drobně a rychle, života vydulého po těžkých porodech a s boky, které bývaly nosné a strohé, ale věkem už splihly, představovala Veličenstvo mateřství, nesla je sebevědomě i pokorně, proniknuta vědomím svého poslání, skutečná královna, jíž kolem bílé hlavy, plného obličej, tichých, hnědých očí a vyčnívajícího nosu ještě dnes mihotal půvab dívčích let, okouzlující svým steskem. A byla nádherná. A osud všech jejích dětí, jež si přivlastňovala s urputností, která nesnese odmluvy, jež strhovala na se žárlivě jako nepopiratelné vlastnictví, vzdouval se na ní jako plášť.

„Cože jste se tak zapovídaly?“ řekla paní Skálová, „svačina čeká a otec se shání!“

Šly všechny tři společně, promlouvajíce. – Tu když dospěly prostřed dvoru, paní Skálová se zastavila a sebrala utroušené polénko; pak vztyčivši se a pokračujíc v chůzi, řekla: „Kdyby jen Bohouš psal! Ó bože, ta válka!“

A kdo neviděl onoho pozorného sebrání polénka uprostřed hovorů, kdo neslyšel, jak paní, stavší se právě cele hospodyní, už také promluvila matkou, ten neužrjí vznešenějšího obrazu ženy, která s hrdou a rozryvnou povýšeností, honosná a líbezná, nosí božské povolání strážkyně domu a matky jako věčný útěžek, jenž z ní sveřepě tyje, přerozuje se ustavičnou obnovou v blaho mnohých pokolení. –

Obývací pokoj, sebevědomě konzervativní, s ochozeným kobercem a takovou též pohovkou, obnošený, ale okázale pěstěný symbol netýkavkovité rodinné čestnosti, otevřel své dveře z mléčného skla, aby vpustil tři ženy. Do oken, která hleděla k západu, počalo se opírat slunce, svou ochablou popolední silou jemně vytlačovalo chládek – a světelný čtverec, jenž se pokladl na okraj koberce, obnažil jeho zašlé barvy. Krásný soulad vládl v obytném pokoji a zdálo se, že všechny předměty v něm samy vyhledávají, použity byvše, vždy zase ono místo, které jim vykázal pevný, léty posvěcený rodinný řád. I klubko, zakutálené k noze psacího stolu, i list novin, pohozený na pohovce, i talíř s ovocem, octnuvší se na okně a tam svítící, byly, zdálo se, na onom právě místě, kam jedině patřily. Tak veliké totiž bylo spolehnutí tohoto pokoje v sebe sama, tak bezpečily se odkazy rodičů i dětí, odevzdaně, sebevědomě připraveny na nárazy zvenčí, přesvědčeny, že nic nerozvrátí jejich kotviště. A podobizny členů rodiny shlížely sem ze zdí, dobře rozpoznávající lásku.

Pan Skála četl noviny donešené nedávno odpolední poštou. Čtyři hrnčky s kávou pokojně dýmaly čekající. Uprostřed stolu talíř s nakrájeným chlebem, skleněná miska se zavařeninou.

Starý pán halil se ve velebnost otectví tak neokázalou, že se až jevila střízlivostí. Důstojný hněv nad tím, že dcerám bylo dnes tře-

ba připomenouti povinnost k ustálenému řádu, hněv podrážděné autority podařilo se mu ukrotiti starostlivou rozpomínkou na všechny záměry, jež choval, aby důkladněji ještě, než tomu bylo, vzepřel a podezřel základní pilíře svého království. A nyní kochal se, že přemohl svou prchlivost. Odložil noviny a vida, že posud je sám, oddal se klidu, jehož co živ užil tak málo a jenž pro něho byl totožný s rozpoutáním tetelících se obav o bezpečnost jeho milých. Děti kráčely mimo jeho vnitřní zrak a s každým z nich rozpředl naléhavý spor o postoj k životu. Ač umíněně trval na svém, jež dobře vyzkoušel a jehož prospěch poznal, láskyplně vyslechl jejich názory, ač se mu zdály pošetilé. A kupodivu: třeba trval na svém, cítil jakousi marnou touhu překlenouti rozpor mezi sebou a dětmi, překlenouti ho tím, že by sám se vzdal. Ale nebylo lze – a on věděl, že nejen bylo mu odepřeno splnutí s dětmi, nýbrž že nadto jest mu pracovati pro ně způsobem, jemuž přivykl, ale s nímž nyní jen jeho mysl se ztotožňovala, ne však již srdce, a že jest mu pracovati a starati se, aniž byl chápán. Když však přecházel Bohouš, jehož stopa se ztrácela ve stepích Sibíře, tu v srdci starého pana Skály nebylo nic krom nevyslovitelné něhy, již, ó běda, nikdy už nedovede zrcadlití jeho tvář, rozrytá vráskami, které byť byly jeho strastnou pýchou, zřekly se i hrdých úsměvů, úsměvů hrdých nad dílem, kterého se dolopotil a které jen proto není tak halasivé, tak kypré, ni vzhledu tak úžasného jako dílo matčino, protože se ustanovilo, že zůstane jen mohutným, ač nevzhledným náspem, na němž rodina trvá. – Aniž tedy do vrásek tváře jeho přešel i jen pouhý odlesk toho, čím se zmítalo jeho srdce, pan Skála stydlivě laskal vzpomínku na syna a jeho srdce znenáhla se uklidňovalo, chvějíc se pod vlahým nápořem lásky.

Pohlédl na Bohoušovu podobiznu právě té chvíle, kdy vkročily matka s dcerami, vznášejíce rozevláté city ženské. A tu otec odtrhl pohled svůj, a aby ukryl zkad, zapátral zpod skřipce po tvářích žen, aniž promluvil.

I zasedli všichni.

A aniž si pověděli, srozuměli se všichni, že myšlenky jejich dlí u Bohouše, zauzlujíce se tam v nerozbornou tklivou jednotu, ale pod přísným bolem, jímž otec stíhal syna, pod tragickými, neslyšitelnými vzlyky matčinými, které se hrnuly přes nedohledné země, valila se jako dunění zvonu hrdost mladých sester a korunovala bratra.

Dům – a kolkolem vedro. Nad prejzovou střechou se tetelilo a přes bílý dvůr, na zahradě, hartusilo ovoce, kvapem dozrávající.

„V tom Rusku!“ řekl pan Skála, odkládaje žurnál, „v tom Rusku!“

„Ano, zrovna jsem děvčatům říkala, cože je s Bohoušem. Můj bože!“

Tu vzpjala Věra ruce a hlavu svésila, nemohouc odolati.

A na tuto výzvu Marta:

„Náš Bohouš!“

Ale stesk, jenž snad v tomto zvolání byl, jako by roztál před kterýmsi skvělým zjevením, aby pak prudce tvrdl v nezdolný drahý kov.

Pan Skála pozorně vzhlédl zpod svých skel a jeho oči zatěkaly, zamžikaly.

„Jak?“ řekl jen.

I pozvedla Věra hlavu, uvolněným vzdechem díc:

„Sestřičko!“

A pan Skála, rychle odsunuv odložené noviny, opět:

„Jak! Víte snad něco?“

Ruka paní Skálové, pozvedající šálek, se zastavila.

„Ano, tatínku!“

Pevně tak řekla Věra a rozhlédla se po všech očima zširoka rozevřenýma.

Paní Skálová postavila svůj hrneček. Aniž schýlila hlavu, aniž skrývala oči, nýbrž zpříma hledíc. A slzy jí stékaly po nehybné, klidné tváři.

I řekl otec do toho ticha, hlavu vzpíraje do dlaně:

„Neplač!“

Richard Weiner

Škleb

Edice Klasická česká próza
Ilustrace a motivy na obálce Josef Čapek
Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 2. 10. 2018

ISBN 978-80-7602-257-7 (epub)
ISBN 978-80-7602-258-4 (pdf)
ISBN 978-80-7602-259-1 (prc)